નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

સંયુત્તનિકાયો

ખન્ધવગ્ગો

૧. ખન્ધસંયુત્તં

૧. નકુલપિતુવગ્ગો

૧. નકુલપિતુસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે [સુંસુમારગિરે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભેસકળાવને મિગદાયે. અથ ખો નકુલપિતા ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો નકુલપિતા ગહપતિ ભગવન્તં એતદવોચ –

''અહમસ્મિ , ભન્તે, જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો આતુરકાયો અભિક્ખણાતઙ્કો. અનિચ્ચદસ્સાવી ખો પનાહં, ભન્તે, ભગવતો મનોભાવનીયાનઞ્ચ ભિક્ખૂનં. ઓવદતુ મં, ભન્તે, ભગવા; અનુસાસતુ મં, ભન્તે, ભગવા; યં મમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''એવમેતં, ગહપતિ, એવમેતં, ગહપતિ! આતુરો હાયં, ગહપતિ, કાયો અણ્ડભૂતો પરિયોનદ્ધો. યો હિ, ગહપતિ, ઇમં કાયં પરિહરન્તો મુહુત્તમ્પિ આરોગ્યં પટિજાનેય્ય, કિમઞ્ઞત્ર બાલ્યા? તસ્માતિહ તે, ગહપતિ, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'આતુરકાયસ્સ મે સતો ચિત્તં અનાતુરં ભવિસ્સતી'તિ. એવઞ્હિ તે, ગહપતિ, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ.

અથ ખો નકુલપિતા ગહપતિ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો નકુલપિતરં ગહપતિં આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ – ''વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, ગહપતિ, ઇન્દ્રિયાનિ; પરિસુદ્ધો મુખવણ્ણો પરિયોદાતો. અલત્થ નો અજ્જ ભગવતો સમ્મુખા ધમ્મિં કથં સવનાયા''તિ?

''કથઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇદાનાહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મિયા કથાય અમતેન અભિસિત્તો''તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ગહપતિ, ભગવતા ધમ્મિયા કથાય અમતેન અભિસિત્તો''તિ? ''ઇધાહં, ભન્તે, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવન્તં એતદવોચં – 'અહમસ્મિ, ભન્તે, જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો આતુરકાયો અભિક્ખણાતઙ્કો. અનિચ્ચદસ્સાવી ખો પનાહં, ભન્તે, ભગવતો મનોભાવનીયાનઞ્ચ ભિક્ખૂનં. ઓવદતુ મં, ભન્તે, ભગવા; અનુસાસતુ મં, ભન્તે, ભગવા; યં મમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'''તિ.

''એવં વુત્તે , મં, ભન્તે, ભગવા એતદવોચ – 'એવમેતં, ગહપતિ, એવમેતં, ગહપતિ! આતુરો હાયં, ગહપતિ, કાયો અણ્ડભૂતો પરિયોનદ્ધો. યો હિ, ગહપતિ, ઇમં કાયં પરિહરન્તો મુહુત્તમ્પિ આરોગ્યં પટિજાનેય્ય, કિમઞ્ઞત્ર બાલ્યા? તસ્માતિહ તે ગહપતિ, એવં સિક્ખિતબ્બં – આતુરકાયસ્સ મે સતો ચિત્તં અનાતુરં ભવિસ્સતીતિ. એવઞ્હિ તે, ગહપતિ, સિક્ખિતબ્બ'ન્તિ. એવં ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મિયા કથાય અમતેન અભિસિત્તો''તિ.

''ન હિ પન તં, ગહપતિ, પટિભાસિ ભગવન્તં [તં ભગવન્તં (સી॰)] ઉત્તરિં પટિપુચ્છિતું – 'કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, આતુરકાયો ચેવ હોતિ આતુરચિત્તો ચ, કિત્તાવતા ચ પન આતુરકાયો હિ ખો હોતિ નો ચ આતુરચિત્તો'''તિ ? ''દૂરતોપિ ખો મયં, ભન્તે, આગચ્છેય્યામ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થમઞ્ઞાતું. સાધુ વતાયસ્મન્તંયેવ સારિપુત્તં પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો''તિ.

''તેન હિ, ગહપતિ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો નકુલપિતા ગહપતિ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''કથઞ્ચ, ગહપતિ, આતુરકાયો ચેવ હોતિ, આતુરચિત્તો ચ? ઇધ, ગહપતિ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. 'અહં રૂપં, મમ રૂપ'ન્તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ 'અહં રૂપં, મમ રૂપ'ન્તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો તં રૂપં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

''વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વેદનાવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વેદનં, વેદનાય વા અત્તાનં. 'અહં વેદના, મમ વેદના'તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ 'અહં વેદના, મમ વેદના'તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, સા વેદના વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વેદનાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

''સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઞ્ઞાવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા સઞ્ઞં, સઞ્ઞાય વા અત્તાનં. 'અહં સઞ્ઞા, મમ સઞ્ઞા'તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ 'અહં સઞ્ઞા, મમ સઞ્ઞા'તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, સા સઞ્ઞા વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ સઞ્ઞાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

''સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા સઙ્ખારે, સઙ્ખારેસુ વા અત્તાનં. 'અહં સઙ્ખારા, મમ સઙ્ખારા'તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ 'અહં સઙ્ખારા, મમ સઙ્ખારા'તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, તે સઙ્ખારા વિપરિણમન્તિ અઞ્ઞથા હોન્તિ. તસ્સ સઙ્ખારવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

''વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. 'અહં વિઞ્ઞાણં, મમ વિઞ્ઞાણ'ન્તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ 'અહં વિઞ્ઞાણં, મમ વિઞ્ઞાણ'ન્તિ પરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. એવં ખો, ગહપતિ, આતુરકાયો ચેવ હોતિ આતુરચિત્તો ચ.

“કથઞ્ચ, ગહપતિ, આતુરકાયો હિ ખો હોતિ નો ચ આતુરચિત્તો? ઇધ, ગહપતિ, સુતવા અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. ‘અહં રૂપં, મમ રૂપ’ન્તિ ન પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ ‘અહં રૂપં, મમ રૂપ’ન્તિ અપરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, તં રૂપં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

“ન વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વેદનાવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા વેદનં, ન વેદનાય વા અત્તાનં . ‘અહં વેદના, મમ વેદના’તિ ન પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ ‘અહં વેદના, મમ વેદના’તિ અપરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, સા વેદના વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વેદનાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

“ન સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન સઞ્ઞાવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા સઞ્ઞં, ન સઞ્ઞાય વા અત્તાનં. ‘અહં સઞ્ઞા, મમ સઞ્ઞા’તિ ન પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ ‘અહં સઞ્ઞા, મમ સઞ્ઞા’તિ અપરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, સા સઞ્ઞા વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ સઞ્ઞાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

``ન સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા સઙ્ખારે, ન સઙ્ખારેસુ વા અત્તાનં. ‘અહં સઙ્ખારા, મમ સઙ્ખારા’તિ ન પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ ‘અહં સઙ્ખારા, મમ સઙ્ખારા’તિ અપરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, તે સઙ્ખારા વિપરિણમન્તિ અઞ્ઞથા હોન્તિ. તસ્સ સઙ્ખારવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

“ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. ‘અહં વિઞ્ઞાણં, મમ વિઞ્ઞાણ’ન્તિ ન પરિયુટ્ઠટ્ઠાયી હોતિ. તસ્સ ‘અહં વિઞ્ઞાણં, મમ વિઞ્ઞાણ’ન્તિ અપરિયુટ્ઠટ્ઠાયિનો, તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ . તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. એવં ખો, ગહપતિ, આતુરકાયો હોતિ નો ચ આતુરચિત્તો”તિ.

ઇદમવોચ આયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમનો નકુલપિતા ગહપતિ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દીતિ. પઠમં.

૨. દેવદહસુત્તં

૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ [સક્યેસુ (ક॰)] વિહરતિ દેવદહં નામ સક્યાનં નિગમો. અથ ખો સમ્બહુલા પચ્છાભૂમગમિકા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – “ઇચ્છામ મયં, ભન્તે, પચ્છાભૂમં જનપદં ગન્તું, પચ્છાભૂમે જનપદે નિવાસં કપ્પેતુ”ન્તિ.

“અપલોકિતો પન વો, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો”તિ? “ન ખો નો, ભન્તે, અપલોકિતો આયસ્મા સારિપુત્તો”તિ. “અપલોકેથ, ભિક્ખવે, સારિપુત્તં. સારિપુત્તો, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો, ભિક્ખૂનં અનુગ્ગાહકો સબ્રહ્મચારીન”ન્તિ. “એવં

ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં એળગલાગુમ્બે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં [સારાણીયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચું – ‘‘ઇચ્છામ મયં, આવુસો સારિપુત્ત, પચ્છાભૂમં જનપદં ગન્તું, પચ્છાભૂમે જનપદે નિવાસં કપ્પેતું. અપલોકિતો નો સત્થા’’તિ.

‘‘સન્તિ હાવુસો, નાનાવેરજ્જગતં ભિક્ખું પઞ્હં પુચ્છિતારો – ખત્તિયપણ્ડિતાપિ બ્રાહ્મણપણ્ડિતાપિ ગહપતિપણ્ડિતાપિ સમણપણ્ડિતાપિ. પણ્ડિતા હાવુસો, મનુસ્સા વીમંસકા – ‘કિંવાદી પનાયસ્મન્તાનં [કિંવાદાયસ્મન્તાનં (પી॰ ક॰)] સત્થા કિમક્ખાયીતિ, કચ્ચિ વો આયસ્મન્તાનં ધમ્મા સુસ્સુતા સુગ્ગહિતા સુમનસિકતા સૂપધારિતા સુપ્પટિવિદ્ધા પઞ્ઞાય, યથા બ્યાકરમાના આયસ્મન્તો વુત્તવાદિનો ચેવ ભગવતો અસ્સથ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યાથ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યાથ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો [વાદાનુપાતો (અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં)] ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા’’’તિ?

‘‘દૂરતોપિ ખો મયં, આવુસો, આગચ્છેય્યામ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થમઞ્ઞાતું. સાધુ વતાયસ્મન્તંયેવ સારિપુત્તં પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો’’તિ. ‘‘તેન હાવુસો, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

‘‘સન્તિ હાવુસો, નાનાવેરજ્જગતં ભિક્ખું પઞ્હં પુચ્છિતારો – ખત્તિયપણ્ડિતાપિ ...પે॰... સમણપણ્ડિતાપિ. પણ્ડિતા હાવુસો, મનુસ્સા વીમંસકા – ‘કિંવાદી પનાયસ્મન્તાનં સત્થા કિમક્ખાયી’તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, આવુસો, એવં બ્યાકરેય્યાથ – ‘છન્દરાગવિનયક્ખાયી ખો નો, આવુસો, સત્થા’’’તિ.

‘‘એવં બ્યાકતેપિ ખો, આવુસો, અસ્સુયેવ ઉત્તરિં પઞ્હં પુચ્છિતારો – ખત્તિયપણ્ડિતાપિ...પે॰... સમણપણ્ડિતાપિ. પણ્ડિતા હાવુસો, મનુસ્સા વીમંસકા – ‘કિસ્મિં પનાયસ્મન્તાનં છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા’તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, આવુસો, એવં બ્યાકરેય્યાથ – ‘રૂપે ખો, આવુસો, છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા’’’તિ.

‘‘એવં બ્યાકતેપિ ખો, આવુસો, અસ્સુયેવ ઉત્તરિં પઞ્હં પુચ્છિતારો – ખત્તિયપણ્ડિતાપિ...પે॰... સમણપણ્ડિતાપિ. પણ્ડિતા હાવુસો, મનુસ્સા વીમંસકા – ‘કિં પનાયસ્મન્તાનં આદીનવં દિસ્વા રૂપે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા’તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, આવુસો, એવં બ્યાકરેય્યાથ – ‘રૂપે ખો, આવુસો , અવિગતરાગસ્સ [અવીતરાગસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] અવિગતછન્દસ્સ અવિગતપેમસ્સ અવિગતપિપાસસ્સ અવિગતપરિળાહસ્સ અવિગતતણ્હસ્સ તસ્સ રૂપસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ અવિગતરાગસ્સ...પે॰... અવિગતતણ્હસ્સ તેસં સઙ્ખારાનં વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વિઞ્ઞાણે અવિગતરાગસ્સ અવિગતછન્દસ્સ અવિગતપેમસ્સ

અવિગતપિપાસસ્સ અવિગતપરિળાહસ્સ અવિગતતણ્હસ્સ તસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. ઇદં ખો નો, આવુસો, આદીનવં દિસ્વા રૂપે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા’’’તિ.

‘‘એવં બ્યાકતેપિ ખો, આવુસો, અસ્સુયેવ ઉત્તરિં પઞ્હં પુચ્છિતારો – ખત્તિયપણ્ડિતાપિ બ્રાહ્મણપણ્ડિતાપિ ગહપતિપણ્ડિતાપિ સમણપણ્ડિતાપિ. પણ્ડિતા હાવુસો, મનુસ્સા વીમંસકા – ‘કિં પનાયસ્મન્તાનં આનિસંસં દિસ્વા રૂપે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા’તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે , આવુસો, એવં બ્યાકરેય્યાથ – ‘રૂપે ખો, આવુસો, વિગતરાગસ્સ વિગતછન્દસ્સ વિગતપેમસ્સ વિગતપિપાસસ્સ વિગતપરિળાહસ્સ વિગતતણ્હસ્સ તસ્સ રૂપસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ વિગતરાગસ્સ વિગતછન્દસ્સ વિગતપેમસ્સ વિગતપિપાસસ્સ વિગતપરિળાહસ્સ વિગતતણ્હસ્સ તેસં સઙ્ખારાનં વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વિઞ્ઞાણે વિગતરાગસ્સ વિગતછન્દસ્સ વિગતપેમસ્સ વિગતપિપાસસ્સ વિગતપરિળાહસ્સ વિગતતણ્હસ્સ તસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. ઇદં ખો નો, આવુસો, આનિસંસં દિસ્વા રૂપે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે છન્દરાગવિનયક્ખાયી સત્થા’’’તિ.

‘‘અકુસલે ચાવુસો, ધમ્મે ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે સુખો વિહારો અભવિસ્સ અવિઘાતો અનુપાયાસો અપરિળાહો, કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા સુગતિ પાટિકઙ્ખા, નયિદં ભગવા અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનં વણ્ણેય્ય. યસ્મા ચ ખો, આવુસો, અકુસલે ધમ્મે ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખો વિહારો સવિઘાતો સઉપાયાસો સપરિળાહો, કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા, તસ્મા ભગવા અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનં વણ્ણેતિ.

‘‘કુસલે ચાવુસો, ધમ્મે ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખો વિહારો અભવિસ્સ સવિઘાતો સઉપાયાસો સપરિળાહો, કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા, નયિદં ભગવા કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદં વણ્ણેય્ય. યસ્મા ચ ખો, આવુસો, કુસલે ધમ્મે ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે સુખો વિહારો અવિઘાતો અનુપાયાસો અપરિળાહો, કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા સુગતિ પાટિકઙ્ખા, તસ્મા ભગવા કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદં વણ્ણેતી’’તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. દુતિયં.

૩. હાલિદ્દિકાનિસુત્તં

૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહાકચ્ચાનો અવન્તીસુ વિહરતિ કુરરઘરે [કુલઘરે (ક॰)] પપાતે પબ્બતે. અથ ખો હાલિદ્દિકાનિ [હાલિદ્દકાનિ (સી॰), હલિદ્દિકાનિ (સ્યા॰)] ગહપતિ યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો હાલિદ્દિકાનિ ગહપતિ આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ – ‘‘વુત્તમિદં, ભન્તે, ભગવતા અટ્ઠકવગ્ગિયે માગણ્ડિયપઞ્હે –

“ઓકં પહાય અનિકેતસારી,
ગામે અકુબ્બં [અકુબ્બં (ક॰)] મુનિ સન્થવાનિ [સન્ધવાનિ (ક॰)];
કામેહિ રિત્તો અપુરક્ખરાનો [અપુરેક્ખરાનો (સી॰ સુત્તનિપાતેપિ) મોગ્ગલ્લાને ૫-૧૩૫ સુત્તમ્પિ ઓલોકેતબ્બં],
કથં ન વિગ્ગય્હ જનેન કયિરા”તિ.

“ઇમસ્સ નુ ખો, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ કથં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો”તિ?

“રૂપધાતુ ખો, ગહપતિ, વિઞ્ઞાણસ્સ ઓકો. રૂપધાતુરાગવિનિબન્ધઞ્ચ [... વિનિબદ્ધઞ્ચ (પી॰ સી॰ અટ્ઠ॰)] પન વિઞ્ઞાણં ‘ઓકસારી’તિ વુચ્ચતિ. વેદનાધાતુ ખો, ગહપતિ, વિઞ્ઞાણસ્સ ઓકો. વેદનાધાતુરાગવિનિબન્ધઞ્ચ પન વિઞ્ઞાણં ‘ઓકસારી’તિ વુચ્ચતિ. સઞ્ઞાધાતુ ખો, ગહપતિ, વિઞ્ઞાણસ્સ ઓકો. સઞ્ઞાધાતુરાગવિનિબન્ધઞ્ચ પન વિઞ્ઞાણં ‘ઓકસારી’તિ વુચ્ચતિ. સઙ્ખારધાતુ ખો, ગહપતિ, વિઞ્ઞાણસ્સ ઓકો. સઙ્ખારધાતુરાગવિનિબન્ધઞ્ચ પન વિઞ્ઞાણં ‘ઓકસારી’તિ વુચ્ચતિ. એવં ખો, ગહપતિ, ઓકસારી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ગહપતિ, અનોકસારી હોતિ? રૂપધાતુયા ખો, ગહપતિ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી [નન્દિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના [ઉપાયુપાદાના (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા તે તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા [અનભાવકતા (સી॰ પી॰), અનભાવંગતા (સ્યા॰ કં॰)] આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા તથાગતો ‘અનોકસારી’તિ વુચ્ચતિ. વેદનાધાતુયા ખો, ગહપતિ... સઞ્ઞાધાતુયા ખો, ગહપતિ... સઙ્ખારધાતુયા ખો, ગહપતિ... વિઞ્ઞાણધાતુયા ખો, ગહપતિ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા તે તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા તથાગતો ‘અનોકસારી’તિ વુચ્ચતિ. એવં ખો, ગહપતિ, અનોકસારી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ગહપતિ, નિકેતસારી હોતિ? રૂપનિમિત્તનિકેતવિસારવિનિબન્ધા ખો, ગહપતિ, ‘નિકેતસારી’તિ વુચ્ચતિ. સદ્દનિમિત્ત...પે॰... ગન્ધનિમિત્ત... રસનિમિત્ત... ફોટ્ઠબ્બનિમિત્ત... ધમ્મનિમિત્તનિકેતવિસારવિનિબન્ધા ખો, ગહપતિ, ‘નિકેતસારી’તિ વુચ્ચતિ. એવં ખો, ગહપતિ, નિકેતસારી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ગહપતિ, અનિકેતસારી હોતિ? રૂપનિમિત્તનિકેતવિસારવિનિબન્ધા ખો, ગહપતિ, તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા તથાગતો ‘અનિકેતસારી’તિ વુચ્ચતિ. સદ્દનિમિત્ત... ગન્ધનિમિત્ત... રસનિમિત્ત... ફોટ્ઠબ્બનિમિત્ત... ધમ્મનિમિત્તનિકેતવિસારવિનિબન્ધા ખો, ગહપતિ, તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા તથાગતો ‘અનિકેતસારી’તિ વુચ્ચતિ. એવં ખો, ગહપતિ, અનિકેતસારી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ગહપતિ, ગામે સન્થવજાતો [સન્ધવજાતો (ક॰)] હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, એકચ્ચો ગિહીહિ [ગિહિ (ક॰)] સંસટ્ઠો વિહરતિ સહનન્દી સહસોકી, સુખિતેસુ સુખિતો, દુક્ખિતેસુ દુક્ખિતો, ઉપ્પન્નેસુ કિચ્ચકરણીયેસુ અત્તના તેસુ યોગં આપજ્જતિ. એવં ખો, ગહપતિ, ગામે સન્થવજાતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતિ, ગામે ન સન્થવજાતો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, ભિક્ખુ ગિહીહિ [ગિહિ (ક॰)] અસંસટ્ઠો વિહરતિ ન સહનન્દી ન સહસોકી ન સુખિતેસુ સુખિતો ન દુક્ખિતેસુ દુક્ખિતો, ઉપ્પન્નેસુ કિચ્ચકરણીયેસુ ન અત્તના તેસુ યોગં આપજ્જતિ. એવં ખો, ગહપતિ, ગામે ન સન્થવજાતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતિ, કામેહિ અરિત્તો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, એકચ્ચો કામેસુ અવિગતરાગો હોતિ અવિગતછન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો. એવં ખો, ગહપતિ, કામેહિ અરિત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતિ, કામેહિ રિત્તો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, એકચ્ચો કામેસુ વિગતરાગો હોતિ વિગતછન્દો વિગતપેમો વિગતપિપાસો વિગતપરિળાહો વિગતતણ્હો . એવં ખો, ગહપતિ, કામેહિ રિત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતિ, પુરક્ખરાનો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, એકચ્ચસ્સ એવં હોતિ – ‘એવંરૂપો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંવેદનો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંસઞ્ઞો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંસઙ્ખારો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંવિઞ્ઞાણો સિયં અનાગતમદ્ધાન’ન્તિ. એવં ખો, ગહપતિ, પુરક્ખરાનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતિ, અપુરક્ખરાનો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, એકચ્ચસ્સ ન એવં હોતિ – ‘એવંરૂપો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંવેદનો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંસઞ્ઞો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંસઙ્ખારો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંવિઞ્ઞાણો સિયં અનાગતમદ્ધાન’ન્તિ. એવં ખો, ગહપતિ, અપુરક્ખરાનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ગહપતિ, કથં વિગ્ગય્હ જનેન કત્તા હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, એકચ્ચો એવરૂપિં કથં કત્તા હોતિ – ‘ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ; અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ. કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ? મિચ્છાપટિપન્નો ત્વમસિ; અહમસ્મિ સમ્માપટિપન્નો. પુરે વચનીયં પચ્છા અવચ; પચ્છા વચનીયં પુરે અવચ. સહિતં મે, અસહિતં તે. અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં. આરોપિતો તે વાદો; ચર વાદપ્પમોક્ખાય. નિગ્ગહિતોસિ; નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસી’તિ. એવં ખો, ગહપતિ, કથં વિગ્ગય્હ જનેન કત્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ગહપતિ, કથં ન વિગ્ગય્હ જનેન કત્તા હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, ભિક્ખુ ન એવરૂપિં કથં કત્તા હોતિ – ‘ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ…પે॰… નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસી’તિ. એવં ખો, ગહપતિ, કથં ન વિગ્ગય્હ જનેન કત્તા હોતિ.

‘‘ઇતિ ખો, ગહપતિ, યં તં વુત્તં ભગવતા અટ્ઠકવગ્ગિયે માગણ્ડિયપઞ્હે –

‘‘ઓકં પહાય અનિકેતસારી,
ગામે અકુબ્બં મુનિસન્થવાનિ;
કામેહિ રિત્તો અપુરક્ખરાનો,
કથં ન વિગ્ગય્હ જનેન કયિરા’’તિ.

‘‘ઇમસ્સ ખો, ગહપતિ, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ. તતિયં.

૪. દુતિયહાલિદ્દિકાનિસુત્તં

૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહાકચ્ચાનો અવન્તીસુ વિહરતિ કુररઘરે પપાતે પબ્બતે. અથ ખો હાલિદ્દિકાનિ ગહપતિ યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો હાલિદ્દિકાનિ ગહપતિ આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ – ''વુત્તમિદં, ભન્તે, ભગવતા સક્કપઞ્હે – 'યે તે સમણબ્રાહ્મણા તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તા, તે અચ્ચન્તનિટ્ઠા અચ્ચન્તયોગક્ખેમિનો અચ્ચન્તબ્રહ્મચારિનો અચ્ચન્તપરિયોસાના સેટ્ઠા દેવમનુસ્સાન'''ન્તિ.

''ઇમસ્સ નુ ખો, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ કથં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ?

''રૂપધાતુયા ખો, ગહપતિ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તેસં ખયા વિરાગા નિરોધા ચાગા પટિનિસ્સગ્ગા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ.

''વેદનાધાતુયા ખો, ગહપતિ... સઞ્ઞાધાતુયા ખો, ગહપતિ... સઙ્ખારધાતુયા ખો, ગહપતિ... વિઞ્ઞાણધાતુયા ખો, ગહપતિ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તેસં ખયા વિરાગા નિરોધા ચાગા પટિનિસ્સગ્ગા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ.

''ઇતિ ખો, ગહપતિ, યં તં વુત્તં ભગવતા સક્કપઞ્હે – 'યે તે સમણબ્રાહ્મણા તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તા તે અચ્ચન્તનિટ્ઠા અચ્ચન્તયોગક્ખેમિનો અચ્ચન્તબ્રહ્મચારિનો અચ્ચન્તપરિયોસાના સેટ્ઠા દેવમનુસ્સાન'''ન્તિ.

''ઇમસ્સ ખો, ગહપતિ, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ. ચતુત્થં.

૫. સમાધિસુત્તં

૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''સમાધિં, ભિક્ખવે, ભાવેથ; સમાહિતો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાભૂતં પજાનાતિ. કિઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ? રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, વેદનાય સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ , સઞ્ઞાય સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, સઙ્ખારાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ''.

''કો ચ, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ સમુદયો, કો વેદનાય સમુદયો, કો સઞ્ઞાય સમુદયો, કો સઙ્ખારાનં સમુદયો, કો વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ.

''કિઞ્ચ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ? રૂપં અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ રૂપં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. યા રૂપે નન્દી તદુપાદાનં. તસ્સુપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

''વેદનં અભિનન્દતિ...પે॰... સઞ્ઞં અભિનન્દતિ... સઙ્ખારે અભિનન્દતિ... વિઞ્ઞાણં અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. યા વિઞ્ઞાણે નન્દી તદુપાદાનં. તસ્સુપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘અયં, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ સમુદયો; અયં વેદનાય સમુદયો; અયં સઞ્ઞાય સમુદયો; અયં સઙ્ખારાનં સમુદયો; અયં વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો.

‘‘કો ચ, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો, કો વેદનાય... કો સઞ્ઞાય... કો સઙ્ખારાનં... કો વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો?

ઇધ, ભિક્ખવે, નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ.

‘‘કિઞ્ચ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ? રૂપં નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ રૂપં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો યા રૂપે નન્દી સા નિરુજ્ઝતિ. તસ્સ નન્દીનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘વેદનં નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ વેદનં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસા તિટ્ઠતો યા વેદનાય નન્દી સા નિરુજ્ઝતિ. તસ્સ નન્દીનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો... પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સઞ્ઞં નાભિનન્દતિ...પે॰... સઙ્ખારે નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ સઙ્ખારે અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો યા સઙ્ખારેસુ નન્દી સા નિરુજ્ઝતિ. તસ્સ નન્દીનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘વિઞ્ઞાણં નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો યા વિઞ્ઞાણે નન્દી સા નિરુજ્ઝતિ. તસ્સ નન્દીનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘અયં , ભિક્ખવે, રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો, અયં વેદનાય અત્થઙ્ગમો, અયં સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો, અયં સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો, અયં વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. પટિસલ્લાણસુત્તં

૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘પટિસલ્લાણે, ભિક્ખવે, યોગમાપજ્જથ. પટિસલ્લીણો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાભૂતં પજાનાતિ. કિઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ? રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, વેદનાય સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, સઞ્ઞાય સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, સઙ્ખારાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ, વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ’’...પે॰... (યથા પઠમસુત્તે તથા વિત્થારેતબ્બો.) છટ્ઠં.

૭. ઉપાદાપરિતસ્સનાસુત્તં

૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ઉપાદાપરિતસ્સનઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનુપાદાઅપરિતસ્સનઞ્ચ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં , ભન્તે’’તિ, ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાપરિતસ્સના હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં રૂપં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા રૂપવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો પરિયાદાના ઉત્તાસવા ચ હોતિ વિઘાતવા ચ અપેક્ખવા ચ ઉપાદાય ચ પરિતસ્સતિ.

‘‘વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વેદનાવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વેદનં, વેદનાય વા અત્તાનં. તસ્સ સા વેદના વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વેદનાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા વેદનાવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ વેદનાવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો પરિયાદાના ઉત્તાસવા ચ હોતિ વિઘાતવા ચ અપેક્ખવા ચ ઉપાદાય ચ પરિતસ્સતિ.

‘‘સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા સઙ્ખારે, સઙ્ખારેસુ વા અત્તાનં. તસ્સ તે સઙ્ખારા વિપરિણમન્તિ અઞ્ઞથા હોન્તિ. તસ્સ સઙ્ખારવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા સઙ્ખારવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ સઙ્ખારવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો પરિયાદાના ઉત્તાસવા ચ હોતિ વિઘાતવા ચ અપેક્ખવા ચ ઉપાદાય ચ પરિતસ્સતિ.

‘‘વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા વિઞ્ઞાણવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો પરિયાદાના ઉત્તાસવા ચ હોતિ વિઘાતવા ચ અપેક્ખવા ચ ઉપાદાય ચ પરિતસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાપરિતસ્સના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનુપાદાઅપરિતસ્સના હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં રૂપં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ન રૂપવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ ન રૂપવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો અપરિયાદાના ન ચેવુત્તાસવા [ન ચેવ ઉત્તાસવા (પી॰ ક॰)] હોતિ ન ચ વિઘાતવા ન ચ અપેક્ખવા, અનુપાદાય ચ ન પરિતસ્સતિ.

‘‘ન વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વેદનાવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા વેદનં, ન વેદનાય વા અત્તાનં. તસ્સ સા વેદના વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ . તસ્સ વેદનાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ન વેદનાવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ ન વેદનાવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ . ચેતસો અપરિયાદાના ન ચેવુત્તાસવા હોતિ ન ચ વિઘાતવા ન ચ અપેક્ખવા, અનુપાદાય ચ ન પરિતસ્સતિ.

‘‘ન સઞ્ઞં…પે॰… ન સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા સઙ્ખારે, ન સઙ્ખારેસુ વા અત્તાનં. તસ્સ તે સઙ્ખારા વિપરિણમન્તિ અઞ્ઞથા હોન્તિ. તસ્સ સઙ્ખારવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ન સઙ્ખારવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ ન સઙ્ખારવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો અપરિયાદાના ન ચેવુત્તાસવા હોતિ ન ચ વિઘાતવા ન ચ અપેક્ખવા, અનુપાદાય ચ ન પરિતસ્સતિ.

‘‘ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં…પે॰… તસ્સ તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ન વિઞ્ઞાણવિપરિણામાનુપરિવત્તિ વિઞ્ઞાણં હોતિ. તસ્સ ન વિઞ્ઞાણવિપરિણામાનુપરિવત્તિજા પરિતસ્સના ધમ્મસમુપ્પાદા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો અપરિયાદાના ન ચેવુત્તાસવા હોતિ ન ચ વિઘાતવા ન ચ અપેક્ખવા, અનુપાદાય ચ ન પરિતસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અનુપાદા અપરિતસ્સનં હોતી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયઉપાદાપરિતસ્સનાસુત્તં

૮. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ઉપાદાપરિતસ્સનઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનુપાદાઅપરિતસ્સનઞ્ચ. તં સુણાથ… પે॰… કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાપરિતસ્સના હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. તસ્સ તં રૂપં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વેદનં એતં મમ…પે॰… સઞ્ઞં એતં મમ… સઙ્ખારે એતં મમ… વિઞ્ઞાણં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. તસ્સ તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાપરિતસ્સના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનુપાદાઅપરિતસ્સના હોતિ? ઇધ , ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. તસ્સ તં રૂપં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વેદનં નેતં મમ… સઞ્ઞં નેતં મમ… સઙ્ખારે નેતં મમ… વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. તસ્સ તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ અઞ્ઞથા હોતિ. તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા . એવં ખો, ભિક્ખવે, અનુપાદાઅપરિતસ્સના હોતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. કાલત્તયઅનિચ્ચસુત્તં

૯. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં રૂપસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં રૂપં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ રૂપસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. વેદના અનિચ્ચા…પે॰… સઞ્ઞા અનિચ્ચા… સઙ્ખારા અનિચ્ચા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાનં! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતેસુ સઙ્ખારેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે સઙ્ખારે નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાનં સઙ્ખારાનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા

અરિયસાવકો અતીતસ્મિં વિઞ્ઞાણસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં વિઞ્ઞાણં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી''તિ. નવમં.

૧૦. કાલત્તયદુક્ખસુત્તં

૧૦. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, દુક્ખં અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં રૂપસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં રૂપં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ રૂપસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. વેદના દુક્ખા... સઞ્ઞા દુક્ખા... સઙ્ખારા દુક્ખા... વિઞ્ઞાણં દુક્ખં અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં વિઞ્ઞાણસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં વિઞ્ઞાણં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી''તિ. દસમં.

૧૧. કાલત્તયઅનત્તસુત્તં

૧૧. સાવત્થિનિદાનં . ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં રૂપસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં રૂપં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ રૂપસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. વેદના અનત્તા... સઞ્ઞા અનત્તા... સઙ્ખારા અનત્તા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં વિઞ્ઞાણસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં વિઞ્ઞાણં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી''તિ. એકાદસમં.

નકુલપિતુવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

નકુલપિતા દેવદહા, દ્વેપિ હાલિદ્દિકાનિ ચ;
સમાધિપટિસલ્લાણા, ઉપાદાપરિતસ્સના દુવે;
અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતિ.

૨. અનિચ્ચવગ્ગો

૧. અનિચ્ચસુત્તં

૧૨. એવં મે સુતં – સાવત્થિયં. તત્ર ખો...પે॰... ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, વેદના અનિચ્ચા, સઞ્ઞા અનિચ્ચા, સઙ્ખારા અનિચ્ચા, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. પઠમં.

૨. દુક્ખસુત્તં

૧૩. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, દુક્ખં, વેદના દુક્ખા, સઞ્ઞા દુક્ખા, સઙ્ખારા દુક્ખા, વિઞ્ઞાણં દુક્ખં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. દુતિયં.

૩. અનત્તસુત્તં

૧૪. સાવત્થિનિદાનં . ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા, વેદના અનત્તા, સઞ્ઞા અનત્તા, સઙ્ખારા અનત્તા, વિઞ્ઞાણં અનત્તા. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ , વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. તતિયં.

૪. યદનિચ્ચસુત્તં

૧૫. સાવત્થિનિદાનં . ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. વેદના અનિચ્ચા. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સઞ્ઞા અનિચ્ચા...પે॰... સઙ્ખારા અનિચ્ચા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. યંદુક્ખસુત્તં

૧૬. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, દુક્ખં. યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. વેદના દુક્ખા... સઞ્ઞા દુક્ખા... સઙ્ખારા દુક્ખા... વિઞ્ઞાણં દુક્ખં. યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. યદનત્તાસુત્તં

૧૭. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા. યદનત્તા તં 'નેતં મમ , નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. વેદના અનત્તા... સઞ્ઞા અનત્તા... સઙ્ખારા અનત્તા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા . યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. સહેતુઅનિચ્ચસુત્તં

૧૮. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો રૂપસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, રૂપં કુતો નિચ્ચં ભવિસ્સતિ! વેદના અનિચ્ચા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો વેદનાય ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતા , ભિક્ખવે, વેદના કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સતિ! સઞ્ઞા અનિચ્ચા... સઙ્ખારા અનિચ્ચા. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો સઙ્ખારાનં ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સન્તિ! વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં કુતો નિચ્ચં ભવિસ્સતિ! એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. સહેતુદુક્ખસુત્તં

૧૯. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, દુક્ખં. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો રૂપસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, રૂપં કુતો સુખં ભવિસ્સતિ! વેદના દુક્ખા... સઞ્ઞા દુક્ખા... સઙ્ખારા દુક્ખા... વિઞ્ઞાણં દુક્ખં. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં કુતો સુખં ભવિસ્સતિ! એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. સહેતુઅનત્તસુત્તં

૨૦. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો રૂપસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, રૂપં કુતો અત્તા ભવિસ્સતિ! વેદના અનત્તા... સઞ્ઞા અનત્તા... સઙ્ખારા અનત્તા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં કુતો અત્તા ભવિસ્સતિ! એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. નવમં.

૧૦. આનન્દસુત્તં

૨૧. સાવત્થિયં ... આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – '''નિરોધો નિરોધો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમેસાનં ખો, ભન્તે, ધમ્માનં નિરોધો [નિરોધા (સી॰ પી॰)] 'નિરોધો'તિ વુચ્ચતી''તિ? ''રૂપં ખો, આનન્દ, અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મં. તસ્સ નિરોધો [નિરોધા (સી॰ પી॰)] 'નિરોધો'તિ વુચ્ચતિ. વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા. તસ્સા નિરોધો 'નિરોધો'તિ વુચ્ચતિ. સઞ્ઞા... સઙ્ખારા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા. તેસં નિરોધો 'નિરોધો'તિ વુચ્ચતિ. વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મં. તસ્સ નિરોધો 'નિરોધો'તિ વુચ્ચતિ. ઇમેસં ખો, આનન્દ, ધમ્માનં નિરોધો 'નિરોધો'તિ વુચ્ચતી''તિ. દસમં.

અનિચ્ચવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

અનિચ્ચં દુક્ખં અનત્તા, યદનિચ્ચાપરે તયો;

હેતુનાપિ તયો વુત્તા, આનન્દેન ચ તે દસાતિ.

૩. ભારવગ્ગો

૧. ભારસુત્તં

૨૨. સાવત્થિયં ... તત્ર ખો ... ‘‘ભારઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ ભારહારઞ્ચ ભારાદાનઞ્ચ ભારનિક્ખેપનઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, ભારો? પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા તિસ્સ વચનીયં. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભારો’’.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ભારહારો ? પુગ્ગલો તિસ્સ વચનીયં. ય્વાયં આયસ્મા એવંનામો એવંગોત્તો; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભારહારો.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભારાદાનં? યાયં તણ્હા પોનોભવિકા [પોનોબ્ભવિકા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] નન્દીરાગસહગતા [નન્દિરાગસહગતા (સબ્બત્થ)] તત્રતત્રાભિનન્દિની, સેય્યથિદં – કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભારાદાનં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભારનિક્ખેપનં? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભારનિક્ખેપન’’ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન [વત્વા (સી॰) એવમીદિસેસુ ઠાનેસુ] સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘ભારા હવે પઞ્ચક્ખન્ધા, ભારહારો ચ પુગ્ગલો;
ભારાદાનં દુખં લોકે, ભારનિક્ખેપનં સુખં.

‘‘નિક્ખિપિત્વા ગરું ભારં, અઞ્ઞં ભારં અનાદિય;
સમૂલં તણ્હમબ્બુય્હ [તણ્હમબ્ભુય્હ (પી॰ ક॰)], નિચ્છાતો પરિનિબ્બુતો’’તિ. પઠમં;

૨. પરિઞ્ઞસુત્તં

૨૩. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘પરિઞ્ઞેય્યે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ પરિઞ્ઞઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા? રૂપં, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, વેદના પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, સઞ્ઞા પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, સઙ્ખારા પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, વિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો . ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞા? યો, ભિક્ખવે, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞા’’તિ. દુતિયં.

૩. અભિજાનસુત્તં

૨૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપં , ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય; વેદનં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય; સઞ્ઞં અનભિજાનં... સઙ્ખારે

અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય; વિઞ્ઞાણં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. રૂપઞ્ચ ખો, ભિક્ખવે, અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય; વેદનં અભિજાનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાયા''તિ. તતિયં.

૪. છન્દરાગસુત્તં

૨૫. સાવત્થિનિદાનં. ''યો, ભિક્ખવે, રૂપસ્મિં છન્દરાગો તં પજહથ. એવં તં રૂપં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. યો વેદનાય છન્દરાગો તં પજહથ. એવં સા વેદના પહીના ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યો સઞ્ઞાય છન્દરાગો તં પજહથ. એવં સા સઞ્ઞા પહીના ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યો સઙ્ખારેસુ છન્દરાગો તં પજહથ. એવં તે સઙ્ખારા પહીના ભવિસ્સન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગો તં પજહથ. એવં તં વિઞ્ઞાણં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. અસ્સાદસુત્તં

૨૬. સાવત્થિનિદાનં . ''પુબ્બેવ [પુબ્બે (પી॰ ક॰)] મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ [બોધિસત્તસ્સ (પી॰ ક॰)] સતો એતદહોસિ – 'કો નુ ખો રૂપસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો સઞ્ઞાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો સઙ્ખારાનં અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ'ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'યં ખો રૂપં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં રૂપસ્સ અસ્સાદો. યં રૂપં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અયં રૂપસ્સ આદીનવો. યો રૂપસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં રૂપસ્સ નિસ્સરણં. યં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં , અયં વેદનાય અસ્સાદો [યા (ક॰)]. યં વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં વેદનાય આદીનવો. યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વેદનાય નિસ્સરણં. યં સઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... યં સઙ્ખારે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં સઙ્ખારાનં અસ્સાદો. યં [યે (સી॰ ક॰)] સઙ્ખારા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં સઙ્ખારાનં આદીનવો. યો સઙ્ખારેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં સઙ્ખારાનં નિસ્સરણં. યં વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો. યં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અયં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો. યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં'''.

''યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં [અભિસમ્બુદ્ધો (સી॰)]. યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં; અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ

પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ [ચેતોવિમુત્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)]; અયમન્તિમા જાતિ; નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઅસ્સાદસુત્તં

૨૭. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘રૂપસ્સાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો રૂપસ્સ અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા રૂપસ્સ અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. રૂપસ્સાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો રૂપસ્સ આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા રૂપસ્સ આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. રૂપસ્સાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં રૂપસ્સ નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા રૂપસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં. વેદનાયાહં, ભિક્ખવે... સઞ્ઞાયાહં, ભિક્ખવે... સઙ્ખારાનાહં , ભિક્ખવે... વિઞ્ઞાણસ્સાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. વિઞ્ઞાણસ્સાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. વિઞ્ઞાણસ્સાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં. યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં...પે॰... અબ્ભઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ [ચેતોવિમુત્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)]; અયમન્તિમા જાતિ; નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. છટ્ઠં.

૭. તતિયઅસ્સાદસુત્તં

૨૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘નો ચેદં, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ નયિદં સત્તા રૂપસ્મિં સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ રૂપસ્સ અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા રૂપસ્મિં સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ આદીનવો અભવિસ્સ નયિદં સત્તા રૂપસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ રૂપસ્સ આદીનવો, તસ્મા સત્તા રૂપસ્મિં નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ નિસ્સરણં અભવિસ્સ નયિદં સત્તા રૂપસ્મા નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ રૂપસ્સ નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા રૂપસ્મા નિસ્સરન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, વેદનાય...પે॰... નો ચેદં, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાય... નો ચેદં, ભિક્ખવે, સઙ્ખારાનં નિસ્સરણં અભવિસ્સ , નયિદં સત્તા સઙ્ખારેહિ નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ સઙ્ખારાનં નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા સઙ્ખારેહિ નિસ્સરન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો, તસ્મા સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મા નિસ્સરેય્યું . યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મા નિસ્સરન્તિ.

‘‘યાવકીવઞ્ચ, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞંસુ [નાબ્ભઞ્ઞિંસુ (સી॰)]; નેવ તાવ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસંયુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન ચેતસા વિહરિંસુ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ

આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞંસુ; અથ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસંયુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન ચેતસા વિહરન્તિ''. સત્તમં.

૮. અભિનન્દનસુત્તં

૨૯. સાવત્થિનિદાનં . ''યો, ભિક્ખવે, રૂપં અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો વેદનં અભિનન્દતિ... યો સઞ્ઞં અભિનન્દતિ... યો સઙ્ખારે અભિનન્દતિ... યો વિઞ્ઞાણં અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપં નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો વેદનં નાભિનન્દતિ... યો સઞ્ઞં નાભિનન્દતિ... યો સઙ્ખારે નાભિનન્દતિ... યો વિઞ્ઞાણં નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. ઉપ્પાદસુત્તં

૩૦. સાવત્થિનિદાનં. ''યો, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો , દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો રોગાનં ઠિતિ જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો વેદનાય...પે॰... યો સઞ્ઞાય...પે॰... યો સઙ્ખારાનં...પે॰... યો વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો રોગાનં ઠિતિ જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો રોગાનં વૂપસમો જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો વેદનાય ...પે॰... યો સઞ્ઞાય... યો સઙ્ખારાનં... યો વિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો રોગાનં વૂપસમો જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો''તિ. નવમં.

૧૦. અઘમૂલસુત્તં

૩૧. સાવત્થિનિદાનં. ''અઘઞ્ચ, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અઘમૂલઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ ભિક્ખવે અઘં? રૂપં, ભિક્ખવે, અઘં, વેદના અઘં, સઞ્ઞા અઘં, સઙ્ખારા અઘં, વિઞ્ઞાણં અઘં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અઘં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અઘમૂલં? યાયં તણ્હા પોનોભવિકા નન્દીરાગસહગતા [નન્દિરાગસહગતા (સબ્બત્થ)] તત્રતત્રાભિનન્દિની; સેય્યથિદં – કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અઘમૂલ''ન્તિ. દસમં.

૧૧. પભઙ્ગુસુત્તં

૩૨. સાવત્થિનિદાનં. ''પભઙ્ગુઞ્ચ, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અપ્પભઙ્ગુઞ્ચ. તં સુણાથ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, પભઙ્ગુ, કિં અપ્પભઙ્ગુ? રૂપં , ભિક્ખવે, પભઙ્ગુ. યો તસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, ઇદં અપ્પભઙ્ગુ. વેદના પભઙ્ગુ. યો તસ્સા નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, ઇદં અપ્પભઙ્ગુ. સઞ્ઞા પભઙ્ગુ... સઙ્ખારા પભઙ્ગુ. યો તેસં નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, ઇદં અપ્પભઙ્ગુ. વિઞ્ઞાણં પભઙ્ગુ. યો તસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, ઇદં અપ્પભઙ્ગૂ''તિ. એકાદસમં.

ભારવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ભારં પરિઞ્ઞં અભિજાનં, છન્દરાગં ચતુત્થકં;
અસ્સાદા ચ તયો વુત્તા, અભિનન્દનમટ્ઠમં;
ઉપ્પાદં અઘમૂલઞ્ચ, એકાદસમો પભઙ્ગુતિ.

૪. નતુમ્હાકંવગ્ગો

૧. નતુમ્હાકંસુત્તં

૩૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? રૂપં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. વેદના ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. સા વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સઞ્ઞા ન તુમ્હાકં... સઙ્ખારા ન તુમ્હાકં, તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. વિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યં ઇમસ્મિં જેતવને તિણકટ્ઠસાખાપલાસં તં જનો હરેય્ય વા ડહેય્ય વા યથાપચ્ચયં વા કરેય્ય. અપિ નુ તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અમ્હે જનો હરતિ વા ડહતિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોતી’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘ન હિ નો એતં, ભન્તે, અત્તા વા અત્તનિયં વા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, રૂપં ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. વેદના ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. સા વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સઞ્ઞા ન તુમ્હાકં... સઙ્ખારા ન તુમ્હાકં... વિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતી’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયનતુમ્હાકંસુત્તં

૩૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? રૂપં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. વેદના ન તુમ્હાકં... સઞ્ઞા ન તુમ્હાકં... સઙ્ખારા ન તુમ્હાકં... વિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતી’’તિ. દુતિયં.

૩. અઞ્ઞતરભિક્ખુસુત્તં

૩૫. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ; યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો, અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ. ‘‘યં ખો, ભિક્ખુ, અનુસેતિ, તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ; યં નાનુસેતિ, ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતી’’તિ. ‘‘અઞ્ઞાતં, ભગવા; અઞ્ઞાતં, સુગતા’’તિ.

‘‘યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી’’તિ? ‘‘રૂપં ચે, ભન્તે, અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. સઞ્ઞં ચે અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. સઙ્ખારે ચે અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વિઞ્ઞાણં ચે અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. રૂપં ચે, ભન્તે, નાનુસેતિ ન તેન સઙ્ખં

ગચ્છતિ. વેદનં ચે... સઞ્ઞં ચે... સઙ્ખારે ચે... વિઞ્ઞાણં ચે નાનુસેતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ચે, ભિક્ખુ, અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે... સઞ્ઞં ચે... સઙ્ખારે ચે... વિઞ્ઞાણં ચે અનુસેતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. રૂપં ચે, ભિક્ખુ, નાનુસેતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે... સઞ્ઞં ચે... સઙ્ખારે ચે... વિઞ્ઞાણં ચે નાનુસેતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન, ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ''ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા''તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. તતિયં.

૪. દુતિયઅઞ્ઞતરભિક્ખુસુત્તં

૩૬. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે , ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યં ખો, ભિક્ખુ, અનુસેતિ તં અનુમીયતિ; યં અનુમીયતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. યં નાનુસેતિ ન તં અનુમીયતિ; યં નાનુમીયતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતી''તિ. ''અઞ્ઞાતં, ભગવા; અઞ્ઞાતં, સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ચે, ભન્તે, અનુસેતિ તં અનુમીયતિ; યં અનુમીયતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે અનુસેતિ... સઞ્ઞં ચે અનુસેતિ... સઙ્ખારે ચે અનુસેતિ... વિઞ્ઞાણં ચે અનુસેતિ તં અનુમીયતિ; યં અનુમીયતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. રૂપં ચે, ભન્તે, નાનુસેતિ ન તં અનુમીયતિ; યં નાનુમીયતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે નાનુસેતિ... સઞ્ઞં ચે નાનુસેતિ... સઙ્ખારે ચે નાનુસેતિ... વિઞ્ઞાણં ચે નાનુસેતિ ન તં અનુમીયતિ; યં નાનુમીયતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ચે, ભિક્ખુ, અનુસેતિ તં અનુમીયતિ; યં અનુમીયતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે, ભિક્ખુ... સઞ્ઞં ચે, ભિક્ખુ... સઙ્ખારે ચે, ભિક્ખુ... વિઞ્ઞાણં ચે, ભિક્ખુ, અનુસેતિ તં અનુમીયતિ; યં અનુમીયતિ તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. રૂપં ચે, ભિક્ખુ, નાનુસેતિ ન તં અનુમીયતિ; યં નાનુમીયતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. વેદનં ચે નાનુસેતિ... સઞ્ઞં ચે નાનુસેતિ... સઙ્ખારે ચે નાનુસેતિ... વિઞ્ઞાણં ચે નાનુસેતિ ન તં અનુમીયતિ; યં નાનુમીયતિ ન તેન સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. ચતુત્થં.

૫. આનન્દસુત્તં

૩૭. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં ભગવા એતદવોચ –

‘‘સચે તં, આનન્દ, એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમેસં, આવુસો આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ [ઠિતાનં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતી’તિ? એવં પુટ્ઠો ત્વં, આનન્દ, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ? ‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમેસં, આવુસો આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતી’તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘રૂપસ્સ ખો, આવુસો, ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. ઇમેસં ખો, આવુસો, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતી’તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, આનન્દ! રૂપસ્સ ખો, આનન્દ, ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. ઇમેસં ખો, આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતીતિ. એવં પુટ્ઠો ત્વં, આનન્દ, એવં બ્યાકરેય્યાસી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઆનન્દસુત્તં

૩૮. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં ભગવા એતદવોચ –

‘‘સચે તં, આનન્દ, એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમેસં, આવુસો આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ? કતમેસં ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ? કતમેસં ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતી’તિ? એવં પુટ્ઠો ત્વં, આનન્દ, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ? ‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમેસં, આવુસો આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ? કતમેસં ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ , વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ ? કતમેસં ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતી’તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘યં ખો, આવુસો, રૂપં અતીતં નિરુદ્ધં વિપરિણતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ. યા વેદના અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા; તસ્સા ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતાય અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ. યા સઞ્ઞા... યે સઙ્ખારા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા; તેસં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ. યં વિઞ્ઞાણં અતીતં નિરુદ્ધં વિપરિણતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ. ઇમેસં ખો, આવુસો, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ’’’.

‘‘યં ખો, આવુસો, રૂપં અજાતં અપાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. યા વેદના અજાતા અપાતુભૂતા; તસ્સા ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતાય અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. યા સઞ્ઞા…પે॰… યે સઙ્ખારા અજાતા અપાતુભૂતા; તેસં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. યં વિઞ્ઞાણં અજાતં અપાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. ઇમેસં ખો, આવુસો , ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ.

‘‘યં ખો, આવુસો, રૂપં જાતં પાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. યા વેદના જાતા પાતુભૂતા…પે॰… યા સઞ્ઞા… યે સઙ્ખારા જાતા પાતુભૂતા; તેસં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. યં વિઞ્ઞાણં જાતં પાતુભૂતં તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. ઇમેસં ખો, આવુસો, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતી’તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘સાધુ , સાધુ, આનન્દ! યં ખો, આનન્દ, રૂપં અતીતં નિરુદ્ધં વિપરિણતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ. યા વેદના … યા સઞ્ઞા… યે સઙ્ખારા… યં વિઞ્ઞાણં અતીતં નિરુદ્ધં વિપરિણતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ. ઇમેસં ખો, આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિત્થ, વયો પઞ્ઞાયિત્થ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિત્થ.

‘‘યં ખો, આનન્દ, રૂપં અજાતં અપાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. યા વેદના… યા સઞ્ઞા… યે સઙ્ખારા… યં વિઞ્ઞાણં અજાતં અપાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ , વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. ઇમેસં ખો, આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયિસ્સતિ.

‘‘યં ખો, આનન્દ, રૂપં જાતં પાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. યા વેદના જાતા પાતુભૂતા… યા સઞ્ઞા… યે સઙ્ખારા… યં વિઞ્ઞાણં જાતં પાતુભૂતં; તસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. ઇમેસં ખો, આનન્દ, ધમ્માનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતીતિ. એવં પુટ્ઠો ત્વં, આનન્દ, એવં બ્યાકરેય્યાસી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. અનુધમ્મસુત્તં

૩૯. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અયમનુધમ્મો હોતિ યં રૂપે નિબ્બિદાબહુલો [નિબ્બિદાબહુલં (પી॰ ક॰)] વિહરેય્ય, વેદનાય નિબ્બિદાબહુલો વિહરેય્ય, સઞ્ઞા નિબ્બિદાબહુલો વિહરેય્ય, સઙ્ખારેસુ નિબ્બિદાબહુલો વિહરેય્ય, વિઞ્ઞાણે નિબ્બિદાબહુલો વિહરેય્ય. યો રૂપે નિબ્બિદાબહુલો વિહરન્તો, વેદનાય… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ નિબ્બિદાબહુલો વિહરન્તો, વિઞ્ઞાણે નિબ્બિદાબહુલો વિહરન્તો રૂપં પરિજાનાતિ, વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં પરિજાનાતિ, સો રૂપં પરિજાનં, વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં પરિજાનં પરિમુચ્ચતિ રૂપમ્હા, પરિમુચ્ચતિ વેદના , પરિમુચ્ચતિ સઞ્ઞાય , પરિમુચ્ચતિ સઙ્ખારેહિ, પરિમુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણમ્હા, પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરામરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્માતિ વદામી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયઅનુધમ્મસુત્તં

૪૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અયમનુધમ્મો હોતિ યં રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરેય્ય...પે॰... પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્માતિ વદામી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. તતિયઅનુધમ્મસુત્તં

૪૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અયમનુધમ્મો હોતિ યં રૂપે દુક્ખાનુપસ્સી વિહરેય્ય...પે॰... પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્માતિ વદામી’’તિ. નવમં.

૧૦. ચતુત્થઅનુધમ્મસુત્તં

૪૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અયમનુધમ્મો હોતિ યં રૂપે અનત્તાનુપસ્સી વિહરેય્ય, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે અનત્તાનુપસ્સી વિહરેય્ય. યો રૂપે અનત્તાનુપસ્સી વિહરન્તો...પે॰... રૂપં પરિજાનાતિ, વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં પરિજાનાતિ, સો રૂપં પરિજાનં, વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં પરિજાનં પરિમુચ્ચતિ રૂપમ્હા, પરિમુચ્ચતિ વેદનાય, પરિમુચ્ચતિ સઞ્ઞાય, પરિમુચ્ચતિ સઙ્ખારેહિ, પરિમુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણમ્હા, પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરામરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્માતિ વદામી’’તિ. દસમં.

નતુમ્હાકંવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

નતુમ્હાકેન દ્વે વુત્તા, ભિક્ખૂહિ અપરે દુવે;
આનન્દેન ચ દ્વે વુત્તા, અનુધમ્મેહિ દ્વે દુકાતિ.

૫. અત્તદીપવગ્ગો

૧. અત્તદીપસુત્તં

૪૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘અત્તદીપા, ભિક્ખવે, વિહરથ અત્તસરણા અનઞ્ઞસરણા, ધમ્મદીપા ધમ્મસરણા અનઞ્ઞસરણા. અત્તદીપાનં, ભિક્ખવે, વિહરતં અત્તસરણાનં અનઞ્ઞસરણાનં, ધમ્મદીપાનં ધમ્મસરણાનં અનઞ્ઞસરણાનં યોનિ ઉપપરિક્ખિતબ્બા. કિંજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા, કિંપહોતિકા’’તિ?

‘‘કિંજાતિકા ચ, ભિક્ખવે, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા, કિંપહોતિકા? ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો, રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં રૂપં વિપરિણમતિ, અઞ્ઞથા ચ હોતિ. તસ્સ રૂપવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વેદનાવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વેદનં, વેદનાય વા અત્તાનં. તસ્સ સા વેદના વિપરિણમતિ, અઞ્ઞથા ચ હોતિ. તસ્સ

વેદનાવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં વિઞ્ઞાણં વિપરિણમતિ, અઞ્ઞથા ચ હોતિ . તસ્સ વિઞ્ઞાણવિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

''રૂપસ્સ ત્વેવ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચતં વિદિત્વા વિપરિણામં વિરાગં નિરોધં [વિપરિણામ વિરાગ નિરોધં (સી॰)], પુબ્બે ચેવ રૂપં એતરહિ ચ સબ્બં રૂપં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મન્તિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યે સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા તે પહીયન્તિ. તેસં પહાના ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં સુખં વિહરતિ, સુખવિહારી ભિક્ખુ 'તદઙ્ગનિબ્બુતો'તિ વુચ્ચતિ. વેદનાય ત્વેવ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચતં વિદિત્વા વિપરિણામં વિરાગં નિરોધં, પુબ્બે ચેવ વેદના એતરહિ ચ સબ્બા વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્માતિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યે સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા તે પહીયન્તિ. તેસં પહાના ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં સુખં વિહરતિ, સુખવિહારી ભિક્ખુ 'તદઙ્ગનિબ્બુતો'તિ વુચ્ચતિ. સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં ત્વેવ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચતં વિદિત્વા વિપરિણામં વિરાગં નિરોધં, પુબ્બે ચેવ સઙ્ખારા એતરહિ ચ સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્માતિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યે સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા તે પહીયન્તિ. તેસં પહાના ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં સુખં વિહરતિ, સુખવિહારી ભિક્ખુ 'તદઙ્ગનિબ્બુતો'તિ વુચ્ચતિ. વિઞ્ઞાણસ્સ ત્વેવ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચતં વિદિત્વા વિપરિણામં વિરાગં નિરોધં, પુબ્બે ચેવ વિઞ્ઞાણં એતરહિ ચ સબ્બં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મન્તિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યે સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા તે પહીયન્તિ. તેસં પહાના ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં સુખં વિહરતિ, સુખવિહારી ભિક્ખુ 'તદઙ્ગનિબ્બુતો'તિ વુચ્ચતી''તિ. પઠમં.

૨. પટિપદાસુત્તં

૪૪. સાવત્થિનિદાનં. ''સક્કાયસમુદયગામિનિઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ, સક્કાયનિરોધગામિનિઞ્ચ પટિપદં. તં સુણાથ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયસમુદયગામિની પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો, રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં અત્તતો... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, 'સક્કાયસમુદયગામિની પટિપદા, સક્કાયસમુદયગામિની પટિપદા'તિ. ઇતિ હિદં, ભિક્ખવે, વુચ્ચતિ 'દુક્ખસમુદયગામિની સમનુપસ્સના'તિ. અયમેવેત્થ અત્થો''.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો, ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં ; ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. ન વેદનં અત્તતો... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, 'સક્કાયનિરોધગામિની

પટિપદા, સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા’તિ. ઇતિ હિદં, ભિક્ખવે, વુચ્ચતિ ‘દુક્ખનિરોધગામિની સમનુપસ્સના’તિ. અયમેવેત્થ અત્થો’’તિ. દુતિયં.

૩. અનિચ્ચસુત્તં

૪૫. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં ; યં દુક્ખં તદનત્તા ; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો ચિત્તં વિરજ્જતિ વિમુચ્ચતિ અનુપાદાય આસવેહિ. વેદના અનિચ્ચા... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો ચિત્તં વિરજ્જતિ વિમુચ્ચતિ અનુપાદાય આસવેહિ. રૂપધાતુયા ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચિત્તં વિરત્તં વિમુત્તં હોતિ અનુપાદાય આસવેહિ, વેદનાધાતુયા...પે॰... સઞ્ઞાધાતુયા... સઙ્ખારધાતુયા... વિઞ્ઞાણધાતુયા ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચિત્તં વિરત્તં વિમુત્તં હોતિ અનુપાદાય આસવેહિ. વિમુત્તત્તા ઠિતં. ઠિતત્તા સન્તુસિતં [સન્તુસ્સિતં (ક॰ સી॰ પી॰ ક॰)]. સન્તુસિતત્તા ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. તતિયં.

૪. દુતિયઅનિચ્ચસુત્તં

૪૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. વેદના અનિચ્ચા... સઞ્ઞા અનિચ્ચા... સઙ્ખારા અનિચ્ચા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં’’.

‘‘એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિયો ન હોન્તિ. પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠીનં અસતિ, અપરન્તાનુદિટ્ઠિયો ન હોન્તિ. અપરન્તાનુદિટ્ઠીનં અસતિ, થામસો [થામસા (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] પરામાસો ન હોતિ. થામસે [થામસા (સી॰ સ્યા॰ કં॰), થામસો (ક॰)] પરામાસે અસતિ રૂપસ્મિં... વેદનાય ... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણસ્મિં ચિત્તં વિરજ્જતિ વિમુચ્ચતિ અનુપાદાય આસવેહિ. વિમુત્તત્તા ઠિતં. ઠિતત્તા સન્તુસિતં. સન્તુસિતત્તા ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સમનુપસ્સનાસુત્તં

૪૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અનેકવિહિતં અત્તાનં સમનુપસ્સમાના સમનુપસ્સન્તિ, સબ્બેતે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે સમનુપસ્સન્તિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરં. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં’’.

''ઇતિ અયઞ્ચેવ સમનુપસ્સના 'અસ્મી'તિ ચસ્સ અવિગતં [અધિગતં (બહૂસુ)] હોતિ. 'અસ્મી'તિ ખો પન, ભિક્ખવે, અવિગતે પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અવક્કન્તિ હોતિ – ચક્ખુન્દ્રિયસ્સ સોતિન્દ્રિયસ્સ ઘાનિન્દ્રિયસ્સ જિવ્હિન્દ્રિયસ્સ કાયિન્દ્રિયસ્સ. અત્થિ, ભિક્ખવે, મનો, અત્થિ ધમ્મા, અત્થિ અવિજ્જાધાતુ. અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતેન ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ 'અસ્મી'તિપિસ્સ હોતિ; 'અયમહમસ્મી'તિપિસ્સ હોતિ; 'ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ; 'ન ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ; 'રૂપી ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ; 'અરૂપી ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ; 'સઞ્ઞી ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ; 'અસઞ્ઞી ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ; 'નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ હોતિ''.

''તિટ્ઠન્તેવ ખો [તિટ્ઠન્તિ ખો પન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ભિક્ખવે, તત્થેવ [તથેવ (કત્થચિ)] પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ. અથેત્થ સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. તસ્સ અવિજ્જાવિરાગા વિજ્જુપ્પાદા 'અસ્મી'તિપિસ્સ ન હોતિ; 'અયમહમસ્મી'તિપિસ્સ ન હોતિ; 'ભવિસ્સ'ન્તિ... 'ન ભવિસ્સ'ન્તિ... રૂપી... અરૂપી ... સઞ્ઞી... અસઞ્ઞી... 'નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ'ન્તિપિસ્સ ન હોતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. ખન્ધસુત્તં

૪૮. સાવત્થિનિદાનં. ''પઞ્ચ, ભિક્ખવે, ખન્ધે દેસેસ્સામિ , પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, પઞ્ચક્ખન્ધા? યં કિઞ્ચિ, ભિક્ખવે, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, અયં વુચ્ચતિ રૂપક્ખન્ધો. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકા વા સુખુમા વા...પે॰... અયં વુચ્ચતિ સઙ્ખારક્ખન્ધો. યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, અયં વુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચક્ખન્ધા''.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા? યં કિઞ્ચિ, ભિક્ખવે, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે સન્તિકે વા સાસવં ઉપાદાનિયં, અયં વુચ્ચતિ રૂપુપાદાનક્ખન્ધો. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા દૂરે સન્તિકે વા સાસવા ઉપાદાનિયા, અયં વુચ્ચતિ વેદનુપાદાનક્ખન્ધો. યા કાચિ સઞ્ઞા...પે॰... યા દૂરે સન્તિકે વા સાસવા ઉપાદાનિયા, અયં વુચ્ચતિ સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો. યે કેચિ સઙ્ખારા...પે॰... સાસવા ઉપાદાનિયા, અયં વુચ્ચતિ સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો. યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે સન્તિકે વા સાસવં ઉપાદાનિયં, અયં વુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા''તિ. છટ્ઠં.

૭. સોણસુત્તં

૪૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો સોણો ગહપતિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નં ખો સોણં ગહપતિપુત્તં ભગવા એતદવોચ –

''યે હિ કેચિ, સોણ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અનિચ્ચેન રૂપેન દુક્ખેન વિપરિણામધમ્મેન 'સેય્યોહમસ્મી'તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; 'સદિસોહમસ્મી'તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; 'હીનોહમસ્મી'તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; કિમઞ્ઞત્ર યથાભૂતસ્સ અદસ્સના? અનિચ્ચાય વેદનાય દુક્ખાય વિપરિણામધમ્માય 'સેય્યોહમસ્મી'તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; 'સદિસોહમસ્મી'તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; 'હીનોહમસ્મી'તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; કિમઞ્ઞત્ર યથાભૂતસ્સ અદસ્સના?

અનિચ્ચાય સઞ્ઞાય... અનિચ્ચેહિ સઙ્ખારેહિ દુક્ખેહિ વિપરિણામધમ્મેહિ ‘સેય્યોહમસ્મી’તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; ‘સદિસોહમસ્મી’તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; ‘હીનોહમસ્મી’તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; કિમઞ્ઞત્ર યથાભૂતસ્સ અદસ્સના? અનિચ્ચેન વિઞ્ઞાણેન દુક્ખેન વિપરિણામધમ્મેન ‘સેય્યોહમસ્મી’તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; ‘સદિસોહમસ્મી’તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; ‘હીનોહમસ્મી’તિ વા સમનુપસ્સન્તિ; કિમઞ્ઞત્ર યથાભૂતસ્સ અદસ્સના?

‘‘યે ચ ખો કેચિ, સોણ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અનિચ્ચેન રૂપેન દુક્ખેન વિપરિણામધમ્મેન ‘સેય્યોહમસ્મી’તિપિ ન સમનુપસ્સન્તિ ; ‘સદિસોહમસ્મી’તિપિ ન સમનુપસ્સન્તિ ; ‘હીનોહમસ્મી’તિપિ ન સમનુપસ્સન્તિ; કિમઞ્ઞત્ર યથાભૂતસ્સ દસ્સના? અનિચ્ચાય વેદનાય... અનિચ્ચાય સઞ્ઞાય... અનિચ્ચેહિ સઙ્ખારેહિ... અનિચ્ચેન વિઞ્ઞાણેન દુક્ખેન વિપરિણામધમ્મેન ‘સેય્યોહમસ્મી’તિપિ ન સમનુપસ્સન્તિ; ‘સદિસોહમસ્મી’તિપિ ન સમનુપસ્સન્તિ; ‘હીનોહમસ્મી’તિપિ ન સમનુપસ્સન્તિ; કિમઞ્ઞત્ર યથાભૂતસ્સ દસ્સના?

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, સોણ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’... ‘‘સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તસ્માતિહ , સોણ, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘એવં પસ્સં, સોણ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયસોણસુત્તં

૫૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો સોણો ગહપતિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સોણં ગહપતિપુત્તં ભગવા એતદવોચ –

‘‘યે હિ કેચિ, સોણ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા રૂપં નપ્પજાનન્તિ, રૂપસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, રૂપનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ; વેદનં નપ્પજાનન્તિ, વેદનાસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, વેદનાનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ; સઞ્ઞં નપ્પજાનન્તિ...પે॰... સઙ્ખારે નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ; વિઞ્ઞાણં નપ્પજાનન્તિ, વિઞ્ઞાણસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, વિઞ્ઞાણનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ. ન મે તે, સોણ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, સોણ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા રૂપં પજાનન્તિ , રૂપસમુદયં પજાનન્તિ, રૂપનિરોધં પજાનન્તિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ; વેદનં પજાનન્તિ...પે॰... સઞ્ઞં પજાનન્તિ... સઙ્ખારે પજાનન્તિ... વિઞ્ઞાણં પજાનન્તિ, વિઞ્ઞાણસમુદયં પજાનન્તિ, વિઞ્ઞાણનિરોધં પજાનન્તિ, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ. તે ચ ખો મે, સોણ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા, તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. નન્દિક્ખયસુત્તં

૫૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘અનિચ્ચઞ્ઞેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ. સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. અનિચ્ચઞ્ઞેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદનં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ. સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. અનિચ્ચેયેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સઞ્ઞં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ...પે॰... અનિચ્ચેયેવ ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સઙ્ખારે અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ. સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. અનિચ્ચઞ્ઞેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ. સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતી’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયનન્દિક્ખયસુત્તં

૫૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘રૂપં , ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ, રૂપાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. રૂપં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિ કરોન્તો, રૂપાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો રૂપસ્મિં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. વેદનં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ, વેદનાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. વેદનં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિ કરોન્તો, વેદનાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો વેદનાય નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. સઞ્ઞં ભિક્ખવે... સઙ્ખારે, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ, સઙ્ખારાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. સઙ્ખારે, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ યોનિસો મનસિ કરોન્તો,

સઙ્ખારાનિચ્ચતં યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો સઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ, વિઞ્ઞાણાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિ કરોન્તો, વિઞ્ઞાણાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો વિઞ્ઞાણસ્મિં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો, રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં વિમુત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતી''તિ. દસમં.

અત્તદીપવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અત્તદીપા પટિપદા, દ્વે ચ હોન્તિ અનિચ્ચતા;
સમનુપસ્સના ખન્ધા, દ્વે સોણા દ્વે નન્દિક્ખયેન ચાતિ.

મૂલપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ મૂલપણ્ણાસકસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

નકુલપિતા અનિચ્ચો ચ, ભારો નતુમ્હાકેન ચ;
અત્તદીપેન પઞ્ઞાસો, પઠમો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૬. ઉપયવગ્ગો

૧. ઉપયસુત્તં

૫૩. સાવત્થિનિદાનં . ''ઉપયો [ઉપાયો (બહૂસુ)], ભિક્ખવે, અવિમુત્તો, અનુપયો વિમુત્તો. રૂપુપયં [રૂપૂપાયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰), રૂપુપાયં (પી॰ ક॰)] વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, રૂપારમ્મણં રૂપપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય. વેદનુપયં વા...પે॰... સઞ્ઞુપયં વા...પે॰... સઙ્ખારુપયં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, સઙ્ખારારમ્મણં સઙ્ખારપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય''.

''યો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – 'અહમઞ્ઞત્ર રૂપા અઞ્ઞત્ર વેદનાય અઞ્ઞત્ર સઞ્ઞાય અઞ્ઞત્ર સઙ્ખારેહિ વિઞ્ઞાણસ્સ આગતિં વા ગતિં વા ચુતિં વા ઉપપત્તિં વા વુદ્ધિં વા વિરૂળ્હિં વા વેપુલ્લં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી'તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

''રૂપધાતુયા ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહાના વોચ્છિજ્જતારમ્મણં પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. વેદનાધાતુયા ચે, ભિક્ખવે... સઞ્ઞાધાતુયા ચે ભિક્ખવે... સઙ્ખારધાતુયા ચે ભિક્ખવે... વિઞ્ઞાણધાતુયા ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહાના વોચ્છિજ્જતારમ્મણં પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. તદપ્પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં અનભિસઙ્ખચ્ચવિમુત્તં . વિમુત્તત્તા ઠિતં. ઠિતત્તા સન્તુસિતં. સન્તુસિતત્તા ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. પઠમં.

૨. બીજસુત્તં

૫૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, બીજજાતાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? મૂલબીજં, ખન્ધબીજં, અગ્ગબીજં, ફલુબીજં, બીજબીજઞ્ઞેવ પઞ્ચમં. ઇમાનિ ચસ્સુ, ભિક્ખવે , પઞ્ચ બીજજાતાનિ અખણ્ડાનિ અપૂતિકાનિ અવાતાતપહતાનિ સારાદાનિ [સારાદાયીનિ (કત્થચિ)] સુખસયિતાનિ, પથવી [પઠવી (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચ નાસ્સ, આપો ચ નાસ્સ; અપિ નુમાનિ [અપિ નુ ઇમાનિ (સી॰ પી॰)], ભિક્ખવે, પઞ્ચ બીજજાતાનિ વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્યુ’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇમાનિ ચસ્સુ, ભિક્ખવે, પઞ્ચ બીજજાતાનિ અખણ્ડાનિ...પે॰... સુખસયિતાનિ, પથવી ચ અસ્સ, આપો ચ અસ્સ; અપિ નુમાનિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચ બીજજાતાનિ વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્યુ’’ન્તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પથવીધાતુ, એવં ચતસ્સો વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો દટ્ઠબ્બા. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આપોધાતુ, એવં નન્દિરાગો દટ્ઠબ્બો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચ બીજજાતાનિ, એવં વિઞ્ઞાણં સાહારં દટ્ઠબ્બં’’.

‘‘રૂપુપયં , ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય , રૂપારમ્મણં રૂપપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય. વેદનુપયં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય...પે॰... સઞ્ઞુપયં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય...પે॰... સઙ્ખારુપયં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, સઙ્ખારારમ્મણં સઙ્ખારપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય.

‘‘યો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – ‘અહમઞ્ઞત્ર રૂપા અઞ્ઞત્ર વેદનાય અઞ્ઞત્ર સઞ્ઞાય અઞ્ઞત્ર સઙ્ખારેહિ વિઞ્ઞાણસ્સ આગતિં વા ગતિં વા ચુતિં વા ઉપપત્તિં વા વુદ્ધિં વા વિરૂળ્હિં વા વેપુલ્લં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી’તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘રૂપધાતુયા ચેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહાના વોચ્છિજ્જતારમ્મણં પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. વેદનાધાતુયા ચે... સઞ્ઞાધાતુયા ચે... સઙ્ખારધાતુયા ચે... વિઞ્ઞાણધાતુયા ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહાના વોચ્છિજ્જતારમ્મણં પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. તદપ્પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં અનભિસઙ્ખચ્ચવિમુત્તં. વિમુત્તત્તા ઠિતં. ઠિતત્તા સન્તુસિતં. સન્તુસિતત્તા ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દુતિયં.

૩. ઉદાનસુત્તં

૫૫. સાવત્થિનિદાનં . તત્ર ખો ભગવા ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘‘‘નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી’તિ – એવં અધિમુચ્ચમાનો ભિક્ખુ છિન્દેય્ય ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની’’તિ. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, ‘નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી’તિ – એવં અધિમુચ્ચમાનો ભિક્ખુ છિન્દેય્ય ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની’’તિ?

‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી...પે॰... સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં.

''સો અનિચ્ચં રૂપં 'અનિચ્ચં રૂપ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનિચ્ચં વેદનં 'અનિચ્ચા વેદના'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનિચ્ચં સઞ્ઞં 'અનિચ્ચા સઞ્ઞા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનિચ્ચે સઙ્ખારે 'અનિચ્ચા સઙ્ખારા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણં 'અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

''દુક્ખં રૂપં 'દુક્ખં રૂપ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, દુક્ખં વેદનં... દુક્ખં સઞ્ઞં... દુક્ખે સઙ્ખારે... દુક્ખં વિઞ્ઞાણં 'દુક્ખં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

''અનત્તં રૂપં 'અનત્તા રૂપ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનત્તં વેદનં 'અનત્તા વેદના'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનત્તં સઞ્ઞં 'અનત્તા સઞ્ઞા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનત્તે સઙ્ખારે 'અનત્તા સઙ્ખારા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનત્તં વિઞ્ઞાણં 'અનત્તા વિઞ્ઞાણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

''સઙ્ખતં રૂપં 'સઙ્ખતં રૂપ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, સઙ્ખતં વેદનં... સઙ્ખતં સઞ્ઞં... સઙ્ખતે સઙ્ખારે... સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણં 'સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. રૂપં વિભવિસ્સતીતિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદના વિભવિસ્સતિ... સઞ્ઞા વિભવિસ્સતિ... સઙ્ખારા વિભવિસ્સન્તિ... વિઞ્ઞાણં વિભવિસ્સતીતિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

''સુતવા ચ ખો, ભિક્ખુ, અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

''સો અનિચ્ચં રૂપં 'અનિચ્ચં રૂપ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અનિચ્ચં વેદનં... અનિચ્ચં સઞ્ઞં... અનિચ્ચે સઙ્ખારે... અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણં 'અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. દુક્ખં રૂપં...પે॰... દુક્ખં વિઞ્ઞાણં... અનત્તં રૂપં...પે॰... અનત્તં વિઞ્ઞાણં... સઙ્ખતં રૂપં...પે॰... સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણં 'સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. રૂપં વિભવિસ્સતીતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં વિભવિસ્સતીતિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

''સો રૂપસ્સ વિભવા, વેદનાય વિભવા, સઞ્ઞા વિભવા, સઙ્ખારાનં વિભવા, વિઞ્ઞાણસ્સ વિભવા, એવં ખો, ભિક્ખુ, 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'તિ – એવં અધિમુચ્ચમાનો ભિક્ખુ છિન્દેય્ય ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની''તિ. ''એવં અધિમુચ્ચમાનો, ભન્તે, ભિક્ખુ છિન્દેય્ય ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની''તિ.

''કથં પન, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અતસિતાયે ઠાને તાસં આપજ્જતિ. તાસો હેસો [હેસા (ક॰)] ભિક્ખુ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'''તિ.

''સુતવા ચ ખો, ભિક્ખુ, અરિયસાવકો અતસિતાયે ઠાને ન તાસં આપજ્જતિ. ન હેસો [ન હેસા (ક॰)], ભિક્ખુ, તાસો સુતવતો અરિયસાવકસ્સ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'તિ. રૂપુપયં વા, ભિક્ખુ, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, રૂપારમ્મણં રૂપપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય.

વેદનુપયં વા, ભિક્ખુ... સઞ્ઞુપયં વા, ભિક્ખુ... સઙ્ખારુપયં વા, ભિક્ખુ, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, સઙ્ખારારમ્મણં સઙ્ખારપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય.

‘‘યો [સો (સબ્બત્થ)] ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અહમઞ્ઞત્ર રૂપા, અઞ્ઞત્ર વેદનાય, અઞ્ઞત્ર સઞ્ઞાય, અઞ્ઞત્ર સઙ્ખારેહિ વિઞ્ઞાણસ્સ આગતિં વા ગતિં વા ચુતિં વા ઉપપત્તિં વા વુદ્ધિં વા વિરૂળ્હિં વા વેપુલ્લં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી’તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘રૂપધાતુયા ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહાના વોચ્છિજ્જતારમ્મણં પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. વેદનાધાતુયા ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો... સઞ્ઞાધાતુયા ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો... સઙ્ખારધાતુયા ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો... વિઞ્ઞાણધાતુયા ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહાના વોચ્છિજ્જતારમ્મણં પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. તદપ્પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં અનભિસઙ્ખારઞ્ચ વિમુત્તં. વિમુત્તત્તા ઠિતં. ઠિતત્તા સન્તુસિતં. સન્તુસિતત્તા ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. ‘ખીણા જાતિ...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતી’’તિ. તતિયં.

૪. ઉપાદાનપરિપવત્તસુત્તં

૫૬. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો , સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ચતુપરિવટ્ટં યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ચતુપરિવટ્ટં યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં , અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે...પે॰... સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં’’.

‘‘કથઞ્ચ ચતુપરિવટ્ટં? રૂપં અબ્ભઞ્ઞાસિં, રૂપસમુદયં અબ્ભઞ્ઞાસિં, રૂપનિરોધં અબ્ભઞ્ઞાસિં, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં અબ્ભઞ્ઞાસિં; વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અબ્ભઞ્ઞાસિં, વિઞ્ઞાણસમુદયં અબ્ભઞ્ઞાસિં, વિઞ્ઞાણનિરોધં અબ્ભઞ્ઞાસિં, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં અબ્ભઞ્ઞાસિં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, રૂપં? ચત્તારો ચ મહાભૂતા ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાય રૂપં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, રૂપં. આહારસમુદયા રૂપસમુદયો; આહારનિરોધા રૂપનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો રૂપનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં રૂપં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય રૂપસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં રૂપં અભિઞ્ઞાય...પે॰... એવં રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય, રૂપસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તા તે સુવિમુત્તા. યે સુવિમુત્તા તે કેવલિનો.

યે કેવલિનો વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, વેદના? છયિમે, ભિક્ખવે, વેદનાકાયા – ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના, સોતસમ્ફસ્સજા વેદના, ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના, જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના, કાયસમ્ફસ્સજા વેદના, મનોસમ્ફસ્સજા વેદના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વેદનં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય વેદનાય નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ , ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વેદનં અભિઞ્ઞાય…પે॰… એવં વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય…પે॰… વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા? છયિમે, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાકાયા – રૂપસઞ્ઞા, સદ્દસઞ્ઞા, ગન્ધસઞ્ઞા, રસસઞ્ઞા, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા. ફસ્સસમુદયા સઞ્ઞાસમુદયો; ફસ્સનિરોધા સઞ્ઞાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઞ્ઞાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ…પે॰… વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા? છયિમે, ભિક્ખવે, ચેતનાકાયા – રૂપસઞ્ચેતના, સદ્દસઞ્ચેતના, ગન્ધસઞ્ચેતના, રસસઞ્ચેતના, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના, ધમ્મસઞ્ચેતના. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા. ફસ્સસમુદયા સઙ્ખારસમુદયો; ફસ્સનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં સઙ્ખારે અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય સઙ્ખારાનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં સઙ્ખારે અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય સઙ્ખારાનં નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તા, તે સુવિમુત્તા. યે સુવિમુત્તા, તે કેવલિનો. યે કેવલિનો વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં? છયિમે, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણકાયા – ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણં, ઘાનવિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં. નામરૂપસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયો; નામરૂપનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વિઞ્ઞાણનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય વિઞ્ઞાણસ્સ

નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

''યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તા, તે સુવિમુત્તા. યે સુવિમુત્તા, તે કેવલિનો. યે કેવલિનો વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાયા''તિ. ચતુત્થં.

૫. સત્તટ્ઠાનસુત્તં

૫૭. સાવત્થિનિદાનં. ''સત્તટ્ઠાનકુસલો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિવિધૂપપરિક્ખી ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે કેવલી વુસિતવા ઉત્તમપુરિસોતિ વુચ્ચતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્તટ્ઠાનકુસલો હોતિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપં પજાનાતિ, રૂપસમુદયં પજાનાતિ, રૂપનિરોધં પજાનાતિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ; રૂપસ્સ અસ્સાદં પજાનાતિ, રૂપસ્સ આદીનવં પજાનાતિ, રૂપસ્સ નિસ્સરણં પજાનાતિ; વેદનં પજાનાતિ ... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસમુદયં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ; વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં પજાનાતિ.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, રૂપં? ચત્તારો ચ મહાભૂતા, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાય રૂપં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, રૂપં. આહારસમુદયા રૂપસમુદયો; આહારનિરોધા રૂપનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો રૂપનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

''યં રૂપં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં રૂપસ્સ અસ્સાદો. યં રૂપં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં – અયં રૂપસ્સ આદીનવો. યો રૂપસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં રૂપસ્સ નિસ્સરણં.

''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં રૂપં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય; એવં રૂપસ્સ અસ્સાદં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસ્સ આદીનવં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞાય રૂપસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

''યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં રૂપં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય; એવં રૂપસ્સ અસ્સાદં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસ્સ આદીનવં અભિઞ્ઞાય, એવં રૂપસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞાય રૂપસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તા, તે સુવિમુત્તા. યે સુવિમુત્તા, તે કેવલિનો. યે કેવલિનો વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, વેદના? છયિમે, ભિક્ખવે, વેદનાકાયા – ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના...પે॰... મનોસમ્ફસ્સજા વેદના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

''યં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં વેદનાય અસ્સાદો. યા વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા – અયં વેદનાય આદીનવો. યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં વેદનાય

નિસ્સરણં.

‘‘યે હિ, કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વેદનં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય; એવં વેદનાય અસ્સાદં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાય આદીનવં અભિઞ્ઞાય, એવં વેદનાય નિસ્સરણં અભિઞ્ઞાય વેદનાય નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વેદનં અભિઞ્ઞાય...પે॰... વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા? છયિમે, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાકાયા – રૂપસઞ્ઞા, સદ્દસઞ્ઞા, ગન્ધસઞ્ઞા, રસસઞ્ઞા, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા. ફસ્સસમુદયા સઞ્ઞાસમુદયો; ફસ્સનિરોધા સઞ્ઞાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઞ્ઞાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ...પે॰... વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા? છયિમે, ભિક્ખવે, ચેતનાકાયા – રૂપસઞ્ચેતના, સદ્દસઞ્ચેતના, ગન્ધસઞ્ચેતના, રસસઞ્ચેતના, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના, ધમ્મસઞ્ચેતના. ઇમે વુચ્ચન્તિ ભિક્ખવે , સઙ્ખારા. ફસ્સસમુદયા સઙ્ખારસમુદયો; ફસ્સનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો . અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યં સઙ્ખારે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં સઙ્ખારાનં અસ્સાદો. યે સઙ્ખારા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા – અયં સઙ્ખારાનં આદીનવો. યો સઙ્ખારેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં સઙ્ખારાનં નિસ્સરણં.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં સઙ્ખારે અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય...પે॰... સઙ્ખારાનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ...પે॰... વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં? છયિમે, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણકાયા – ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણં, ઘાનવિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં. નામરૂપસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયો; નામરૂપનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વિઞ્ઞાણનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યં વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો. યં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં – અયં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો. યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય; એવં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞાય વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્ના, તે સુપ્પટિપન્ના. યે સુપ્પટિપન્ના, તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ગાધન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસમુદયં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિઞ્ઞાય; એવં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવં અભિઞ્ઞાય, એવં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞાય વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તા, તે સુવિમુત્તા. યે સુવિમુત્તા, તે કેવલિનો. યે કેવલિનો વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્તટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિવિધૂપપરિક્ખી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધાતુસો ઉપપરિક્ખતિ, આયતનસો ઉપપરિક્ખતિ, પટિચ્ચસમુપ્પાદસો ઉપપરિક્ખતિ . એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિવિધૂપપરિક્ખી હોતિ. સત્તટ્ઠાનકુસલો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિવિધૂપપરિક્ખી, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે કેવલી વુસિતવા ‘ઉત્તમપુરિસો’તિ વુચ્ચતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમ્માસમ્બુદ્ધસુત્તં

૫૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘તથાગતો, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો રૂપસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો સમ્માસમ્બુદ્ધોતિ વુચ્ચતિ. ભિક્ખુપિ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાવિમુત્તો રૂપસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો પઞ્ઞાવિમુત્તોતિ વુચ્ચતિ.

‘‘તથાગતો, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વેદનાય નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો સમ્માસમ્બુદ્ધોતિ વુચ્ચતિ. ભિક્ખુપિ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાવિમુત્તો વેદનાય નિબ્બિદા...પે॰... પઞ્ઞાવિમુત્તોતિ વુચ્ચતિ.

‘‘તથાગતો, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો સમ્માસમ્બુદ્ધોતિ વુચ્ચતિ. ભિક્ખુપિ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાવિમુત્તો વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો પઞ્ઞાવિમુત્તોતિ વુચ્ચતિ.

‘‘તત્ર ખો, ભિક્ખવે, કો વિસેસો, કો અધિપ્પયાસો [અધિપ્પાયો (સી॰), અધિપ્પાયસો (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], કિં નાનાકરણં, તથાગતસ્સ અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પઞ્ઞાવિમુત્તેન ભિક્ખુના’’તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તઞ્ઞેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે , સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘તથાગતો, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અનુપ્પન્નસ્સ મગ્ગસ્સ ઉપ્પાદેતા, અસઞ્જાતસ્સ મગ્ગસ્સ સઞ્જનેતા [સઞ્જાનેતા (સ્યા॰ કં॰)], અનક્ખાતસ્સ મગ્ગસ્સ અક્ખાતા મગ્ગઞ્ઞૂ, મગ્ગવિદૂ, મગ્ગકોવિદો; મગ્ગાનુગા ચ,

ભિક્ખવે, એતરહિ સાવકા વિહરન્તિ પચ્છાસમન્નાગતા. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો, અયં અધિપ્પયાસો, ઇદં નાનાકરણં તથાગતસ્સ અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પઞ્ઞાવિમુત્તેન ભિક્ખુના''તિ. છટ્ઠં.

૭. અનત્તલક્ખણસુત્તં

૫૯. એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તત્ર ખો ભગવા પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા. રૂપઞ્ચ હિદં, ભિક્ખવે, અત્તા અભવિસ્સ, નયિદં રૂપં આબાધાય સંવત્તેય્ય, લબ્ભેથ ચ રૂપે – 'એવં મે રૂપં હોતુ, એવં મે રૂપં મા અહોસી'તિ. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપં અનત્તા, તસ્મા રૂપં આબાધાય સંવત્તતિ, ન ચ લબ્ભતિ રૂપે – 'એવં મે રૂપં હોતુ, એવં મે રૂપં મા અહોસી'''તિ.

''વેદના અનત્તા. વેદના ચ હિદં, ભિક્ખવે, અત્તા અભવિસ્સ, નયિદં વેદના આબાધાય સંવત્તેય્ય, લબ્ભેથ ચ વેદનાય – 'એવં મે વેદના હોતુ, એવં મે વેદના મા અહોસી'તિ. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, વેદના અનત્તા, તસ્મા વેદના આબાધાય સંવત્તતિ , ન ચ લબ્ભતિ વેદનાય – 'એવં મે વેદના હોતુ, એવં મે વેદના મા અહોસી'''તિ.

''સઞ્ઞા અનત્તા...પે॰... સઙ્ખારા અનત્તા. સઙ્ખારા ચ હિદં, ભિક્ખવે, અત્તા અભવિસ્સંસુ, નયિદં સઙ્ખારા આબાધાય સંવત્તેય્યું, લબ્ભેથ ચ સઙ્ખારેસુ – 'એવં મે સઙ્ખારા હોન્તુ, એવં મે સઙ્ખારા મા અહેસુ'ન્તિ. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા અનત્તા, તસ્મા સઙ્ખારા આબાધાય સંવત્તન્તિ, ન ચ લબ્ભતિ સઙ્ખારેસુ – 'એવં મે સઙ્ખારા હોન્તુ, એવં મે સઙ્ખારા મા અહેસુ'''ન્તિ.

''વિઞ્ઞાણં અનત્તા. વિઞ્ઞાણઞ્ચ હિદં, ભિક્ખવે, અત્તા અભવિસ્સ, નયિદં વિઞ્ઞાણં આબાધાય સંવત્તેય્ય, લબ્ભેથ ચ વિઞ્ઞાણે – 'એવં મે વિઞ્ઞાણં હોતુ, એવં મે વિઞ્ઞાણં મા અહોસી'તિ. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં અનત્તા, તસ્મા વિઞ્ઞાણં આબાધાય સંવત્તતિ, ન ચ લબ્ભતિ વિઞ્ઞાણે – 'એવં મે વિઞ્ઞાણં હોતુ, એવં મે વિઞ્ઞાણં મા અહોસી'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં , ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તા વા બહિદ્ધા વા...પે॰... યા દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બા વેદના – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘યા કાચિ સઞ્ઞા…પે॰… યે કેચિ સઙ્ખારા અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા…પે॰… યે દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બે સઙ્ખારા – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દું [અભિનન્દુન્તિ (ક॰)].

ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને પઞ્ચવગ્ગિયાનં ભિક્ખૂનં અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તાનિ વિમુચ્ચિંસૂતિ. સત્તમં.

૮. મહાલિસુત્તં

૬૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો મહાલિ લિચ્છવિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ …પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો મહાલિ લિચ્છવિ ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘પૂરણો, ભન્તે, કસ્સપો એવમાહ – ‘નત્થિ હેતુ નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. નત્થિ હેતુ નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તી’તિ. ઇધ, ભગવા કિમાહા’’તિ?

‘‘અત્થિ, મહાલિ, હેતુ અત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. અત્થિ, મહાલિ, હેતુ, અત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તી’’તિ.

‘‘કતમો પન, ભન્તે, હેતુ કતમો પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; કથં સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તી’’તિ?

‘‘રૂપઞ્ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તદુક્ખં અભવિસ્સ દુક્ખાનુપતિતં દુક્ખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં સુખેન, નયિદં સત્તા રૂપસ્મિં સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, મહાલિ, રૂપં સુખં સુખાનુપતિતં સુખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં દુક્ખેન, તસ્મા સત્તા રૂપસ્મિં સારજ્જન્તિ; સારાગા સંયુજ્જન્તિ; સંયોગા સંકિલિસ્સન્તિ. અયં ખો, મહાલિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; એવં સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ.

‘‘વેદના ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તદુક્ખા અભવિસ્સ દુક્ખાનુપતિતા દુક્ખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા સુખેન, નયિદં સત્તા વેદનાય સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, મહાલિ, વેદના સુખા સુખાનુપતિતા સુખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા દુક્ખેન,

તસ્મા સત્તા વેદનાય સારજ્જન્તિ; સારાગા સંયુજ્જન્તિ; સંયોગા સંકિલિસ્સન્તિ. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય. એવમ્પિ સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ.

''સઞ્ઞા ચ હિદં, મહાલિ...પે॰... સઙ્ખારા ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તદુક્ખા અભવિસ્સંસુ દુક્ખાનુપતિતા દુક્ખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા સુખેન, નયિદં સત્તા સઙ્ખારેસુ સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, મહાલિ, સઙ્ખારા સુખા સુખાનુપતિતા સુખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા દુક્ખેન, તસ્મા સત્તા સઙ્ખારેસુ સારજ્જન્તિ; સારાગા સંયુજ્જન્તિ; સંયોગા સંકિલિસ્સન્તિ. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય. એવમ્પિ સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ.

''વિઞ્ઞાણઞ્ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તદુક્ખં અભવિસ્સ દુક્ખાનુપતિતં દુક્ખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં સુખેન, નયિદં સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો , મહાલિ, વિઞ્ઞાણં સુખં સુખાનુપતિતં સુખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં દુક્ખેન, તસ્મા સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં સારજ્જન્તિ; સારાગા સંયુજ્જન્તિ; સંયોગા સંકિલિસ્સન્તિ. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, હેતુ અયં પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય. એવમ્પિ સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તી''તિ.

''કતમો પન, ભન્તે, હેતુ કતમો પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; કથં સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તી''તિ? ''રૂપઞ્ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તસુખં અભવિસ્સ સુખાનુપતિતં સુખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં દુક્ખેન, નયિદં સત્તા રૂપસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, મહાલિ, રૂપં દુક્ખં દુક્ખાનુપતિતં દુક્ખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં સુખેન, તસ્મા સત્તા રૂપસ્મિં નિબ્બિન્દન્તિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જન્તિ; વિરાગા વિસુજ્ઝન્તિ. અયં ખો, મહાલિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, સત્તાનં વિસુદ્ધિયા. એવં સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ''.

''વેદના ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તસુખા અભવિસ્સ...પે॰... સઞ્ઞા ચ હિદં, મહાલિ...પે॰... સઙ્ખારા ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તસુખા અભવિસ્સંસુ...પે॰... વિઞ્ઞાણઞ્ચ હિદં, મહાલિ, એકન્તસુખં અભવિસ્સ સુખાનુપતિતં સુખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં દુક્ખેન, નયિદં સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, મહાલિ, વિઞ્ઞાણં દુક્ખં દુક્ખાનુપતિતં દુક્ખાવક્કન્તં અનવક્કન્તં સુખેન, તસ્મા સત્તા વિઞ્ઞાણસ્મિં નિબ્બિન્દન્તિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જન્તિ; વિરાગા વિસુજ્ઝન્તિ. અયં ખો, મહાલિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, સત્તાનં વિસુદ્ધિયા . એવમ્પિ સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. આદિત્તસુત્તં

૬૧. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, આદિત્તં, વેદના આદિત્તા, સઞ્ઞા આદિત્તા, સઙ્ખારા આદિત્તા, વિઞ્ઞાણં આદિત્તં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ... સઞ્ઞાયપિ... સઙ્ખારેસુપિ... વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. નવમં.

૧૦. નિરુત્તિપથસુત્તં

૬૨. સાવત્થિનિદાનં. ''તયોમે, ભિક્ખવે, નિરુત્તિપથા અધિવચનપથા પઞ્ઞત્તિપથા અસઙ્કિણ્ણા અસઙ્કિણ્ણપુબ્બા, ન સઙ્કીયન્તિ, ન સઙ્કીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠા સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. કતમે તયો? યં,

ભિક્ખવે, રૂપં અતીતં નિરુદ્ધં વિપરિણતં ‘અહોસી’તિ તસ્સ સઙ્ખા, ‘અહોસી’તિ તસ્સ સમઞ્ઞા, ‘અહોસી’તિ તસ્સ પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તસ્સ સઙ્ખા ‘ભવિસ્સતી’’’તિ.

‘‘યા વેદના અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા ‘અહોસી’તિ તસ્સા સઙ્ખા, ‘અહોસી’તિ તસ્સા સમઞ્ઞા, ‘અહોસી’તિ તસ્સા પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સા સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તસ્સા સઙ્ખા ‘ભવિસ્સતી’’’તિ.

‘‘યા સઞ્ઞા... યે સઙ્ખારા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા ‘અહેસુ’ન્તિ તેસં સઙ્ખા, ‘અહેસુ’ન્તિ તેસં સમઞ્ઞા, ‘અહેસુ’ન્તિ તેસં પઞ્ઞત્તિ; ન તેસં સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તેસં સઙ્ખા ‘ભવિસ્સન્તી’’’તિ.

‘‘યં વિઞ્ઞાણં અતીતં નિરુદ્ધં વિપરિણતં, ‘અહોસી’તિ તસ્સ સઙ્ખા, ‘અહોસી’તિ તસ્સ સમઞ્ઞા, ‘અહોસી’તિ તસ્સ પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તસ્સ સઙ્ખા ‘ભવિસ્સતી’’’તિ.

‘‘યં, ભિક્ખવે, રૂપં અજાતં અપાતુભૂતં, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સ સઙ્ખા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સ સમઞ્ઞા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સ પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અહોસી’’’તિ.

‘‘યા વેદના અજાતા અપાતુભૂતા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સા સઙ્ખા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સા સમઞ્ઞા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સા પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સા સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તસ્સા સઙ્ખા ‘અહોસી’’’તિ.

‘‘યા સઞ્ઞા... યે સઙ્ખારા અજાતા અપાતુભૂતા, ‘ભવિસ્સન્તી’તિ તેસં સઙ્ખા, ‘ભવિસ્સન્તી’તિ તેસં સમઞ્ઞા, ‘ભવિસ્સન્તી’તિ તેસં પઞ્ઞત્તિ; ન તેસં સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તેસં સઙ્ખા ‘અહેસુ’’’ન્તિ.

‘‘યં વિઞ્ઞાણં અજાતં અપાતુભૂતં, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સ સઙ્ખા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સ સમઞ્ઞા, ‘ભવિસ્સતી’તિ તસ્સ પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અત્થી’તિ, ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અહોસી’’’તિ.

‘‘યં, ભિક્ખવે, રૂપં જાતં પાતુભૂતં, ‘અત્થી’તિ તસ્સ સઙ્ખા, ‘અત્થી’તિ તસ્સ સમઞ્ઞા, ‘અત્થી’તિ તસ્સ પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અહોસી’તિ, ન તસ્સ સઙ્ખા ‘ભવિસ્સતી’’’તિ.

‘‘યા વેદના જાતા પાતુભૂતા, ‘અત્થી’તિ તસ્સા સઙ્ખા, ‘અત્થી’તિ તસ્સા સમઞ્ઞા, ‘અત્થી’તિ તસ્સા પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સા સઙ્ખા ‘અહોસી’તિ, ન તસ્સા સઙ્ખા ‘ભવિસ્સતી’’’તિ.

‘‘યા સઞ્ઞા... યે સઙ્ખારા જાતા પાતુભૂતા, ‘અત્થી’તિ તેસં સઙ્ખા, ‘અત્થી’તિ તેસં સમઞ્ઞા, ‘અત્થી’તિ તેસં પઞ્ઞત્તિ; ન તેસં સઙ્ખા ‘અહેસુ’ન્તિ, ન તેસં સઙ્ખા, ‘ભવિસ્સન્તી’’’તિ.

‘‘યં વિઞ્ઞાણં જાતં પાતુભૂતં, ‘અત્થી’તિ તસ્સ સઙ્ખા, ‘અત્થી’તિ તસ્સ સમઞ્ઞા, ‘અત્થી’તિ તસ્સ પઞ્ઞત્તિ; ન તસ્સ સઙ્ખા ‘અહોસી’તિ, ન તસ્સ સઙ્ખા ‘ભવિસ્સતી’’’તિ.

‘‘ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો નિરુત્તિપથા અધિવચનપથા પઞ્ઞત્તિપથા અસઙ્કિણ્ણા અસઙ્કિણ્ણપુબ્બા, ન સઙ્કીયન્તિ, ન સઙ્કીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠા સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ . યેપિ તે, ભિક્ખવે, અહેસું ઉક્કલા વસ્સભઞ્ઞા [ઓક્કલા વયભિઞ્ઞા (મ॰ નિ॰ ૩.૩૪૩)] અહેતુકવાદા અકિરિયવાદા નત્થિકવાદા, તેપિમે તયો

નિરુત્તિપથે અધિવચનપથે પઞ્ઞત્તિપથે ન ગરહિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં અમઞ્ઞિંસુ. તં કિસ્સ હેતુ? નિન્દાઘટ્ટનબ્યારોસઉપારમ્ભભયા’’તિ [નિન્દાબ્યારોસઉપારમ્ભભયાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) મ॰ નિ॰ ૩.૩૪૩].

ઉપયવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઉપયો બીજં ઉદાનં, ઉપાદાનપરિવત્તં;
સત્તટ્ઠાનઞ્ચ સમ્બુદ્ધો, પઞ્ચમહાલિ આદિત્તા.
વગ્ગો નિરુત્તિપથેન ચાતિ.

૭. અરહન્તવગ્ગો

૧. ઉપાદિયમાનસુત્તં

૬૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ. ‘‘ઉપાદિયમાનો ખો, ભિક્ખુ, બદ્ધો મારસ્સ; અનુપાદિયમાનો મુત્તો પાપિમતો’’તિ. ‘‘અઞ્ઞાતં ભગવા, અઞ્ઞાતં સુગતા’’તિ.

‘‘યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી’’તિ? ‘‘રૂપં ખો, ભન્તે, ઉપાદિયમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનુપાદિયમાનો મુત્તો પાપિમતો. વેદનં ઉપાદિયમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનુપાદિયમાનો મુત્તો પાપિમતો. સઞ્ઞં... સઙ્ખારે ... વિઞ્ઞાણં ઉપાદિયમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનુપાદિયમાનો મુત્તો પાપિમતો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ, ઉપાદિયમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનુપાદિયમાનો મુત્તો પાપિમતો. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ઉપાદિયમાનો બદ્ધો મારસ્સ ; અનુપાદિયમાનો મુત્તો પાપિમતો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો સો ભિક્ખુ એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ‘‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. પઠમં.

૨. મઞ્ઞમાનસુત્તં

૬૪. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ...પે॰... આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''મઞ્ઞમાનો ખો, ભિક્ખુ, બદ્ધો મારસ્સ; અમઞ્ઞમાનો મુત્તો પાપિમતો''તિ. ''અઞ્ઞાતં ભગવા, અઞ્ઞાતં સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, મઞ્ઞમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અમઞ્ઞમાનો મુત્તો પાપિમતો. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં મઞ્ઞમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અમઞ્ઞમાનો મુત્તો પાપિમતો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ , ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ, મઞ્ઞમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અમઞ્ઞમાનો મુત્તો પાપિમતો. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં મઞ્ઞમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અમઞ્ઞમાનો મુત્તો પાપિમતો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. દુતિયં.

૩. અભિનન્દમાનસુત્તં

૬૫. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન...પે॰... પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''અભિનન્દમાનો ખો, ભિક્ખુ, બદ્ધો મારસ્સ; અનભિનન્દમાનો મુત્તો પાપિમતો''તિ. ''અઞ્ઞાતં ભગવા, અઞ્ઞાતં સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, અભિનન્દમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનભિનન્દમાનો મુત્તો પાપિમતો. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અભિનન્દમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનભિનન્દમાનો મુત્તો પાપિમતો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ, અભિનન્દમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનભિનન્દમાનો મુત્તો પાપિમતો. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે ... વિઞ્ઞાણં અભિનન્દમાનો બદ્ધો મારસ્સ; અનભિનન્દમાનો મુત્તો પાપિમતો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. તતિયં.

૪. અનિચ્ચસુત્તં

૬૬. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ...પે॰... આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યં ખો, ભિક્ખુ, અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. ''અઞ્ઞાતં ભગવા; અઞ્ઞાતં સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, અનિચ્ચં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો.

ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ, અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના અનિચ્ચા... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર ખો તે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. ચતુત્થં.

૫. દુક્ખસુત્તં

૬૭. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ...પે॰... આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યં ખો, ભિક્ખુ, દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. ''અઞ્ઞાતં ભગવા; અઞ્ઞાતં સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, દુક્ખં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં દુક્ખં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો ભિક્ખુ, દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. પઞ્ચમં.

૬. અનત્તસુત્તં

૬૮. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ...પે॰... આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યો ખો, ભિક્ખુ, અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. ''અઞ્ઞાતં, ભગવા; અઞ્ઞાતં, સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, અનત્તા; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ, અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો . વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. છટ્ઠં.

૭. અનત્તનિયસુત્તં

૬૯. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ...પે॰... વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યં ખો, ભિક્ખુ, અનત્તનિયં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. ''અઞ્ઞાતં, ભગવા; અઞ્ઞાતં, સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, અનત્તનિયં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તનિયં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ , અનત્તનિયં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના ... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તનિયં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. સત્તમં.

૮. રજનીયસણ્ઠિતસુત્તં

૭૦. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા...પે॰... વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યં ખો, ભિક્ખુ, રજનીયસણ્ઠિતં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. ''અઞ્ઞાતં, ભગવા; અઞ્ઞાતં, સુગતા''તિ.

''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસી''તિ? ''રૂપં ખો, ભન્તે, રજનીયસણ્ઠિતં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં રજનીયસણ્ઠિતં; તત્ર મે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી''તિ.

''સાધુ સાધુ ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. રૂપં ખો, ભિક્ખુ, રજનીયસણ્ઠિતં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં રજનીયસણ્ઠિતં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખુ, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પન સો ભિક્ખુ અરહતં અહોસીતિ. અટ્ઠમં.

૯. રાધસુત્તં

૭૧. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો આયસ્મા રાધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી''તિ? ''યં કિઞ્ચિ, રાધ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એવં ખો, રાધ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ

સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી''તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા રાધો અરહતં અહોસીતિ. નવમં.

૧૦. સુરાધસુત્તં

૭૨. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો આયસ્મા સુરાધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ, વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત''ન્તિ? ''યં કિઞ્ચિ, સુરાધ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ. એવં ખો, સુરાધ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત''ન્તિ...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા સુરાધો અરહતં અહોસીતિ. દસમં.

અરહન્તવગ્ગો સત્તમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઉપાદિયમઞ્ઞમાના, અથાભિનન્દમાનો ચ;
અનિચ્ચં દુક્ખં અનત્તા ચ, અનત્તનીયં રજનીયસણ્ઠિતં;
રાધસુરાધેન તે દસાતિ.

૮. ખજ્જનીયવગ્ગો

૧. અસ્સાદસુત્તં

૭૩. સાવત્થિનિદાનં . ''અસ્સુતવા, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો રૂપસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો રૂપસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદના ... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતી''તિ. પઠમં.

૨. સમુદયસુત્તં

૭૪. સાવત્થિનિદાનં. ''અસ્સુતવા, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો રૂપસ્સ

સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતી''તિ. દુતિયં.

૩. દુતિયસમુદયસુત્તં

૭૫. સાવત્થિનિદાનં. ''સુતવા, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતી''તિ. તતિયં.

૪. અરહન્તસુત્તં

૭૬. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ , નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં''.

''એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ... સઞ્ઞાયપિ... સઙ્ખારેસુપિ... વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. યાવતા, ભિક્ખવે, સત્તાવાસા, યાવતા ભવગ્ગં, એતે અગ્ગા, એતે સેટ્ઠા લોકસ્મિં યદિદં અરહન્તો''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''સુખિનો વત અરહન્તો, તણ્હા તેસં ન વિજ્જતિ;
અસ્મિમાનો સમુચ્છિન્નો, મોહજાલં પદાલિતં.

''અનેજં તે અનુપ્પત્તા, ચિત્તં તેસં અનાવિલં;
લોકે અનુપલિત્તા તે, બ્રહ્મભૂતા અનાસવા.

''પઞ્ચક્ખન્ધે પરિઞ્ઞાય, સત્ત સદ્ધમ્મગોચરા;
પસંસિયા સપ્પુરિસા, પુત્તા બુદ્ધસ્સ ઓરસા.

''સત્તરતનસમ્પન્ના, તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતા;
અનુવિચરન્તિ મહાવીરા, પહીનભયભેરવા.

''દસહઙ્ગેહિ સમ્પન્ના, મહાનાગા સમાહિતા;
એતે ખો સેટ્ઠા લોકસ્મિં, તણ્હા તેસં ન વિજ્જતિ.

''અસેખઞાણમુપ્પન્નં, અન્તિમોયં [અન્તિમસ્સ (ક॰)] સમુસ્સયો;
યો સારો બ્રહ્મચરિયસ્સ, તસ્મિં અપરપચ્ચયા.

‘‘વિધાસુ ન વિકમ્પન્તિ, વિપ્પમુત્તા પુનબ્ભવા;
દન્તભૂમિમનુપ્પત્તા, તે લોકે વિજિતાવિનો.

‘‘ઉદ્ધં તિરિયં અપાચીનં, નન્દી તેસં ન વિજ્જતિ;
નદન્તિ તે સીહનાદં, બુદ્ધા લોકે અનુત્તરા’’તિ. ચતુત્થં;

૫. દુતિયઅરહન્તસુત્તં

૭૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ…પે॰… એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ… સઞ્ઞાયપિ… સઙ્ખારેસુપિ… વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. યાવતા, ભિક્ખવે, સત્તાવાસા, યાવતા ભવગ્ગં, એતે અગ્ગા, એતે સેટ્ઠા લોકસ્મિં યદિદં અરહન્તો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સીહસુત્તં

૭૮. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘સીહો, ભિક્ખવે, મિગરાજા સાયન્હસમયં આસયા નિક્ખમતિ; આસયા નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભતિ; વિજમ્ભિત્વા સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેતિ; સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદતિ; તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા ગોચરાય પક્કમતિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતા પાણા સીહસ્સ મિગરઞ્ઞો નદતો સદ્દં સુણન્તિ; યેભુય્યેન ભયં સંવેગં સન્તાસં આપજ્જન્તિ; બિલં બિલાસયા પવિસન્તિ; દકં દકાસયા પવિસન્તિ; વનં વનાસયા પવિસન્તિ; આકાસં પક્ખિનો ભજન્તિ. યેપિ તે, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગા ગામનિગમરાજધાનીસુ, દળ્હેહિ વરત્તેહિ બદ્ધા, તેપિ તાનિ બન્ધનાનિ સઞ્છિન્દિત્વા સમ્પદાલેત્વા ભીતા મુત્તકરીસં ચજમાના [મોચન્તા (પી॰ ક॰)], યેન વા તેન વા પલાયન્તિ. એવં મહિદ્ધિકો ખો, ભિક્ખવે, સીહો મિગરાજા તિરચ્છાનગતાનં પાણાનં, એવં મહેસક્ખો, એવં મહાનુભાવો’’.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યદા તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ધમ્મં દેસેતિ – ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના… ઇતિ સઞ્ઞા… ઇતિ સઙ્ખારા… ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ. યેપિ તે, ભિક્ખવે, દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા ઉચ્ચેસુ વિમાનેસુ ચિરટ્ઠિતિકા તેપિ તથાગતસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા યેભુય્યેન ભયં સંવેગં સન્તાસં આપજ્જન્તિ – ‘અનિચ્ચાવ કિર, ભો, મયં સમાના નિચ્ચમ્હાતિ અમઞ્ઞિમ્હ. અદ્ધુવાવ કિર, ભો, મયં સમાના ધુવમ્હાતિ અમઞ્ઞિમ્હ. અસસ્સતાવ કિર, ભો, મયં સમાના સસ્સતમ્હાતિ અમઞ્ઞિમ્હ. મયમ્પિ કિર, ભો, અનિચ્ચા અદ્ધુવા અસસ્સતા સક્કાયપરિયાપન્ના’તિ. એવં મહિદ્ધિકો ખો, ભિક્ખવે, તથાગતો સદેવકસ્સ લોકસ્સ, એવં મહેસક્ખો, એવં મહાનુભાવો’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા…પે॰… એતદવોચ સત્થા –

‘‘યદા બુદ્ધો અભિઞ્ઞાય, ધમ્મચક્કં પવત્તયિ;

સદેવકસ્સ લોકસ્સ, સત્થા અપ્પટિપુગ્ગલો.

‘‘સક્કાયઞ્ચ નિરોધઞ્ચ, સક્કાયસ્સ ચ સમ્ભવં;
અરિયઞ્ચટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં, દુક્ખૂપસમગામિનં.

‘‘યેપિ દીઘાયુકા દેવા, વણ્ણવન્તો યસસ્સિનો;
ભીતા સન્તાસમાપાદું, સીહસ્સેવિતરે મિગા.

અવીતિવત્તા સક્કાયં, અનિચ્ચા કિર ભો મયં;
સુત્વા અરહતો વાક્યં, વિપ્પમુત્તસ્સ તાદિનો’’તિ. છટ્ઠં;

૭. ખજ્જનીયસુત્તં

૭૯. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરમાના અનુસ્સરન્તિ સબ્બેતે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનુસ્સરન્તિ એતેસં વા અઞ્ઞતરં. કતમે પઞ્ચ? ‘એવંરૂપો અહોસિં અતીતમદ્ધાન’ન્તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, અનુસ્સરમાનો રૂપંયેવ અનુસ્સરતિ. ‘એવંવેદનો અહોસિં અતીતમદ્ધાન’ન્તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, અનુસ્સરમાનો વેદનંયેવ અનુસ્સરતિ. ‘એવંસઞ્ઞો અહોસિં અતીતમદ્ધાન’ન્તિ... ‘એવંસઙ્ખારો અહોસિં અતીતમદ્ધાન’ન્તિ... ‘એવંવિઞ્ઞાણો અહોસિં અતીતમદ્ધાન’ન્તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, અનુસ્સરમાનો વિઞ્ઞાણમેવ અનુસ્સરતિ’’.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, રૂપં વદેથ? રુપ્પતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘રૂપ’ન્તિ વુચ્ચતિ. કેન રુપ્પતિ? સીતેનપિ રુપ્પતિ, ઉણ્હેનપિ રુપ્પતિ, જિઘચ્છાયપિ રુપ્પતિ, પિપાસાયપિ રુપ્પતિ, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સેનપિ [... સિરિંસપસમ્ફસ્સેનપિ (સી॰ પી॰)] રુપ્પતિ. રુપ્પતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘રૂપ’ન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, વેદનં વદેથ? વેદયતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘વેદના’તિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ વેદયતિ? સુખમ્પિ વેદયતિ, દુક્ખમ્પિ વેદયતિ, અદુક્ખમસુખમ્પિ વેદયતિ. વેદયતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘વેદના’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞં વદેથ? સઞ્જાનાતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘સઞ્ઞા’તિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ સઞ્જાનાતિ? નીલમ્પિ સઞ્જાનાતિ, પીતકમ્પિ સઞ્જાનાતિ, લોહિતકમ્પિ સઞ્જાનાતિ, ઓદાતમ્પિ સઞ્જાનાતિ. સઞ્જાનાતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘સઞ્ઞા’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, સઙ્ખારે વદેથ? સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘સઙ્ખારા’તિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તિ? રૂપં રૂપત્તાય [રૂપત્થાય (ક॰)] સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તિ, વેદનં વેદનત્તાય સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તિ, સઞ્ઞં સઞ્ઞત્તાય સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તિ, સઙ્ખારે સઙ્ખારત્તાય સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તિ, વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણત્તાય સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તિ. સઙ્ખતમભિસઙ્ખરોન્તીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘સઙ્ખારા’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં વદેથ? વિજાનાતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ વિજાનાતિ? અમ્બિલમ્પિ વિજાનાતિ, તિત્તકમ્પિ વિજાનાતિ, કટુકમ્પિ વિજાનાતિ, મધુરમ્પિ વિજાનાતિ, ખારિકમ્પિ

વિજાનાતિ, અખારિકમ્પિ વિજાનાતિ, લોણિકમ્પિ વિજાનાતિ, અલોણિકમ્પિ વિજાનાતિ. વિજાનાતીતિ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મા ‘વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહં ખો એતરહિ રૂપેન ખજ્જામિ. અતીતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ રૂપેન ખજ્જિં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નેન રૂપેન ખજ્જામિ. અહઞ્ચેવ ખો પન અનાગતં રૂપં અભિનન્દેય્યં, અનાગતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ રૂપેન ખજ્જેય્યં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નેન રૂપેન ખજ્જામી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય અતીતસ્મિં રૂપસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ ; અનાગતં રૂપં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ રૂપસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

‘‘‘અહં ખો એતરહિ વેદનાય ખજ્જામિ. અતીતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ વેદનાય ખજ્જિં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નાય વેદનાય ખજ્જામિ. અહઞ્ચેવ ખો પન અનાગતં વેદનં અભિનન્દેય્યં; અનાગતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ વેદનાય ખજ્જેય્યં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નાય વેદનાય ખજ્જામી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય અતીતાય વેદનાય અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં વેદનં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાય વેદનાય નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

‘‘‘અહં ખો એતરહિ સઞ્ઞાય ખજ્જામિ...પે॰... અહં ખો એતરહિ સઙ્ખારેહિ ખજ્જામિ. અતીતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ સઙ્ખારેહિ ખજ્જિં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નેહિ સઙ્ખારેહિ ખજ્જામીતિ. અહઞ્ચેવ ખો પન અનાગતે સઙ્ખારે અભિનન્દેય્યં ; અનાગતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ સઙ્ખારેહિ ખજ્જેય્યં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નેહિ સઙ્ખારેહિ ખજ્જામી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય અતીતેસુ સઙ્ખારેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે સઙ્ખારે નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાનં સઙ્ખારાનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

‘‘‘અહં ખો એતરહિ વિઞ્ઞાણેન ખજ્જામિ. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં એવમેવ વિઞ્ઞાણેન ખજ્જિં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નેન વિઞ્ઞાણેન ખજ્જામિ. અહઞ્ચેવ ખો પન અનાગતં વિઞ્ઞાણં અભિનન્દેય્યં; અનાગતમ્પાહં અદ્ધાનં એવમેવ વિઞ્ઞાણેન ખજ્જેય્યં, સેય્યથાપિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નેન વિઞ્ઞાણેન ખજ્જામી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય અતીતસ્મિં વિઞ્ઞાણસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં વિઞ્ઞાણં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના ... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં’’.

''અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અપચિનાતિ, નો આચિનાતિ; પજહતિ [નો (સી॰)], ન ઉપાદિયતિ; વિસિનેતિ [નો (સી॰)], ન ઉસ્સિનેતિ; વિધૂપેતિ [નો (સી॰)], ન સન્ધૂપેતિ. કિઞ્ચ અપચિનાતિ, નો આચિનાતિ? રૂપં અપચિનાતિ, નો આચિનાતિ; વેદનં ... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અપચિનાતિ, નો આચિનાતિ. કિઞ્ચ પજહતિ, ન ઉપાદિયતિ? રૂપં પજહતિ, ન ઉપાદિયતિ; વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં પજહતિ, ન ઉપાદિયતિ. કિઞ્ચ વિસિનેતિ, ન ઉસ્સિનેતિ? રૂપં વિસિનેતિ, ન ઉસ્સિનેતિ; વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં વિસિનેતિ, ન ઉસ્સિનેતિ. કિઞ્ચ વિધૂપેતિ, ન સન્ધૂપેતિ? રૂપં વિધૂપેતિ, ન સન્ધૂપેતિ; વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં વિધૂપેતિ, ન સન્ધૂપેતિ.

''એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ... સઞ્ઞાયપિ... સઙ્ખારેસુપિ... વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ.

''અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નેવાચિનાતિ ન અપચિનાતિ, અપચિનિત્વા ઠિતો નેવ પજહતિ ન ઉપાદિયતિ, પજહિત્વા ઠિતો નેવ વિસિનેતિ ન ઉસ્સિનેતિ, વિસિનેત્વા ઠિતો નેવ વિધૂપેતિ ન સન્ધૂપેતિ. વિધૂપેત્વા ઠિતો કિઞ્ચ નેવાચિનાતિ ન અપચિનાતિ? અપચિનિત્વા ઠિતો રૂપં નેવાચિનાતિ ન અપચિનાતિ; અપચિનિત્વા ઠિતો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં નેવાચિનાતિ ન અપચિનાતિ. અપચિનિત્વા ઠિતો કિઞ્ચ નેવ પજહતિ ન ઉપાદિયતિ? પજહિત્વા ઠિતો રૂપં નેવ પજહતિ ન ઉપાદિયતિ; પજહિત્વા ઠિતો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં નેવ પજહતિ ન ઉપાદિયતિ. પજહિત્વા ઠિતો કિઞ્ચ નેવ વિસિનેતિ ન ઉસ્સિનેતિ? વિસિનેત્વા ઠિતો રૂપં નેવ વિસિનેતિ ન ઉસ્સિનેતિ; વિસિનેત્વા ઠિતો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં નેવ વિસિનેતિ ન ઉસ્સિનેતિ. વિસિનેત્વા ઠિતો કિઞ્ચ નેવ વિધૂપેતિ ન સન્ધૂપેતિ? વિધૂપેત્વા ઠિતો રૂપં નેવ વિધૂપેતિ ન સન્ધૂપેતિ; વિધૂપેત્વા ઠિતો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં નેવ વિધૂપેતિ ન સન્ધૂપેતિ. વિધૂપેત્વા ઠિતો એવંવિમુત્તચિત્તં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા સપજાપતિકા આરકાવ નમસ્સન્તિ –

''નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
યસ્સ તે નાભિજાનામ, યમ્પિ નિસ્સાય ઝાયસી''તિ. સત્તમં;

૮. પિણ્ડોલ્યસુત્તં

૮૦. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. અથ ખો ભગવા કિસ્મિઞ્ચિદેવ પકરણે ભિક્ખુસઙ્ઘં પણામેત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કપિલવત્થું પિણ્ડાય પાવિસિ. કપિલવત્થુસ્મિં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન મહાવનં તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય . મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા બેલુવલટ્ઠિકાય મૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ.

અથ ખો ભગવતો રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''મયા ખો ભિક્ખુસઙ્ઘો પબાળ્હો. સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં. તેસં મમં અપસ્સન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ નામ વચ્છસ્સ તરુણસ્સ માતરં અપસ્સન્તસ્સ સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો, એવમેવ સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં તેસં મમં અપસ્સન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ નામ બીજાનં તરુણાનં ઉદકં અલભન્તાનં સિયા

અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો, એવમેવ સન્તેત્થ...પે॰... તેસં મમં અલભન્તાનં દસ્સનાય સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો. યંનૂનાહં યથેવ મયા પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુગ્ગહિતો, એવમેવ એતરહિ અનુગ્ગણ્હેય્યં ભિક્ખુસઙ્ઘ''ન્તિ.

અથ ખો બ્રહ્મા સહમ્પતિ ભગવતો ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં [સમ્મિઞ્જિતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા બાહં પસારેય્ય પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય એવમેવ – બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો ભગવતો પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો બ્રહ્મા સહમ્પતિ એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''એવમેતં, ભગવા; એવમેતં, સુગત ! ભગવતો, ભન્તે, ભિક્ખુસઙ્ઘો પબાળ્હો. સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં. તેસં ભગવન્તં અપસ્સન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ નામ વચ્છસ્સ તરુણસ્સ માતરં અપસ્સન્તસ્સ સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો, એવમેવ સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં તેસં ભગવન્તં અપસ્સન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ નામ બીજાનં તરુણાનં ઉદકં અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો, એવમેવ સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં, તેસં ભગવન્તં અલભન્તાનં દસ્સનાય સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો. અભિનન્દતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં; અભિવદતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં. યથેવ ભગવતા પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુગ્ગહિતો, એવમેવ એતરહિ અનુગ્ગણ્હાતુ ભિક્ખુસઙ્ઘ''ન્તિ.

અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો બ્રહ્મા સહમ્પતિ ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન નિગ્રોધારામો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ [અભિસઙ્ખારેસિ (સ્યા॰ કં॰), અભિસઙ્ખાયિ (પી॰), અભિસઙ્ખરોતિ (ક॰)] યથા તે ભિક્ખૂ (એકદ્વીહિકાય સારજ્જમાનરૂપા યેનાહં [યેન ભગવા (?)] તેનુપસઙ્કમેય્યું. તેપિ ભિક્ખૂ) [( ) સી॰ સ્યા॰ કં॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] એકદ્વીહિકાય સારજ્જમાનરૂપા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ –

''અન્તમિદં, ભિક્ખવે, જીવિકાનં યદિદં પિણ્ડોલ્યં. અભિસાપોયં, ભિક્ખવે, લોકસ્મિં પિણ્ડોલો વિચરસિ પત્તપાણીતિ. તઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, કુલપુત્તા ઉપેન્તિ અત્થવસિકા, અત્થવસં પટિચ્ચ; નેવ રાજાભિનીતા, ન ચોરાભિનીતા, ન ઇણટ્ટા, ન ભયટ્ટા, ન આજીવિકાપકતા; અપિ ચ ખો ઓતિણ્ણામ્હ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ દુક્ખોતિણ્ણા દુક્ખપરેતા અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથાતિ.

''એવં પબ્બજિતો ચાયં, ભિક્ખવે, કુલપુત્તો. સો ચ હોતિ અભિજ્ઝાલુ કામેસુ તિબ્બસારાગો બ્યાપન્નચિત્તો પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો મુટ્ઠસ્સતિ અસમ્પજાનો અસમાહિતો વિબ્ભન્તચિત્તો પાકતિન્દ્રિયો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે , છવાલાતં ઉભતોપદિત્તં મજ્ઝે ગૂથગતં, નેવ ગામે કટ્ઠત્થં ફરતિ, નારઞ્ઞે કટ્ઠત્થં ફરતિ. તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ ગિહિભોગા ચ પરિહીનો, સામઞ્ઞત્થઞ્ચ ન પરિપૂરેતિ.

‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, અકુસલવિતક્કા – કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો. ઇમે ચ ભિક્ખવે, તયો અકુસલવિતક્કા ક્વ અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ? ચતૂસુ વા સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તસ્સ વિહરતો અનિમિત્તં વા સમાધિં ભાવયતો. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ અનિમિત્તો સમાધિ ભાવેતું. અનિમિત્તો, ભિક્ખવે, સમાધિ ભાવિતો બહુલીકતો મહપ્ફલો હોતિ મહાનિસંસો.

‘‘દ્વેમા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયો – ભવદિટ્ઠિ ચ વિભવદિટ્ઠિ ચ. તત્ર ખો, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અત્થિ નુ ખો તં કિઞ્ચિ લોકસ્મિં યમહં ઉપાદિયમાનો ન વજ્જવા અસ્સ’ન્તિ? સો એવં પજાનાતિ – ‘નત્થિ નુ ખો તં કિઞ્ચિ લોકસ્મિં યમહં ઉપાદિયમાનો ન વજ્જવા અસ્સં. અહઞ્હિ રૂપઞ્ઞેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયેય્યં વેદનઞ્ઞેવ... સઞ્ઞઞ્ઞેવ... સઙ્ખારેયેવ વિઞ્ઞાણઞ્ઞેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયેય્યં. તસ્સ મે અસ્સ [અયં (ક॰)] ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવેય્યું. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો અસ્સા’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં...પે॰... તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં પસ્સં... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પાલિલેય્યસુત્તં

૮૧. એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કોસમ્બિં પિણ્ડાય પાવિસિ. કોસમ્બિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો સામં સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય અનામન્તેત્વા ઉપટ્ઠાકે અનપલોકેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં એકો અદુતિયો ચારિકં પક્કામિ.

અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘એસાવુસો, આનન્દ, ભગવા સામં સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય અનામન્તેત્વા ઉપટ્ઠાકે અનપલોકેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં એકો અદુતિયો ચારિકં પક્કન્તો’’તિ. ‘‘યસ્મિં, આવુસો, સમયે ભગવા સામં સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય અનામન્તેત્વા ઉપટ્ઠાકે અનપલોકેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં એકો અદુતિયો ચારિકં પક્કમતિ, એકોવ ભગવા તસ્મિં સમયે વિહરિતુકામો હોતિ; ન ભગવા તસ્મિં સમયે કેનચિ અનુબન્ધિતબ્બો હોતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન પાલિલેય્યકં [પારિલેય્યકં (સી॰ પી॰)] તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા પાલિલેય્યકે વિહરતિ ભદ્દસાલમૂલે. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચું – ‘‘ચિરસ્સુતા ખો નો, આવુસો આનન્દ, ભગવતો સમ્મુખા ધમ્મી કથા; ઇચ્છામ મયં, આવુસો આનન્દ, ભગવતો સમ્મુખા ધમ્મિં કથં સોતુ’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો તેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં યેન પાલિલેય્યકં ભદ્દસાલમૂલં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરસ્સ ભિક્ખુનો એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''કથં નુ ખો જાનતો કથં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતી''તિ? અથ ખો ભગવા તસ્સ ભિક્ખુનો ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''વિચયસો દેસિતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો; વિચયસો દેસિતા ચત્તારો સતિપટ્ઠાના; વિચયસો દેસિતા ચત્તારો સમ્મપ્પધાના; વિચયસો દેસિતા ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા; વિચયસો દેસિતાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ; વિચયસો દેસિતાનિ પઞ્ચ બલાનિ; વિચયસો દેસિતા સત્તબોજ્ઝઙ્ગા; વિચયસો દેસિતો અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. એવં વિચયસો દેસિતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો. એવં વિચયસો દેસિતે ખો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે અથ ચ પનિધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'કથં નુ ખો જાનતો કથં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતી'''તિ?

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, જાનતો કથં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ? ઇધ ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, સમનુપસ્સના સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતેન ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ તણ્હા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. સાપિ વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. સોપિ ફસ્સો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ અવિજ્જા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના . એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ.

''ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, સમનુપસ્સના સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતેન ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ તણ્હા... સાપિ વેદના... સોપિ ફસ્સો... સાપિ અવિજ્જા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ.

''ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો અત્તનિ રૂપં સમનુપસ્સતિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે , સમનુપસ્સના સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતેન ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ તણ્હા... સાપિ વેદના... સોપિ ફસ્સો... સાપિ અવિજ્જા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ.

''ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ, ન અત્તનિ રૂપં સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો રૂપસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, સમનુપસ્સના સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતે ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો

પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ તણ્હા ... સાપિ વેદના... સોપિ ફસ્સો... સાપિ અવિજ્જા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, જાનતો...પે॰... આસવાનં ખયો હોતિ.

‘‘ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં અત્તાનં, ન અત્તનિ રૂપં, ન રૂપસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો વેદનાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો અત્તનિ વેદનં સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો વેદનાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો સઞ્ઞં... અપિ ચ ખો સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો સઙ્ખારવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો અત્તનિ સઙ્ખારે સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો સઙ્ખારેસુ અત્તાનં સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, અપિ ચ ખો વિઞ્ઞાણવન્તં અત્તાનં, અપિ ચ ખો અત્તનિ વિઞ્ઞાણં, અપિ ચ ખો વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, સમનુપસ્સના સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો...પે॰... કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતે ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ તણ્હા... સાપિ વેદના... સોપિ ફસ્સો ... સાપિ અવિજ્જા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. એવં ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ.

‘‘ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ; અપિ ચ ખો એવંદિટ્ઠિ હોતિ – ‘સો અત્તા સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’તિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, સસ્સતદિટ્ઠિ સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો... પે॰... એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ.

‘‘ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વેદનં ... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ; નાપિ એવંદિટ્ઠિ હોતિ – ‘સો અત્તા સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’તિ. અપિ ચ ખો એવંદિટ્ઠિ હોતિ – ‘નો ચસ્સં નો ચ મે સિયા નાભવિસ્સં ન મે ભવિસ્સતી’તિ. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, ઉચ્છેદદિટ્ઠિ સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતેન ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો...પે॰... એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ.

‘‘ન હેવ ખો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... ન વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, નાપિ એવંદિટ્ઠિ હોતિ – ‘સો અત્તા સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’તિ; નાપિ એવંદિટ્ઠિ હોતિ – ‘નો ચસ્સં નો ચ મે સિયા નાભવિસ્સં ન મે ભવિસ્સતી’તિ; અપિ ચ ખો કઙ્ખી હોતિ વિચિકિચ્છી અનિટ્ઠઙ્ગતો સદ્ધમ્મે. યા ખો પન સા, ભિક્ખવે, કઙ્ખિતા વિચિકિચ્છિતા અનિટ્ઠઙ્ગતતા સદ્ધમ્મે સઙ્ખારો સો. સો પન સઙ્ખારો કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? અવિજ્જાસમ્ફસ્સજેન, ભિક્ખવે, વેદયિતેન ફુટ્ઠસ્સ અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પન્ના તણ્હા; તતોજો સો સઙ્ખારો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સોપિ સઙ્ખારો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ તણ્હા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. સાપિ વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. સોપિ ફસ્સો અનિચ્ચો સઙ્ખતો

પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. સાપિ અવિજ્જા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. એવં ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતી''તિ. નવમં.

૧૦. પુણ્ણમસુત્તં

૮૨. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. તેન ખો પન સમયેન ભગવા તદહુપોસથે પન્નરસે પુણ્ણાય પુણ્ણમાય રત્તિયા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો અજ્ઝોકાસે નિસિન્નો હોતિ.

અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''પુચ્છેય્યાહં, ભન્તે, ભગવન્તં કિઞ્ચિદેવ [કઞ્ચિદેવ (?)] દેસં, સચે મે ભગવા ઓકાસં કરોતિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાયા''તિ? ''તેન હિ ત્વં, ભિક્ખુ, સકે આસને નિસીદિત્વા પુચ્છ યદાકઙ્ખસી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા સકે આસને નિસીદિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇમે નુ ખો, ભન્તે, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો''તિ.

''ઇમે ખો પન, ભિક્ખુ, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા; સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો''તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ભગવન્તં ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ –

''ઇમે ખો પન, ભન્તે, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા કિંમૂલકા''તિ? ''ઇમે ખો, ભિક્ખુ, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા છન્દમૂલકા''તિ...પે॰... તઞ્ઞેવ નુ ખો, ભન્તે, ઉપાદાનં તે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા ઉદાહુ અઞ્ઞત્ર પઞ્ચહિ ઉપાદાનક્ખન્ધેહિ ઉપાદાનન્તિ? ''ન ખો, ભિક્ખુ, તઞ્ઞેવ ઉપાદાનં તે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા નાપિ અઞ્ઞત્ર પઞ્ચહિ ઉપાદાનક્ખન્ધેહિ ઉપાદાનં, અપિ ચ યો તત્થ છન્દરાગો તં તત્થ ઉપાદાન''ન્તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ...પે॰... ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ –

''સિયા પન, ભન્તે, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દરાગવેમત્તતા''તિ? ''સિયા, ભિક્ખૂ''તિ ભગવા અવોચ – ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચસ્સ એવં હોતિ – 'એવંરૂપો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંવેદનો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંસઞ્ઞો સિયં અનાગતમદ્ધાનં, એવંસઙ્ખારો સિયં અનાગતમદ્ધાનં , એવંવિઞ્ઞાણો સિયં અનાગતમદ્ધાન'ન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, સિયા પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દરાગવેમત્તતા''તિ? ''સાધુ, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ...પે॰... ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ –

''કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ખન્ધાનં ખન્ધાધિવચન''ન્તિ? ''યં કિઞ્ચિ, ભિક્ખુ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, અયં વુચ્ચતિ રૂપક્ખન્ધો. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા ... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, અયં વુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો. એત્તાવતા ખો, ભિક્ખુ, ખન્ધાનં ખન્ધાધિવચન''ન્તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ...પે॰... અપુચ્છિ –

‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો રૂપક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય; કો હેતુ કો પચ્ચયો વેદનાક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય; કો હેતુ કો પચ્ચયો સઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય; કો હેતુ કો પચ્ચયો સઙ્ખારક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય; કો હેતુ કો પચ્ચયો વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાયા’’તિ? ‘‘ચત્તારો ખો, ભિક્ખુ, મહાભૂતા હેતુ, ચત્તારો મહાભૂતા પચ્ચયો રૂપક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય. ફસ્સો હેતુ ફસ્સો પચ્ચયો વેદનાક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય. ફસ્સો હેતુ ફસ્સો પચ્ચયો સઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય. ફસ્સો હેતુ , ફસ્સો પચ્ચયો સઙ્ખારક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાય. નામરૂપં હેતુ, નામરૂપં પચ્ચયો વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ પઞ્ઞાપનાયા’’તિ. ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ...પે॰... અપુચ્છિ –

‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, સક્કાયદિટ્ઠિ હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, ભિક્ખુ, સક્કાયદિટ્ઠિ હોતી’’તિ. ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ...પે॰... અપુચ્છિ –

‘‘કથં પન, ભન્તે, સક્કાયદિટ્ઠિ ન હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, સુતવા અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, ભિક્ખુ, સક્કાયદિટ્ઠિ ન હોતી’’તિ. ‘‘સાધુ , ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ...પે॰... અપુચ્છિ –

‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, રૂપસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો વેદનાય... કો સઞ્ઞાય... કો સઙ્ખારાનં... કો વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ’’ન્તિ? ‘‘યં ખો, ભિક્ખુ, રૂપં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં રૂપસ્સ અસ્સાદો. યં રૂપં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં – અયં રૂપસ્સ આદીનવો. યો રૂપસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં રૂપસ્સ નિસ્સરણં. યં વેદનં પટિચ્ચ... યં સઞ્ઞં પટિચ્ચ... યે સઙ્ખારે પટિચ્ચ... યં વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો. યં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં – અયં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો. યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણ’’ન્તિ. ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ભગવન્તં ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ –

‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી’’તિ? ‘‘યં કિઞ્ચિ, ભિક્ખુ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય

પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી''તિ.

તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરસ્સ ભિક્ખુનો એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''ઇતિ કિર ભો રૂપં અનત્તા, વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા; અનત્તકતાનિ કમ્માનિ કથમત્તાનં [કતમત્તાનં (પી॰), કમ્મત્તાનં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ફુસિસ્સન્તી''તિ. અથ ખો ભગવા તસ્સ ભિક્ખુનો ચેતસા ચેતો પરિવિતક્કમઞ્ઞાય ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો મોઘપુરિસો અવિદ્વા અવિજ્જાગતો તણ્હાધિપતેય્યેન ચેતસા સત્થુસાસનં અતિધાવિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય. ઇતિ કિર, ભો, રૂપં અનત્તા, વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા. અનત્તકતાનિ કમ્માનિ કથમત્તાનં ફુસિસ્સન્તીતિ? પટિપુચ્છાવિનીતા ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, તત્ર તત્ર તેસુ તેસુ ધમ્મેસુ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

''દ્વે ખન્ધા તઞ્ઞેવ સિયં, અધિવચનઞ્ચ હેતુના;
સક્કાયેન દુવે વુત્તા, અસ્સાદવિઞ્ઞાણકેન ચ;
એતે દસવિધા વુત્તા, હોતિ ભિક્ખુ પુચ્છાયા''તિ. દસમં;

ખજ્જનીયવગ્ગો અટ્ઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અસ્સાદો દ્વે સમુદયા, અરહન્તેહિ અપરે દ્વે;
સીહો ખજ્જની પિણ્ડોલ્યં, પાલિલેય્યેન પુણ્ણમાતિ.

૯. થેરવગ્ગો

૧. આનન્દસુત્તં

૮૩. સાવત્થિનિદાનં . તત્ર ખો આયસ્મા આનન્દો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો, ભિક્ખવે''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

''પુણ્ણો નામ, આવુસો, આયસ્મા મન્તાણિપુત્તો [મન્તાનિપુત્તો (ક॰ સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] અમ્હાકં નવકાનં સતં બહૂપકારો હોતિ. સો અમ્હે ઇમિના ઓવાદેન ઓવદતિ – 'ઉપાદાય, આવુસો આનન્દ, અસ્મીતિ હોતિ, નો

અનુપાદાય. કિઞ્ચ ઉપાદાય અસ્મીતિ હોતિ, નો અનુપાદાય? રૂપં ઉપાદાય અસ્મીતિ હોતિ, નો અનુપાદાય. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય અસ્મીતિ હોતિ, નો અનુપાદાય’’’.

‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો આનન્દ, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનકજાતિકો આદાસે વા પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અચ્છે વા ઉદકપત્તે સકં મુખનિમિત્તં પચ્ચવેક્ખમાનો ઉપાદાય પસ્સેય્ય, નો અનુપાદાય; એવમેવ ખો, આવુસો આનન્દ, રૂપં ઉપાદાય અસ્મીતિ હોતિ, નો અનુપાદાય. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય અસ્મીતિ હોતિ, નો અનુપાદાય.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો આનન્દ, ‘રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’’તિ? ‘અનિચ્ચં, આવુસો’. વેદના... સઞ્ઞા ... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’તિ? ‘અનિચ્ચં, આવુસો’. તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતીતિ. પુણ્ણો નામ આવુસો આયસ્મા મન્તાણિપુત્તો અમ્હાકં નવકાનં સતં બહૂપકારો હોતિ. સો અમ્હે ઇમિના ઓવાદેન ઓવદતિ. ઇદઞ્ચ પન મે આયસ્મતો પુણ્ણસ્સ મન્તાણિપુત્તસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા ધમ્મો અભિસમિતોતિ. પઠમં.

૨. તિસ્સસુત્તં

૮૪. સાવત્થિનિદાનં. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા તિસ્સો ભગવતો પિતુચ્છાપુત્તો સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં એવમારોચેતિ – ‘‘અપિ મે, આવુસો, મધુરકજાતો વિય કાયો; દિસાપિ મે ન પક્ખાયન્તિ; ધમ્માપિ મં ન પટિભન્તિ; થિનમિદ્ધઞ્ચ [થીનમિદ્ધઞ્ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મે ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ; અનભિરતો ચ બ્રહ્મચરિયં ચરામિ; હોતિ ચ મે ધમ્મેસુ વિચિકિચ્છા’’તિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘આયસ્મા, ભન્તે, તિસ્સો ભગવતો પિતુચ્છાપુત્તો સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં એવમારોચેતિ – ‘અપિ મે, આવુસો, મધુરકજાતો વિય કાયો; દિસાપિ મે ન પક્ખાયન્તિ; ધમ્માપિ મં ન પટિભન્તિ; થિનમિદ્ધઞ્ચ મે ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ; અનભિરતો ચ બ્રહ્મચરિયં ચરામિ; હોતિ ચ મે ધમ્મેસુ વિચિકિચ્છા’’’તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન તિસ્સં ભિક્ખું આમન્તેહી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા તિસ્સો તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં તિસ્સં એતદવોચ – ‘‘સત્થા તં, આવુસો તિસ્સ, આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા તિસ્સો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં તિસ્સં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, તિસ્સ, સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં એવમારોચેસિ – ‘અપિ મે, આવુસો, મધુરકજાતો વિય કાયો...પે॰... હોતિ ચ મે ધમ્મેસુ વિચિકિચ્છા’’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, તિસ્સ, રૂપે અવિગતરાગસ્સ અવિગતચ્છન્દસ્સ અવિગતપેમસ્સ અવિગતપિપાસસ્સ અવિગતપરિળાહસ્સ અવિગતતણ્હસ્સ, તસ્સ રૂપસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’.

"સાધુ સાધુ, તિસ્સ! એવઞ્હેતં, તિસ્સ, હોતિ. યથા તં રૂપે અવિગતરાગસ્સ... વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ અવિગતરાગસ્સ...પે॰... તેસં સઙ્ખારાનં વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા"તિ? "એવં, ભન્તે".

"સાધુ સાધુ, તિસ્સ! એવઞ્હેતં, તિસ્સ, હોતિ. યથા તં વિઞ્ઞાણે અવિગતરાગસ્સ અવિગતચ્છન્દસ્સ અવિગતપેમસ્સ અવિગતપિપાસસ્સ અવિગતપરિળાહસ્સ અવિગતતણ્હસ્સ, તસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા"તિ? "એવં, ભન્તે".

"સાધુ સાધુ, તિસ્સ! એવઞ્હેતં, તિસ્સ, હોતિ. યથા તં વિઞ્ઞાણે અવિગતરાગસ્સ. તં કિં મઞ્ઞસિ, તિસ્સ, રૂપે વિગતરાગસ્સ વિગતચ્છન્દસ્સ વિગતપેમસ્સ વિગતપિપાસસ્સ વિગતપરિળાહસ્સ વિગતતણ્હસ્સ, તસ્સ રૂપસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા"તિ? "નો હેતં, ભન્તે".

"સાધુ સાધુ, તિસ્સ! એવઞ્હેતં, તિસ્સ, હોતિ. યથા તં રૂપે વિગતરાગસ્સ... વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ વિગતરાગસ્સ... વિઞ્ઞાણે વિગતરાગસ્સ વિગતચ્છન્દસ્સ વિગતપેમસ્સ વિગતપિપાસસ્સ વિગતપરિળાહસ્સ વિગતતણ્હસ્સ તસ્સ વિઞ્ઞાણસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા"તિ? "નો હેતં, ભન્તે".

"સાધુ સાધુ, તિસ્સ! એવઞ્હેતં, તિસ્સ, હોતિ. યથા તં વિઞ્ઞાણે વિગતરાગસ્સ. તં કિં મઞ્ઞસિ, તિસ્સ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા"તિ? "અનિચ્ચં, ભન્તે". "વેદના ... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા"તિ? "અનિચ્ચં, ભન્તે". તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી"તિ.

"સેય્યથાપિ, તિસ્સ, દ્વે પુરિસા – એકો પુરિસો અમગ્ગકુસલો, એકો પુરિસો મગ્ગકુસલો. તમેનં સો અમગ્ગકુસલો પુરિસો અમું મગ્ગકુસલં પુરિસં મગ્ગં પુચ્છેય્ય. સો એવં વદેય્ય – 'એહિ, ભો પુરિસ, અયં મગ્ગો. તેન મુહુત્તં ગચ્છ. તેન મુહુત્તં ગન્ત્વા દક્ખિસ્સસિ દ્વેધાપથં, તત્થ વામં મુઞ્ચિત્વા દક્ખિણં ગણ્હાહિ. તેન મુહુત્તં ગચ્છ. તેન મુહુત્તં ગન્ત્વા દક્ખિસ્સસિ તિબ્બં વનસણ્ડં. તેન મુહુત્તં ગચ્છ. તેન મુહુત્તં ગન્ત્વા દક્ખિસ્સસિ મહન્તં નિન્નં પલ્લલં . તેન મુહુત્તં ગચ્છ. તેન મુહુત્તં ગન્ત્વા દક્ખિસ્સસિ સોબ્ભં પપાતં. તેન મુહુત્તં ગચ્છ. તેન મુહુત્તં ગન્ત્વા દક્ખિસ્સસિ સમં ભૂમિભાગં રમણીય'"ન્તિ.

"ઉપમા ખો મ્યાયં, તિસ્સ, કતા અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનાય. અયં ચેવેત્થ અત્થો – 'પુરિસો અમગ્ગકુસલો'તિ ખો, તિસ્સ, પુથુજ્જનસ્સેતં અધિવચનં. 'પુરિસો મગ્ગકુસલો'તિ ખો, તિસ્સ, તથાગતસ્સેતં અધિવચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. 'દ્વેધાપથો'તિ ખો, તિસ્સ, વિચિકિચ્છાયેતં અધિવચનં . 'વામો મગ્ગો'તિ ખો, તિસ્સ, અટ્ઠઙ્ગિકસ્સેતં મિચ્છામગ્ગસ્સ અધિવચનં, સેય્યથિદં – મિચ્છાદિટ્ઠિયા...પે॰... મિચ્છાસમાધિસ્સ. 'દક્ખિણો મગ્ગો'તિ ખો, તિસ્સ, અરિયસ્સેતં અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ અધિવચનં, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિયા...પે॰... સમ્માસમાધિસ્સ. 'તિબ્બો વનસણ્ડો'તિ ખો, તિસ્સ, અવિજ્જાયેતં અધિવચનં. 'મહન્તં નિન્નં પલ્લલ'ન્તિ ખો, તિસ્સ, કામાનમેતં અધિવચનં. 'સોબ્ભો પપાતો'તિ ખો, તિસ્સ, કોધૂપાયાસસ્સેતં અધિવચનં. 'સમો ભૂમિભાગો રમણીયો'તિ ખો, તિસ્સ, નિબ્બાનસ્સેતં અધિવચનં. અભિરમ, તિસ્સ, અભિરમ, તિસ્સ! અહમોવાદેન અહમનુગ્ગહેન અહમનુસાસનિયા"તિ [અહમામિસધમ્માનુગ્ગહેન મમોવાદેન મમાનુસાસનિયાતિ (ક॰)].

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા તિસ્સો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ. દુતિયં.

૩. યમકસુત્તં

૮૫. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન યમકસ્સ નામ ભિક્ખુનો એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં હોતિ – ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા''તિ.

અસ્સોસું ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યમકસ્સ કિર નામ ભિક્ખુનો એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં હોતિ – ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા''તિ. અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા યમકો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા યમકેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં યમકં એતદવોચું –

''સચ્ચં કિર તે, આવુસો યમક, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા'''તિ? ''એવં ખ્વાહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ – 'ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા'''તિ.

''મા, આવુસો યમક, એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ. ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભાચિક્ખનં. ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય – 'ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા'''તિ. એવમ્પિ ખો આયસ્મા યમકો તેહિ ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો તથેવ તં પાપકં દિટ્ઠિગતં થામસા પરામાસા અભિનિવિસ્સ વોહરતિ – ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા''તિ.

યતો ખો તે ભિક્ખૂ નાસક્ખિંસુ આયસ્મન્તં યમકં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતું, અથ ખો તે ભિક્ખૂ ઉટ્ઠાયાસના યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચું – ''યમકસ્સ નામ, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુનો એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા'તિ. સાધાયસ્મા સારિપુત્તો યેન યમકો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તુણ્હીભાવેન. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા યમકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા યમકેન સદ્ધિં સમ્મોદિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં યમકં એતદવોચ –

''સચ્ચં કિર તે, આવુસો યમક, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા'''તિ? ''એવં ખ્વાહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા''તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો યમક, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, આવુસો’’. ‘‘વેદના નિચ્ચા... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, આવુસો’’. તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો યમક, રૂપં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’ ... ‘‘વેદનં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’... ‘‘સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો યમક, રૂપસ્મિં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘અઞ્ઞત્ર રૂપા તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘વેદનાય... અઞ્ઞત્ર વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... અઞ્ઞત્ર સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... અઞ્ઞત્ર સઙ્ખારેહિ... વિઞ્ઞાણસ્મિં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો યમક, રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો યમક, અયં સો અરૂપી... અવેદનો... અસઞ્ઞી... અસઙ્ખારો... અવિઞ્ઞાણો તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘એત્થ ચ તે, આવુસો યમક, દિટ્ઠેવ ધમ્મે સચ્ચતો થેતતો [તથતો (સ્યા॰ કં॰)] તથાગતે અનુપલબ્ભિયમાને [તથાગતે અનુપલબ્ભમાને (?)], કલ્લં નુ તે તં વેય્યાકરણં – ‘તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, યથા ખીણાસવો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા’’’તિ?

‘‘અહુ ખો મે તં, આવુસો સારિપુત્ત, પુબ્બે અવિદ્દસુનો પાપકં દિટ્ઠિગતં; ઇદઞ્ચ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા તઞ્ચેવ પાપકં દિટ્ઠિગતં પહીનં, ધમ્મો ચ મે અભિસમિતો’’તિ.

‘‘સચે તં, આવુસો યમક, એવં પુચ્છેય્યું – ‘યો સો, આવુસો યમક, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા કિં હોતી’તિ? એવં પુટ્ઠો ત્વં, આવુસો યમક, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ? ‘‘સચે મં, આવુસો, એવં પુચ્છેય્યું – ‘યો સો, આવુસો યમક, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા કિં હોતી’તિ? એવં પુટ્ઠોહં, આવુસો, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘રૂપં ખો, આવુસો, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તં નિરુદ્ધં તદત્થઙ્ગતં. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તં નિરુદ્ધં તદત્થઙ્ગત’ન્તિ. એવં પુટ્ઠોહં , આવુસો, એવં બ્યાકરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, આવુસો યમક! તેન હાવુસો, યમક, ઉપમં તે કરિસ્સામિ એતસ્સેવ અત્થસ્સ ભિય્યોસોમત્તાય ઞાણાય. સેય્યથાપિ, આવુસો યમક, ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો; સો ચ આરક્ખસમ્પન્નો. તસ્સ કોચિદેવ પુરિસો ઉપ્પજ્જેય્ય અનત્થકામો અહિતકામો અયોગક્ખેમકામો જીવિતા વોરોપેતુકામો. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો; સો ચ આરક્ખસમ્પન્નો; નાયં [ન હાયં (સ્યા॰ કં॰)] સુકરો પસય્હ જીવિતા વોરોપેતું. યંનૂનાહં અનુપખજ્જ જીવિતા વોરોપેય્ય’ન્તિ. સો તં ગહપતિં વા ગહપતિપુત્તં વા ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેય્ય – ‘ઉપટ્ઠહેય્યં તં, ભન્તે’તિ. તમેનં

સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા ઉપટ્ઠાપેય્ય. સો ઉપટ્ઠહેય્ય પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી. તસ્સ સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા મિત્તતોપિ નં સદ્દહેય્ય [દહેય્ય (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)]; સુહજ્જતોપિ નં સદ્દહેય્ય; તસ્મિઞ્ચ વિસ્સાસં આપજ્જેય્ય. યદા ખો, આવુસો, તસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – ‘સંવિસ્સત્થો ખો મ્યાયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા’તિ, અથ નં રહોગતં વિદિત્વા તિણ્હેન સત્થેન જીવિતા વોરોપેય્ય.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો યમક, યદા હિ સો પુરિસો અમું ગહપતિં વા ગહપતિપુત્તં વા ઉપસઙ્કમિત્વા એવં આહ – ‘ઉપટ્ઠહેય્યં તં, ભન્તે’તિ, તદાપિ સો વધકોવ. વધકઞ્ચ પન સન્તં ન અઞ્ઞાસિ – ‘વધકો મે’તિ. યદાપિ સો ઉપટ્ઠહતિ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી, તદાપિ સો વધકોવ. વધકઞ્ચ પન સન્તં ન અઞ્ઞાસિ – ‘વધકો મે’તિ. યદાપિ નં રહોગતં વિદિત્વા તિણ્હેન સત્થેન જીવિતા વોરોપેતિ, તદાપિ સો વધકોવ. વધકઞ્ચ પન સન્તં ન અઞ્ઞાસિ – ‘વધકો મે’’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, આવુસો, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં’’.

‘‘સો અનિચ્ચં રૂપં ‘અનિચ્ચં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અનિચ્ચં વેદનં ‘અનિચ્ચા વેદના’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અનિચ્ચં સઞ્ઞં ‘અનિચ્ચા સઞ્ઞા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અનિચ્ચે સઙ્ખારે ‘અનિચ્ચા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણં ‘અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

‘‘દુક્ખં રૂપં ‘દુક્ખં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. દુક્ખં વેદનં… દુક્ખં સઞ્ઞં… દુક્ખે સઙ્ખારે… દુક્ખં વિઞ્ઞાણં ‘દુક્ખં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

‘‘અનત્તં રૂપં ‘અનત્તા રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અનત્તં વેદનં… અનત્તં સઞ્ઞં… અનત્તે સઙ્ખારે… અનત્તં વિઞ્ઞાણં ‘અનત્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

‘‘સઙ્ખતં રૂપં ‘સઙ્ખતં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સઙ્ખતં વેદનં… સઙ્ખતં સઞ્ઞં… સઙ્ખતે સઙ્ખારે… સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણં ‘સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

‘‘વધકં રૂપં ‘વધકં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વધકં વેદનં ‘વધકા વેદના’તિ… વધકં સઞ્ઞં ‘વધકા સઞ્ઞા’તિ… વધકે સઙ્ખારે ‘વધકા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વધકં વિઞ્ઞાણં ‘વધકં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

‘‘સો રૂપં ઉપેતિ ઉપાદિયતિ અધિટ્ઠાતિ ‘અત્તા મે’તિ. વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં ઉપેતિ ઉપાદિયતિ અધિટ્ઠાતિ ‘અત્તા મે’તિ. તસ્સિમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા ઉપેતા ઉપાદિન્ના દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ.

‘‘સુતવા ચ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી…પે॰… સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં અત્તાનં; ન અત્તનિ રૂપં, ન રૂપસ્મિં અત્તાનં. ન વેદનં… ન સઞ્ઞં… ન સઙ્ખારે… ન

વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં અત્તાનં; ન અત્તનિ વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તાનં.

‘‘સો અનિચ્ચં રૂપં ‘અનિચ્ચં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અનિચ્ચં વેદનં ... અનિચ્ચં સઞ્ઞં... અનિચ્ચે સઙ્ખારે ... અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણં ‘અનિચ્ચં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

‘‘દુક્ખં રૂપં ‘દુક્ખં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. દુક્ખં વેદનં... દુક્ખં સઞ્ઞં... દુક્ખે સઙ્ખારે... દુક્ખં વિઞ્ઞાણં ‘દુક્ખં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

‘‘અનત્તં રૂપં ‘અનત્તા રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અનત્તં વેદનં... અનત્તં સઞ્ઞં... અનત્તે સઙ્ખારે... અનત્તં વિઞ્ઞાણં ‘અનત્તા વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

‘‘સઙ્ખતં રૂપં ‘સઙ્ખતં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સઙ્ખતં વેદનં... સઙ્ખતં સઞ્ઞં... સઙ્ખતે સઙ્ખારે... સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણં ‘સઙ્ખતં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

‘‘વધકં રૂપં ‘વધકં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. વધકં વેદનં... વધકં સઞ્ઞં... વધકે સઙ્ખારે ‘‘વધકા સઙ્ખારા’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. વધકં વિઞ્ઞાણં ‘વધકં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

‘‘સો રૂપં ન ઉપેતિ, ન ઉપાદિયતિ, નાધિટ્ઠાતિ – ‘અત્તા મે’તિ. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ન ઉપેતિ, ન ઉપાદિયતિ, નાધિટ્ઠાતિ – ‘અત્તા મે’તિ. તસ્સિમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનુપેતા અનુપાદિન્ના દીઘરત્તં હિતાય સુખાય સંવત્તન્તી’’તિ. ‘‘એવમેતં, આવુસો સારિપુત્ત, હોતિ યેસં આયસ્મન્તાનં તાદિસા સબ્રહ્મચારિનો અનુકમ્પકા અત્થકામા ઓવાદકા અનુસાસકા. ઇદઞ્ચ પન મે આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્ત’’ન્તિ. તતિયં.

૪. અનુરાધસુત્તં

૮૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા અનુરાધો ભગવતો અવિદૂરે અરઞ્ઞકુટિકાયં વિહરતિ. અથ ખો સમ્બહુલા અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા યેન આયસ્મા અનુરાધો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા અનુરાધેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા આયસ્મન્તં અનુરાધં એતદવોચું – ‘‘યો સો, આવુસો અનુરાધ, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો ઇમેસુ ચતૂસુ ઠાનેસુ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા’’તિ?

એવં વુત્તે, આયસ્મા અનુરાધો તે અઞ્ઞતિત્થિયે પરિબ્બાજકે એતદવોચ – ‘‘યો સો આવુસો તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો તં તથાગતો અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા’’તિ. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા આયસ્મન્તં અનુરાધં એતદવોચું – ‘‘સો ચાયં ભિક્ખુ નવો ભવિસ્સતિ અચિરપબ્બજિતો, થેરો વા પન બાલો

અબ્યત્તો''તિ. અથ ખો અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા આયસ્મન્તં અનુરાધં નવવાદેન ચ બાલવાદેન ચ અપસાદેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ.

અથ ખો આયસ્મતો અનુરાધસ્સ અચિરપક્કન્તેસુ તેસુ અઞ્ઞતિત્થિયેસુ પરિબ્બાજકેસુ એતદહોસિ – ''સચે ખો મં તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ઉત્તરિં પઞ્હં પુચ્છેય્યું. કથં બ્યાકરમાનો નુ ખ્વાહં તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો અસ્સં, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યં, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યં, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા''તિ?

અથ ખો આયસ્મા અનુરાધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અનુરાધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભન્તે, ભગવતો અવિદૂરે અરઞ્ઞકુટિકાયં વિહરામિ. અથ ખો, ભન્તે, સમ્બહુલા અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિંસુ ...પે॰... મં એતદવોચું – 'યો સો, આવુસો અનુરાધ, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો તં તથાગતો ઇમેસુ ચતૂસુ ઠાનેસુ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ... હોતિ ચ ન ચ હોતિ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા'''તિ?

એવં વુત્તાહં, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયે પરિબ્બાજકે એતદવોચં – ''યો સો, આવુસો, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વાતિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા મં એતદવોચું – 'સો ચાયં ભિક્ખુ ન વો ભવિસ્સતિ અચિરપબ્બજિતો થેરો વા પન બાલો અબ્યત્તો'તિ. અથ ખો મં, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા નવવાદેન બાલવાદેન ચ અપસાદેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ''.

''તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અચિરપક્કન્તેસુ તેસુ અઞ્ઞતિત્થિયેસુ પરિબ્બાજકેસુ એતદહોસિ – 'સચે ખો મં તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ઉત્તરિં પઞ્હં પુચ્છેય્યું. કથં બ્યાકરમાનો નુ ખ્વાહં તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો અસ્સં, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યં, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યં, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા'''તિ?

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં , ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં ભન્તે''...પે॰... તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપસ્મિં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''અઞ્ઞત્ર રૂપા તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદનાય...પે॰... અઞ્ઞત્ર વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય...

અઞ્ઞત્ર સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... અઞ્ઞત્ર સઙ્ખારેહિ... વિઞ્ઞાણસ્મિં... અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપં... વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, અયં સો અરૂપી અવેદનો અસઞ્ઞી અસઙ્ખારો અવિઞ્ઞાણો તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''એત્થ ચ તે, અનુરાધ, દિટ્ઠેવ ધમ્મે સચ્ચતો થેતતો તથાગતે અનુપલબ્ભિયમાને કલ્લં નુ તે તં વેય્યાકરણં – 'યો સો, આવુસો, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો તં તથાગતો અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''સાધુ સાધુ, અનુરાધ! પુબ્બે ચાહં, અનુરાધ, એતરહિ ચ દુક્ખઞ્ચેવ પઞ્ઞપેમિ, દુક્ખસ્સ ચ નિરોધ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. વક્કલિસુત્તં

૮૭. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા વક્કલિ કુમ્ભકારનિવેસને વિહરતિ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો આયસ્મા વક્કલિ ઉપટ્ઠાકે આમન્તેસિ – ''એથ તુમ્હે, આવુસો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમથ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દથ – 'વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો, સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી'તિ. એવઞ્ચ વદેથ – 'સાધુ કિર, ભન્તે, ભગવા યેન વક્કલિ ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ; અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો વક્કલિસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો, સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ; એવઞ્ચ પન વદેતિ – 'સાધુ કિર, ભન્તે, ભગવા યેન વક્કલિ ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ; અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો ભગવા નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેનાયસ્મા વક્કલિ તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા વક્કલિ ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન મઞ્ચકે સમધોસિ [સમઞ્ચોસિ (સી॰), સમઞ્ચોપિ (સ્યા॰ કં॰) સં + ધૂ + ઈ = સમધોસિ]. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં વક્કલિં એતદવોચ – ''અલં, વક્કલિ, મા ત્વં મઞ્ચકે સમધોસિ. સન્તિમાનિ આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ; તત્થાહં નિસીદિસ્સામી''તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં વક્કલિં એતદવોચ – ''કચ્ચિ તે, વક્કલિ, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ, નો અભિક્કમન્તિ; પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો અભિક્કમો''તિ? ''ન મે, ભન્તે, ખમનીયં, ન યાપનીયં; બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ; અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો''તિ. ''કચ્ચિ તે, વક્કલિ, ન કિઞ્ચિ કુક્કુચ્ચં, ન કોચિ વિપ્પટિસારો''તિ? ''તગ્ઘ મે, ભન્તે, અનપ્પકં કુક્કુચ્ચં, અનપ્પકો વિપ્પટિસારો''તિ. ''કચ્ચિ પન તં, વક્કલિ, અત્તા સીલતો ન ઉપવદતી''તિ? ''ન ખો મં, ભન્તે, અત્તા સીલતો

ઉપવદતી''તિ. ''નો ચે કિર તં, વક્કલિ, અત્તા સીલતો ઉપવદતિ; અથ કિઞ્ચ તે કુક્કુચ્ચં કો ચ વિપ્પટિસારો''તિ? ''ચિરપટિકાહં, ભન્તે, ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુકામો, નત્થિ ચ મે કાયસ્મિં તાવતિકા બલમત્તા, યાવતાહં [યાહં (સી॰), યાયાહં (પી॰)] ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ.

''અલં , વક્કલિ, કિં તે ઇમિના પૂતિકાયેન દિટ્ઠેન? યો ખો, વક્કલિ, ધમ્મં પસ્સતિ સો મં પસ્સતિ; યો મં પસ્સતિ સો ધમ્મં પસ્સતિ. ધમ્મઞ્હિ, વક્કલિ, પસ્સન્તો મં પસ્સતિ; મં પસ્સન્તો ધમ્મં પસ્સતિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, વક્કલિ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં , ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... એસો મે અત્તાતિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં વક્કલિં ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન ગિજ્ઝકૂટો પબ્બતો તેન પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા વક્કલિ અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો ઉપટ્ઠાકે આમન્તેસિ – ''એથ મં, આવુસો, મઞ્ચકં આરોપેત્વા યેન ઇસિગિલિપસ્સં કાળસિલા તેનુપસઙ્કમથ. કથઞ્હિ નામ માદિસો અન્તરઘરે કાલં કત્તબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ? ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો વક્કલિસ્સ પટિસ્સુત્વા આયસ્મન્તં વક્કલિં મઞ્ચકં આરોપેત્વા યેન ઇસિગિલિપસ્સં કાળસિલા તેનુપસઙ્કમિંસુ. અથ ખો ભગવા તઞ્ચ રત્તિં તઞ્ચ દિવાવસેસં ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે વિહાસિ. અથ ખો દ્વે દેવતાયો અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં ગિજ્ઝકૂટં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ...પે॰... એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો એકા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – ''વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ વિમોક્ખાય ચેતેતી''તિ. અપરા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – ''સો હિ નૂન, ભન્તે, સુવિમુત્તો વિમુચ્ચિસ્સતી''તિ. ઇદમવોચું તા દેવતાયો. ઇદં વત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ.

અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, યેન વક્કલિ ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમથ; ઉપસઙ્કમિત્વા વક્કલિં ભિક્ખું એવં વદેથ –

'''સુણાવુસો ત્વં, વક્કલિ, ભગવતો વચનં દ્વિન્નઞ્ચ દેવતાનં. ઇમં, આવુસો, રત્તિં દ્વે દેવતાયો અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં ગિજ્ઝકૂટં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો, આવુસો, એકા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ વિમોક્ખાય ચેતેતીતિ. અપરા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – સો હિ નૂન, ભન્તે, સુવિમુત્તો વિમુચ્ચિસ્સતીતિ. ભગવા ચ તં, આવુસો વક્કલિ, એવમાહ – મા ભાયિ, વક્કલિ; મા ભાયિ, વક્કલિ! અપાપકં તે મરણં ભવિસ્સતિ, અપાપિકા કાલકિરિયા'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા વક્કલિ તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં વક્કલિં એતદવોચું – ''સુણાવુસો વક્કલિ, ભગવતો વચનં દ્વિન્નઞ્ચ દેવતાન''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા વક્કલિ ઉપટ્ઠાકે આમન્તેસિ – ''એથ મં, આવુસો, મઞ્ચકા ઓરોપેથ. કથઞ્હિ નામ માદિસો ઉચ્ચે આસને નિસીદિત્વા તસ્સ ભગવતો સાસનં સોતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ! ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ

આયસ્મતો વક્કલિસ્સ પટિસ્સુત્વા આયસ્મન્તં વક્કલિં મઞ્ચકા ઓરોપેસું. ‘‘ઇમં, આવુસો, રત્તિં દ્વે દેવતાયો અભિક્કન્તાય રત્તિયા...પે॰... એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો, આવુસો, એકા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ વિમોક્ખાય ચેતેતી’તિ. અપરા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘સો હિ નૂન, ભન્તે, સુવિમુત્તો વિમુચ્ચિસ્સતી’તિ. ભગવા ચ તં, આવુસો વક્કલિ, એવમાહ – ‘મા ભાયિ, વક્કલિ; મા ભાયિ, વક્કલિ! અપાપકં તે મરણં ભવિસ્સતિ, અપાપિકા કાલકિરિયા’’’તિ. ‘‘તેન હાવુસો, મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દથ – ‘વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી’તિ. એવઞ્ચ વદેથ – ‘રૂપં અનિચ્ચં. તાહં, ભન્તે, ન કઙ્ખામિ. યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ ન વિચિકિચ્છામિ. યદનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, નત્થિ મે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વાતિ ન વિચિકિચ્છામિ. વેદના અનિચ્ચા. તાહં, ભન્તે, ન કઙ્ખામિ . યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ ન વિચિકિચ્છામિ. યદનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, નત્થિ મે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વાતિ ન વિચિકિચ્છામિ. સઞ્ઞા... સઙ્ખારા અનિચ્ચા. તાહં, ભન્તે, ન કઙ્ખામિ. યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ ન વિચિકિચ્છામિ. યદનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, નત્થિ મે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વાતિ ન વિચિકિચ્છામિ. વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. તાહં, ભન્તે, ન કઙ્ખામિ. યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ ન વિચિકિચ્છામિ. યદનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, નત્થિ મે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વાતિ ન વિચિકિચ્છામી’’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો વક્કલિસ્સ પટિસ્સુત્વા પક્કમિંસુ. અથ ખો આયસ્મા વક્કલિ અચિરપક્કન્તેસુ તેસુ ભિક્ખૂસુ સત્થં આહરેસિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘વક્કલિ, ભન્તે, ભિક્ખુ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો; સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – ‘રૂપં અનિચ્ચં. તાહં, ભન્તે, ન કઙ્ખામિ. યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ ન વિચિકિચ્છામિ. યદનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, નત્થિ મે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વાતિ ન વિચિકિચ્છામિ. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા ... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. તાહં, ભન્તે, ન કઙ્ખામિ. યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ ન વિચિકિચ્છામિ. યદનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, નત્થિ મે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વાતિ ન વિચિકિચ્છામી’’’તિ.

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આયામ, ભિક્ખવે, યેન ઇસિગિલિપસ્સં કાળસિલા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; યત્થ વક્કલિના કુલપુત્તેન સત્થમાહરિત’’ન્તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો ભગવા સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં યેન ઇસિગિલિપસ્સં કાળસિલા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં વક્કલિં દૂરતોવ મઞ્ચકે વિવત્તક્ખન્ધં સેમાનં.

તેન ખો પન સમયેન ધૂમાયિતત્તં તિમિરાયિતત્તં ગચ્છતેવ પુરિમં દિસં, ગચ્છતિ પચ્છિમં દિસં, ગચ્છતિ ઉત્તરં દિસં, ગચ્છતિ દક્ખિણં દિસં, ગચ્છતિ ઉદ્ધં દિસં, ગચ્છતિ અધો દિસં, ગચ્છતિ અનુદિસં. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતં ધૂમાયિતત્તં તિમિરાયિતત્તં ગચ્છતેવ પુરિમં દિસં...પે॰... ગચ્છતિ અનુદિસ’’ન્તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એસો ખો, ભિક્ખવે, મારો પાપિમા વક્કલિસ્સ કુલપુત્તસ્સ વિઞ્ઞાણં સમન્વેસતિ [સમન્નેસતિ (ક॰ સી॰ પી॰)] – ‘કત્થ વક્કલિસ્સ કુલપુત્તસ્સ વિઞ્ઞાણં પતિટ્ઠિત’ન્તિ? અપ્પતિટ્ઠિતેન ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણેન વક્કલિ કુલપુત્તો પરિનિબ્બુતો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. અસ્સજિસુત્તં

૮૮. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા અસ્સજિ કસ્સપકારામે વિહરતિ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો આયસ્મા અસ્સજિ ઉપટ્ઠાકે આમન્તેસિ – ''એથ તુમ્હે, આવુસો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમથ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દથ – 'અસ્સજિ, ભન્તે, ભિક્ખુ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી'તિ. એવઞ્ચ વદેથ – 'સાધુ કિર, ભન્તે, ભગવા યેન અસ્સજિ ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો અસ્સજિસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''અસ્સજિ, ભન્તે, ભિક્ખુ આબાધિકો...પે॰... સાધુ કિર, ભન્તે, ભગવા યેન અસ્સજિ ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા અસ્સજિ તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા અસ્સજિ ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન મઞ્ચકે સમધોસિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં અસ્સજિં [આયસ્મતો અસ્સજિસ્સ (પી॰ ક॰)] એતદવોચ – ''અલં, અસ્સજિ, મા ત્વં મઞ્ચકે સમધોસિ. સન્તિમાનિ આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ, તત્થાહં નિસીદિસ્સામી''તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં અસ્સજિં એતદવોચ – ''કચ્ચિ તે, અસ્સજિ, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં...પે॰... પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો અભિક્કમો''તિ?

''ન મે, ભન્તે, ખમનીયં...પે॰... અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો પટિક્કમો''તિ. ''કચ્ચિ તે, અસ્સજિ, ન કિઞ્ચિ કુક્કુચ્ચં ન કોચિ વિપ્પટિસારો''તિ? ''તગ્ઘ મે, ભન્તે, અનપ્પકં કુક્કુચ્ચં અનપ્પકો વિપ્પટિસારો''તિ. ''કચ્ચિ પન તં, અસ્સજિ, અત્તા સીલતો ન ઉપવદતી''તિ? ''ન ખો મં, ભન્તે, અત્તા સીલતો ઉપવદતી''તિ. ''નો ચે કિર તં, અસ્સજિ, અત્તા સીલતો ઉપવદતિ, અથ કિઞ્ચ તે કુક્કુચ્ચં કો ચ વિપ્પટિસારો''તિ? ''પુબ્બે ખ્વાહં, ભન્તે, ગેલઞ્ઞે પસ્સમ્ભેત્વા પસ્સમ્ભેત્વા કાયસઙ્ખારે વિહરામિ, સોહં સમાધિં નપ્પટિલભામિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, તં સમાધિં અપ્પટિલભતો એવં હોતિ – 'નો ચસ્સાહં પરિહાયામી'''તિ. ''યે તે, અસ્સજિ, સમણબ્રાહ્મણા સમાધિસારકા સમાધિસામઞ્ઞા તેસં તં સમાધિં અપ્પટિલભતં એવં હોતિ – 'નો ચસ્સુ મયં પરિહાયામા'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સજિ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... વિઞ્ઞાણં ...પે॰... તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતીતિ. સો સુખં ચે વેદનં વેદયતિ [વેદિયતિ (સી॰ પી॰)], સા 'અનિચ્ચા'તિ પજાનાતિ. 'અનજ્ઝોસિતા'તિ પજાનાતિ. 'અનભિનન્દિતા'તિ પજાનાતિ. દુક્ખં ચે વેદનં વેદયતિ, સા 'અનિચ્ચા'તિ પજાનાતિ. 'અનજ્ઝોસિતા'તિ પજાનાતિ. 'અનભિનન્દિતા'તિ પજાનાતિ. અદુક્ખમસુખં ચે વેદનં વેદયતિ, સા 'અનિચ્ચા'તિ પજાનાતિ...પે॰... 'અનભિનન્દિતા'તિ પજાનાતિ. સો સુખં ચે વેદનં વેદયતિ , વિસંયુત્તો નં વેદયતિ; દુક્ખં ચે વેદનં વેદયતિ, વિસંયુત્તો નં વેદયતિ; અદુક્ખમસુખં ચે વેદનં વેદયતિ, વિસંયુત્તો નં વેદયતિ. સો કાયપરિયન્તિકં ચે વેદનં વેદયમાનો 'કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ. જીવિતપરિયન્તિકં ચે વેદનં વેદયમાનાએ 'જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ. 'કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તી'તિ પજાનાતિ.

''સેય્યથાપિ , અસ્સજિ, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ, વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ, તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય; તસ્સેવ તેલસ્સ ચ વટ્ટિયા ચ પરિયાદાના અનાહારો નિબ્બાયેય્ય. એવમેવ ખો, અસ્સજિ, ભિક્ખુ કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો

‘કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી’તિ પજાનાતિ. જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો ‘જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી’તિ પજાનાતિ. ‘કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તી’તિ પજાનાતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. ખેમકસુત્તં

૮૯. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ કોસમ્બિયં વિહરન્તિ ઘોસિતારામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ખેમકો બદરિકારામે વિહરતિ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતા આયસ્મન્તં દાસકં આમન્તેસું – ‘‘એહિ ત્વં, આવુસો દાસક, યેન ખેમકો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ખેમકં ભિક્ખું એવં વદેહિ – ‘થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – કચ્ચિ તે, આવુસો, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ નો અભિક્કમન્તિ, પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો અભિક્કમો’’’તિ? ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા દાસકો થેરાનં ભિક્ખૂનં પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ખેમકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ખેમકં એતદવોચ – ‘‘થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – ‘કચ્ચિ તે, આવુસો, ખમનીયં...પે॰... નો અભિક્કમો’’’તિ? ‘‘ન મે, આવુસો, ખમનીયં ન યાપનીયં...પે॰... અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો પટિક્કમો’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા દાસકો યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘ખેમકો, આવુસો, ભિક્ખુ એવમાહ – ‘ન મે, આવુસો, ખમનીયં...પે॰... અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો પટિક્કમો’’’તિ. ‘‘એહિ ત્વં, આવુસો દાસક, યેન ખેમકો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ખેમકં ભિક્ખું એવં વદેહિ – ‘થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો . ઇમેસુ આયસ્મા ખેમકો પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સતી’’’તિ?

‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા દાસકો થેરાનં ભિક્ખૂનં પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ખેમકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – ‘‘પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમેસુ આયસ્મા ખેમકો પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સતી’’તિ? ‘‘પઞ્ચિમે , આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમેસુ ખ્વાહં, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ન કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સામી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા દાસકો યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘ખેમકો, આવુસો, ભિક્ખુ એવમાહ – ‘પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમેસુ ખ્વાહં, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ન કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સામી’’’તિ. ‘‘એહિ ત્વં, આવુસો દાસક, યેન ખેમકો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ખેમકં ભિક્ખું એવં વદેહિ – ‘થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. નો ચે કિરાયસ્મા ખેમકો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સતિ. તેનહાયસ્મા ખેમકો અરહં ખીણાસવો’’’તિ.

‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા દાસકો થેરાનં ભિક્ખૂનં પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ખેમકો...પે॰... થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – ‘‘પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો; નો ચે કિરાયસ્મા ખેમકો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સતિ, તેનહાયસ્મા ખેમકો અરહં ખીણાસવો’’તિ. ‘‘પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમેસુ ખ્વાહં, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ન કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સામિ , ન ચમ્હિ અરહં ખીણાસવો; અપિ ચ મે, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ‘અસ્મી’તિ અધિગતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ ન ચ સમનુપસ્સામી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા દાસકો યેન થેરા ભિક્ખૂ...પે॰... થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘ખેમકો, આવુસો, ભિક્ખુ એવમાહ – પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમેસુ ખ્વાહં, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ન કિઞ્ચિ અત્તં વા અત્તનિયં વા સમનુપસ્સામિ, ન ચમ્હિ અરહં ખીણાસવો; અપિ ચ મે , આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ‘અસ્મી’તિ અધિગતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ ન ચ સમનુપસ્સામી’’તિ.

‘‘એહિ ત્વં, આવુસો દાસક, યેન ખેમકો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ખેમકં ભિક્ખું એવં વદેહિ – ‘થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – યમેતં, આવુસો ખેમક, અસ્મીતિ વદેસિ, કિમેતં અસ્મીતિ વદેસિ? રૂપં અસ્મીતિ વદેસિ, અઞ્ઞત્ર રૂપા અસ્મીતિ વદેસિ, વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અસ્મીતિ વદેસિ, અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા અસ્મીતિ વદેસિ. યમેતં, આવુસો ખેમક, અસ્મીતિ વદેસિ. કિમેતં અસ્મીતિ વદેસી’’’તિ?

‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા દાસકો થેરાનં ભિક્ખૂનં પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ખેમકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ખેમકં એતદવોચ – થેરા તં, આવુસો ખેમક, એવમાહંસુ – ‘‘યમેતં, આવુસો ખેમક, ‘અસ્મી’તિ વદેસિ, કિમેતં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ? રૂપં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ અઞ્ઞત્ર રૂપા ‘અસ્મી’તિ વદેસિ? વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા ‘અસ્મી’તિ વદેસિ? યમેતં, આવુસો ખેમક, ‘અસ્મી’તિ વદેસિ, કિમેતં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ’’તિ? ‘‘અલં, આવુસો દાસક, કિં ઇમાય સન્ધાવનિકાય! આહરાવુસો, દણ્ડં; અહમેવ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિસ્સામી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા ખેમકો દણ્ડમોલુબ્ભ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં ખેમકં થેરા ભિક્ખૂ એતદવોચું – ‘‘યમેતં, આવુસો ખેમક, ‘અસ્મી’તિ વદેસિ, કિમેતં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ? રૂપં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ, અઞ્ઞત્ર રૂપા ‘અસ્મી’તિ વદેસિ? વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ‘અસ્મી’તિ વદેસિ, અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા ‘અસ્મી’તિ વદેસિ? યમેતં, આવુસો ખેમક, ‘અસ્મી’તિ વદેસિ, કિમેતં ‘અસ્મી’તિ વદેસી’’તિ? ‘‘ન ખ્વાહં, આવુસો, રૂપં ‘અસ્મી’તિ વદામિ; નપિ અઞ્ઞત્ર રૂપા ‘અસ્મી’તિ વદામિ. ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં ‘અસ્મી’તિ વદામિ; નપિ અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા ‘અસ્મી’તિ વદામિ. અપિ ચ મે, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ‘અસ્મી’તિ અધિગતં ‘અયમહમસ્મી’તિ ન ચ સમનુપસ્સામિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, ઉપ્પલસ્સ વા પદુમસ્સ વા પુણ્ડરીકસ્સ વા ગન્ધો. યો નુ ખો એવં વદેય્ય – ‘પત્તસ્સ ગન્ધો’તિ વા ‘વણ્ણસ્સ [વણ્ડસ્સ (કત્થચિ)] ગન્ધો’તિ વા ‘કિઞ્જક્ખસ્સ ગન્ધો’તિ વા સમ્મા નુ ખો સો વદમાનો

વદેય્યા''તિ? ''નો હેતં, આવુસો''. ''યથા કથં, પનાવુસો, સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્યા''તિ? '''પુપ્ફસ્સ ગન્ધો'તિ ખો, આવુસો, સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્યા''તિ. ''એવમેવ ખ્વાહં, આવુસો, ન રૂપં 'અસ્મી'તિ વદામિ, નપિ અઞ્ઞત્ર રૂપા 'અસ્મી'તિ વદામિ. ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં 'અસ્મી'તિ વદામિ, નપિ અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા 'અસ્મી'તિ વદામિ. અપિ ચ મે, આવુસો, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ 'અસ્મી'તિ અધિગતં 'અયમહમસ્મી'તિ ન ચ સમનુપસ્સામિ''.

''કિઞ્ચાપિ, આવુસો, અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ, અથ ખ્વસ્સ હોતિ – 'યો ચ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ અનુસહગતો અસ્મીતિ માનો, અસ્મીતિ છન્દો, અસ્મીતિ અનુસયો અસમૂહતો. સો અપરેન સમયેન પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ – ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના... ઇતિ સઞ્ઞા... ઇતિ સઙ્ખારા... ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો'તિ. તસ્સિમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સિનો વિહરતો યોપિસ્સ હોતિ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ અનુસહગતો 'અસ્મી'તિ, માનો 'અસ્મી'તિ, છન્દો 'અસ્મી'તિ અનુસયો અસમૂહતો, સોપિ સમુગ્ઘાતં ગચ્છતિ.

''સેય્યથાપિ , આવુસો, વત્થં સંકિલિટ્ઠં મલગ્ગહિતં. તમેનં સામિકા રજકસ્સ અનુપદજ્જું. તમેનં રજકો ઊસે વા ખારે વા ગોમયે વા સમ્મદ્દિત્વા અચ્છે ઉદકે વિક્ખાલેતિ. કિઞ્ચાપિ તં હોતિ વત્થં પરિસુદ્ધં પરિયોદાતં, અથ ખ્વસ્સ હોતિ યેવ અનુસહગતો ઊસગન્ધો વા ખારગન્ધો વા ગોમયગન્ધો વા અસમૂહતો. તમેનં રજકો સામિકાનં દેતિ. તમેનં સામિકા ગન્ધપરિભાવિતે કરણ્ડકે નિક્ખિપન્તિ. યોપિસ્સ હોતિ અનુસહગતો ઊસગન્ધો વા ખારગન્ધો વા ગોમયગન્ધો વા અસમૂહતો, સોપિ સમુગ્ઘાતં ગચ્છતિ. એવમેવ ખો, આવુસો, કિઞ્ચાપિ અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ, અથ ખ્વસ્સ હોતિ યેવ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ અનુસહગતો 'અસ્મી'તિ, માનો 'અસ્મી'તિ, છન્દો 'અસ્મી'તિ અનુસયો અસમૂહતો. સો અપરેન સમયેન પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ. 'ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના... ઇતિ સઞ્ઞા... ઇતિ સઙ્ખારા... ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો'તિ. તસ્સ ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સિનો વિહરતો યોપિસ્સ હોતિ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ અનુસહગતો 'અસ્મી'તિ, માનો 'અસ્મી'તિ, છન્દો 'અસ્મી'તિ અનુસયો અસમૂહતો, સોપિ સમુગ્ઘાતં ગચ્છતી''તિ.

એવં વુત્તે, થેરા ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં ખેમકં એતદવોચું – ''ન ખો [ન ખો પન (ક॰)] મયં આયસ્મન્તં ખેમકં વિહેસાપેખા પુચ્છિમ્હ, અપિ ચાયસ્મા ખેમકો પહોસિ તસ્સ ભગવતો સાસનં વિત્થારેન આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞાપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું. તયિદં આયસ્મતા ખેમકેન તસ્સ ભગવતો સાસનં વિત્થારેન આચિક્ખિતં દેસિતં પઞ્ઞાપિતં પટ્ઠપિતં વિવરિતં વિભજિતં ઉત્તાનીકત''ન્તિ.

ઇદમવોચ આયસ્મા ખેમકો. અત્તમના થેરા ભિક્ખૂ આયસ્મતો ખેમકસ્સ ભાસિતં અભિનન્દું. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને સટ્ઠિમત્તાનં થેરાનં ભિક્ખૂનં અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તાનિ વિમુચ્ચિંસુ, આયસ્મતો ખેમકસ્સ ચાતિ. સત્તમં.

૮. છન્નસુત્તં

૯૦. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા છન્નો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો અવાપુરણં [અપાપુરણં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] આદાય વિહારેન વિહારં ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''ઓવદન્તુ મં આયસ્મન્તો થેરા, અનુસાસન્તુ મં આયસ્મન્તો થેરા, કરોન્તુ મે આયસ્મન્તો થેરા ધમ્મિં કથં, યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્ય''ન્તિ.

એવં વુત્તે, થેરા ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં છન્નં એતદવોચું – ''રૂપં ખો, આવુસો છન્ન, અનિચ્ચં; વેદના અનિચ્ચા; સઞ્ઞા અનિચ્ચા; સઙ્ખારા અનિચ્ચા; વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. રૂપં અનત્તા; વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા; સબ્બે ધમ્મા અનત્તા''તિ.

અથ ખો આયસ્મતો છન્નસ્સ એતદહોસિ – ''મય્હમ્પિ ખો એતં એવં [મય્હમ્પિ ખો એવં (સ્યા॰ કં॰)] હોતિ – 'રૂપં અનિચ્ચં, વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; રૂપં અનત્તા, વેદના ... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા'તિ. અથ ચ પન મે સબ્બસઙ્ખારસમથે સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગે તણ્હાક્ખયે વિરાગે નિરોધે નિબ્બાને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. પરિતસ્સના ઉપાદાનં ઉપ્પજ્જતિ; પચ્ચુદાવત્તતિ માનસં – 'અથ કો ચરહિ મે અત્તા'તિ ? ન ખો પનેવં ધમ્મં પસ્સતો હોતિ. કો નુ ખો મે તથા ધમ્મં દેસેય્ય યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્ય''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મતો છન્નસ્સ એતદહોસિ – ''અયં ખો આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં, પહોતિ ચ મે આયસ્મા આનન્દો તથા ધમ્મં દેસેતું યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્યં; અત્થિ ચ મે આયસ્મન્તે આનન્દે તાવતિકા વિસ્સટ્ઠિ [વિસ્સત્થિ (?)]. યંનૂનાહં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ. અથ ખો આયસ્મા છન્નો સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન કોસમ્બી ઘોસિતારામો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા છન્નો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

''એકમિદાહં , આવુસો આનન્દ, સમયં બારાણસિયં વિહરામિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખ્વાહં, આવુસો, સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો અવાપુરણં આદાય વિહારેન વિહારં ઉપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચં – 'ઓવદન્તુ મં આયસ્મન્તો થેરા, અનુસાસન્તુ મં આયસ્મન્તો થેરા, કરોન્તુ મે આયસ્મન્તો થેરા ધમ્મિં કથં યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્ય'ન્તિ. એવં વુત્તે મં, આવુસો, થેરા ભિક્ખૂ એતદવોચું – 'રૂપં ખો, આવુસો છન્ન, અનિચ્ચં; વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; રૂપં અનત્તા...પે॰... વિઞ્ઞાણં અનત્તા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા'''તિ.

''તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'મય્હમ્પિ ખો એતં એવં હોતિ – રૂપં અનિચ્ચં...પે॰... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, રૂપં અનત્તા, વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં અનત્તા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા'તિ. અથ ચ પન મે સબ્બસઙ્ખારસમથે સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગે તણ્હાક્ખયે વિરાગે નિરોધે નિબ્બાને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. પરિતસ્સના ઉપાદાનં ઉપ્પજ્જતિ; પચ્ચુદાવત્તતિ માનસં – 'અથ કો ચરહિ મે અત્તા'તિ? ન ખો પનેવં ધમ્મં પસ્સતો હોતિ. કો નુ ખો મે તથા ધમ્મં દેસેય્ય યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્યન્તિ!

‘‘તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – ‘અયં ખો આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતરામે સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં, પહોતિ ચ મે આયસ્મા આનન્દો તથા ધમ્મં દેસેતું યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્યં. અત્થિ ચ મે આયસ્મન્તે આનન્દે તાવતિકા વિસ્સટ્ઠિ. યંનૂનાહં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્ય’ન્તિ. ઓવદતુ મં, આયસ્મા આનન્દો; અનુસાસતુ મં, આયસ્મા આનન્દો; કરોતુ મે, આયસ્મા આનન્દો ધમ્મિં કથં યથાહં ધમ્મં પસ્સેય્ય’’ન્તિ.

‘‘એત્તકેનપિ મયં આયસ્મતો છન્નસ્સ અત્તમના અપિ નામ તં [અત્તમના અભિરદ્ધા, તં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] આયસ્મા છન્નો આવિ અકાસિ ખીલં છિન્દિ [પભિન્દિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. ઓદહાવુસો, છન્ન , સોતં; ભબ્બોસિ [ભબ્બો ત્વં (ક॰)] ધમ્મં વિઞ્ઞાતુ’’ન્તિ. અથ ખો આયસ્મતો છન્નસ્સ તાવતકેનેવ [તાવદેવ (સી॰)] ઉળારં પીતિપામોજ્જં ઉપ્પજ્જિ – ‘‘ભબ્બો કિરસ્મિ ધમ્મં વિઞ્ઞાતુ’’ન્તિ.

‘‘સમ્મુખા મેતં, આવુસો છન્ન, ભગવતો સુતં, સમ્મુખા ચ પટિગ્ગહિતં કચ્ચાનગોત્તં ભિક્ખું ઓવદન્તસ્સ – દ્વયનિસ્સિતો ખ્વાયં, કચ્ચાન, લોકો યેભુય્યેન અત્થિતઞ્ચેવ નત્થિતઞ્ચ. લોકસમુદયં ખો, કચ્ચાન, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યા લોકે નત્થિતા, સા ન હોતિ. લોકનિરોધં ખો, કચ્ચાન, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યા લોકે અત્થિતા, સા ન હોતિ. ઉપયુપાદાનાભિનિવેસવિનિબન્ધો ખ્વાયં, કચ્ચાન, લોકો યેભુય્યેન તં ચાયં ઉપયુપાદાનં ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયં ન ઉપેતિ ન ઉપાદિયતિ નાધિટ્ઠાતિ ‘અત્તા મે’તિ. દુક્ખમેવ ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, દુક્ખં નિરુજ્ઝમાનં નિરુજ્ઝતીતિ ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ. અપરપ્પચ્ચયા ઞાણમેવસ્સ એત્થ હોતિ. એત્તાવતા ખો, કચ્ચાન, સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ. સબ્બમત્થીતિ ખો, કચ્ચાન, અયમેકો અન્તો. સબ્બં નત્થીતિ અયં દુતિયો અન્તો. એતે તે, કચ્ચાન, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ.

‘‘એવમેતં, આવુસો આનન્દ, હોતિ યેસં આયસ્મન્તાનં તાદિસા સબ્રહ્મચારયો અનુકમ્પકા અત્થકામા ઓવાદકા અનુસાસકા. ઇદઞ્ચ પન મે આયસ્મતો આનન્દસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા ધમ્મો અભિસમિતો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. રાહુલસુત્તં

૯૧. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા રાહુલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી’’તિ?

‘‘યં કિઞ્ચિ, રાહુલ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના … યા કાચિ સઞ્ઞા… યે કેચિ સઙ્ખારા… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા…પે॰… સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એવં ખો, રાહુલ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયરાહુલસુત્તં

૯૨. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધાસમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત’’ન્તિ? ‘‘યં કિઞ્ચિ, રાહુલ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા…પે॰… યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. યા કાચિ વેદના… યા કાચિ સઞ્ઞા… યે કેચિ સઙ્ખારા… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. એવં ખો, રાહુલ , જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત’’ન્તિ. દસમં.

થેરવગ્ગો નવમો.

તસ્સુદ્દાનં –

આનન્દો તિસ્સો યમકો, અનુરાધો ચ વક્કલિ;
અસ્સજિ ખેમકો છન્નો, રાહુલા અપરે દુવે.

૧૦. પુપ્ફવગ્ગો

૧. નદીસુત્તં

૯૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, નદી પબ્બતેય્યા ઓહારિની દૂરઙ્ગમા સીઘસોતા. તસ્સા ઉભોસુ તીરેસુ [ઉભતો તીરે (સી॰), ઉભતો તીરેસુ (સ્યા॰ કં॰)] કાસા ચેપિ જાતા અસ્સુ, તે નં અજ્ઝોલમ્બેય્યું; કુસા ચેપિ જાતા અસ્સુ, તે નં અજ્ઝોલમ્બેય્યું; પબ્બજા [બબ્બજા (સી॰ પી॰)] ચેપિ જાતા અસ્સુ, તે નં અજ્ઝોલમ્બેય્યું; બીરણા ચેપિ જાતા અસ્સુ, તે નં અજ્ઝોલમ્બેય્યું; રુક્ખા ચેપિ જાતા અસ્સુ, તે નં અજ્ઝોલમ્બેય્યું. તસ્સા પુરિસો સોતેન વુય્હમાનો કાસે ચેપિ ગણ્હેય્ય, તે પલુજ્જેય્યું. સો તતોનિદાનં અનયબ્યસનં આપજ્જેય્ય. કુસે ચેપિ ગણ્હેય્ય, પબ્બજે ચેપિ ગણ્હેય્ય, બીરણે ચેપિ ગણ્હેય્ય, રુક્ખે ચેપિ ગણ્હેય્ય, તે પલુજ્જેય્યું . સો તતોનિદાનં અનયબ્યસનં આપજ્જેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં રૂપં પલુજ્જતિ. સો તતોનિદાનં અનયબ્યસનં આપજ્જતિ. વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં ; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં , વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્સ તં વિઞ્ઞાણં પલુજ્જતિ. સો તતોનિદાનં અનયબ્યસનં આપજ્જતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં ભન્તે’’. ‘‘વેદના… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં ભન્તે’’. ‘‘તસ્માતિહ…પે॰… એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૨. પુપ્ફસુત્તં

૯૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘નાહં, ભિક્ખવે, લોકેન વિવદામિ, લોકોવ મયા વિવદતિ. ન, ભિક્ખવે, ધમ્મવાદી કેનચિ લોકસ્મિં વિવદતિ. યં, ભિક્ખવે, નત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં, અહમ્પિ તં ‘નત્થી’તિ વદામિ. યં, ભિક્ખવે, અત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં, અહમ્પિ તં ‘અત્થી’તિ વદામિ’’.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, નત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં, યમહં ‘નત્થી’તિ વદામિ? રૂપં , ભિક્ખવે, નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં નત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં; અહમ્પિ તં ‘નત્થી’તિ વદામિ. વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં નત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં; અહમ્પિ તં ‘નત્થી’તિ વદામિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, નત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં; અહમ્પિ તં ‘નત્થી’તિ વદામિ’’.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં, યમહં ‘અત્થી’તિ વદામિ? રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં અત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં; અહમ્પિ તં ‘અત્થી’તિ વદામિ. વેદના અનિચ્ચા...પે॰... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં અત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં; અહમ્પિ તં ‘અત્થી’તિ વદામિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, અત્થિસમ્મતં લોકે પણ્ડિતાનં; અહમ્પિ તં ‘અત્થી’તિ વદામિ’’.

‘‘અત્થિ, ભિક્ખવે, લોકે લોકધમ્મો, તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ; અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા તં આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ.

‘‘કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, લોકે લોકધમ્મો, તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ, અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ? રૂપં, ભિક્ખવે, લોકે લોકધમ્મો તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ. અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ.

‘‘યો, ભિક્ખવે, તથાગતેન એવં આચિક્ખિયમાને દેસિયમાને પઞ્ઞપિયમાને પટ્ઠપિયમાને વિવરિયમાને વિભજિયમાને ઉત્તાનીકરિયમાને ન જાનાતિ ન પસ્સતિ તમહં, ભિક્ખવે, બાલં પુથુજ્જનં અન્ધં અચક્ખુકં અજાનન્તં અપસ્સન્તં કિન્તિ કરોમિ! વેદના, ભિક્ખવે, લોકે લોકધમ્મો...પે॰... સઞ્ઞા, ભિક્ખવે... સઙ્ખારા, ભિક્ખવે... વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, લોકે લોકધમ્મો તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ. અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ.

‘‘યો, ભિક્ખવે, તથાગતેન એવં આચિક્ખિયમાને દેસિયમાને પઞ્ઞપિયમાને પટ્ઠપિયમાને વિવરિયમાને વિભજિયમાને ઉત્તાનીકરિયમાને ન જાનાતિ ન પસ્સતિ તમહં, ભિક્ખવે, બાલં પુથુજ્જનં અન્ધં અચક્ખુકં અજાનન્તં અપસ્સન્તં કિન્તિ કરોમિ!

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉપ્પલં વા પદુમં વા પુણ્ડરીકં વા ઉદકે જાતં ઉદકે સંવડ્ઢં ઉદકા અચ્ચુગ્ગમ્મ ઠાતિ [તિટ્ઠન્તં (ક॰)] અનુપલિત્તં ઉદકેન; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતો લોકે જાતો લોકે સંવડ્ઢો લોકં અભિભુય્ય વિહરતિ અનુપલિત્તો લોકેના’’તિ. દુતિયં.

૩. ફેણપિણ્ડૂપમસુત્તં

૯૫. એકં સમયં ભગવા અયુજ્ઝાયં [અયોજ્ઝાયં (સી॰ પી॰)] વિહરતિ ગઙ્ગાય નદિયા તીરે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અયં ગઙ્ગા નદી મહન્તં ફેણપિણ્ડં આવહેય્ય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો પસ્સેય્ય નિજ્ઝાયેય્ય યોનિસો ઉપપરિક્ખેય્ય. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, અસારકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, ફેણપિણ્ડે સારો? એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે સન્તિકે વા તં ભિક્ખુ પસ્સતિ નિજ્ઝાયતિ યોનિસો ઉપપરિક્ખતિ. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયતિ , તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયતિ, અસારકઞ્ઞેવ ખાયતિ. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, રૂપે સારો?

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સરદસમયે થુલ્લફુસિતકે દેવે વસ્સન્તે ઉદકે ઉદકપુબ્બુળં [ઉદકબુબ્બુળં (સી॰ પી॰)] ઉપ્પજ્જતિ ચેવ નિરુજ્ઝતિ ચ. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો પસ્સેય્ય નિજ્ઝાયેય્ય યોનિસો ઉપપરિક્ખેય્ય. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, અસારકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, ઉદકપુબ્બુળે સારો? એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યા કાચિ વેદના અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના... પે॰... યા દૂરે સન્તિકે વા તં ભિક્ખુ પસ્સતિ નિજ્ઝાયતિ યોનિસો ઉપપરિક્ખતિ. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયતિ, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયતિ, અસારકઞ્ઞેવ ખાયતિ. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, વેદનાય સારો?

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે ઠિતે મજ્ઝન્હિકે કાલે મરીચિકા ફન્દતિ. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો પસ્સેય્ય નિજ્ઝાયેય્ય યોનિસો ઉપપરિક્ખેય્ય. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય...પે॰... કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, મરીચિકાય સારો? એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યા કાચિ સઞ્ઞા...પે॰....

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો તિણ્હં કુઠારિં [કુધારિં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] આદાય વનં પવિસેય્ય. સો તત્થ પસ્સેય્ય મહન્તં કદલિક્ખન્ધં ઉજું નવં અકુક્કુકજાતં [અકુક્કજાતં (ક॰ સી॰ પી॰), અકુસજાતં (ક॰ સી॰), અકુક્કુજકજાતં (ક॰)]. તમેનં મૂલે છિન્દેય્ય; મૂલે છેત્વા અગ્ગે છિન્દેય્ય, અગ્ગે છેત્વા પત્તવટ્ટિં વિનિબ્ભુજેય્ય. સો તસ્સ પત્તવટ્ટિં વિનિબ્ભુજન્તો ફેગ્ગુમ્પિ નાધિગચ્છેય્ય, કુતો સારં! તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો પસ્સેય્ય નિજ્ઝાયેય્ય યોનિસો ઉપપરિક્ખેય્ય. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, અસારકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, કદલિક્ખન્ધે સારો? એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે કેચિ સઙ્ખારા અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના...પે॰... યે દૂરે સન્તિકે વા તં ભિક્ખુ પસ્સતિ નિજ્ઝાયતિ યોનિસો ઉપપરિક્ખતિ. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયતિ, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયતિ, અસારકઞ્ઞેવ ખાયતિ. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારેસુ સારો?

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, માયાકારો વા માયાકારન્તેવાસી વા ચતુમહાપથે [ચાતુમ્મહાપથે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] માયં વિદંસેય્ય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો પસ્સેય્ય નિજ્ઝાયેય્ય યોનિસો ઉપપરિક્ખેય્ય. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય, અસારકઞ્ઞેવ ખાયેય્ય. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, માયાય સારો? એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... યં દૂરે

સન્તિકે વા, તં ભિક્ખુ પસ્સતિ નિજ્ઝાયતિ યોનિસો ઉપપરિક્ખતિ. તસ્સ તં પસ્સતો નિજ્ઝાયતો યોનિસો ઉપપરિક્ખતો રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયતિ, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયતિ, અસારકઞ્ઞેવ ખાયતિ. કિઞ્હિ સિયા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણે સારો?

''એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ... સઞ્ઞાયપિ... સઙ્ખારેસુપિ ... વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ''.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''ફેણપિણ્ડૂપમં રૂપં, વેદના બુબ્બુળૂપમા [બુબ્બુલૂપમા (સી॰), પુબ્બુળોપમા (ક॰)];
મરીચિકૂપમા સઞ્ઞા, સઙ્ખારા કદલૂપમા;
માયૂપમઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, દેસિતાદિચ્ચબન્ધુના.

''યથા યથા નિજ્ઝાયતિ, યોનિસો ઉપપરિક્ખતિ;
રિત્તકં તુચ્છકં હોતિ, યો નં પસ્સતિ યોનિસો.

''ઇમઞ્ચ કાયં આરબ્ભ, ભૂરિપઞ્ઞેન દેસિતં;
પહાનં તિણ્ણં ધમ્માનં, રૂપં પસ્સથ [પસ્સેથ (સી॰)] છડ્ડિતં.

''આયુ ઉસ્મા ચ વિઞ્ઞાણં, યદા કાયં જહન્તિમં;
અપવિદ્ધો [અપવિટ્ઠો (સ્યા॰ કં॰)] તદા સેતિ, પરભત્તં અચેતનં.

''એતાદિસાયં સન્તાનો, માયાયં બાલલાપિની;
વધકો એસ અક્ખાતો, સારો એત્થ ન વિજ્જતિ.

''એવં ખન્ધે અવેક્ખેય્ય, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો;
દિવા વા યદિ વા રત્તિં, સમ્પજાનો પટિસ્સતો.

''જહેય્ય સબ્બસંયોગં, કરેય્ય સરણત્તનો;
ચરેય્યાદિત્તસીસોવ, પત્થયં અચ્ચુતં પદ''ન્તિ. તતિયં;

૪. ગોમયપિણ્ડસુત્તં

૯૬. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કિઞ્ચિ રૂપં યં રૂપં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કાચિ વેદના યા વેદના નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કાચિ સઞ્ઞા યા સઞ્ઞા...પે॰... અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કેચિ સઙ્ખારા યે સઙ્ખારા નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં, યં વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં

અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી’’તિ? ‘‘નત્થિ ખો, ભિક્ખુ, કિઞ્ચિ રૂપં, યં રૂપં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. નત્થિ ખો, ભિક્ખુ, કાચિ વેદના... કાચિ સઞ્ઞા... કેચિ સઙ્ખારા... કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં , યં વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા પરિત્તં ગોમયપિણ્ડં પાણિના ગહેત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘એત્તકોપિ ખો, ભિક્ખુ, અત્તભાવપટિલાભો નત્થિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. એત્તકો ચેપિ, ભિક્ખુ, અત્તભાવપટિલાભો અભવિસ્સ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, નયિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખુ, એત્તકોપિ અત્તભાવપટિલાભો નત્થિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

‘‘ભૂતપુબ્બાહં, ભિક્ખુ, રાજા અહોસિં ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિનગરસહસ્સાનિ અહેસું કુસાવતી રાજધાનિપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિપાસાદસહસ્સાનિ અહેસું ધમ્મપાસાદપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિકૂટાગારસહસ્સાનિ અહેસું મહાબ્યૂહકૂટાગારપ્પમુખાનિ [મહાવિયૂહકૂટાગારપ્પમુખાનિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૬૩)]. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિપલ્લઙ્કસહસ્સાનિ અહેસું દન્તમયાનિ સારમયાનિ સોવણ્ણમયાનિ ગોણકત્થતાનિ પટિકત્થતાનિ પટલિકત્થતાનિ કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણાનિ [કાદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણાનિ (સી॰)] સઉત્તરચ્છદાનિ ઉભતોલોહિતકૂપધાનાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિનાગસહસ્સાનિ અહેસું સોવણ્ણાલઙ્કારાનિ સોવણ્ણદ્ધજાનિ હેમજાલપટિચ્છન્નાનિ ઉપોસથનાગરાજપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિઅસ્સસહસ્સાનિ અહેસું સોવણ્ણાલઙ્કારાનિ સોવણ્ણદ્ધજાનિ હેમજાલપટિચ્છન્નાનિ વલાહકઅસ્સરાજપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિરથસહસ્સાનિ અહેસું સોવણ્ણાલઙ્કારાનિ સોવણ્ણદ્ધજાનિ હેમજાલપટિચ્છન્નાનિ વેજયન્તરથપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો સતો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ ચતુરાસીતિમણિસહસ્સાનિ અહેસું મણિરતનપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ...પે॰... ચતુરાસીતિઇત્થિસહસ્સાનિ અહેસું સુભદ્દાદેવિપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ...પે॰... ચતુરાસીતિખત્તિયસહસ્સાનિ અહેસું અનુયન્તાનિ પરિણાયકરતનપ્પમુખાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ...પે॰... ચતુરાસીતિધેનુસહસ્સાનિ અહેસું દુકૂલસન્દનાનિ કંસૂપધારણાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ...પે॰... ચતુરાસીતિવત્થકોટિસહસ્સાનિ અહેસું ખોમસુખુમાનિ કોસેય્યસુખુમાનિ કમ્બલસુખુમાનિ કપ્પાસિકસુખુમાનિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખુ...પે॰... ચતુરાસીતિથાલિપાકસહસ્સાનિ અહેસું; સાયં પાતં ભત્તાભિહારો અભિહરિયિત્થ.

‘‘તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા નગરસહસ્સાનં એકઞ્ઞેવ તં નગરં હોતિ યમહં તેન સમયેન અજ્ઝાવસામિ – કુસાવતી રાજધાની. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા પાસાદસહસ્સાનં એકોયેવ સો પાસાદો હોતિ યમહં તેન સમયેન અજ્ઝાવસામિ – ધમ્મો પાસાદો. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા કૂટાગારસહસ્સાનં એકઞ્ઞેવ તં કૂટાગારં હોતિ યમહં તેન સમયેન અજ્ઝાવસામિ – મહાબ્યૂહં કૂટાગારં. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા પલ્લઙ્કસહસ્સાનં એકોયેવ સો પલ્લઙ્કો હોતિ યમહં તેન સમયેન પરિભુઞ્જામિ – દન્તમયો વા સારમયો વા સોવણ્ણમયો વા રૂપિયમયો વા. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા નાગસહસ્સાનં એકોયેવ સો નાગો હોતિ યમહં તેન સમયેન અભિરુહામિ – ઉપોસથો નાગરાજા. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા અસ્સસહસ્સાનં એકોયેવ સો અસ્સો હોતિ યમહં તેન સમયેન અભિરુહામિ – વલાહકો અસ્સરાજા. તેસં ખો પન,

ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા રથસહસ્સાનં એકોયેવ સો રથો હોતિ યમહં તેન સમયેન અભિરુહામિ – વેજયન્તો રથો. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા ઇત્થિસહસ્સાનં એકાયેવ સા ઇત્થી હોતિ યા મં તેન સમયેન પચ્ચુપટ્ઠાતિ – ખત્તિયાની વા વેલામિકા વા. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા વત્થકોટિસહસ્સાનં એકઞ્ઞેવ તં વત્થયુગં હોતિ યમહં તેન સમયેન પરિદહામિ – ખોમસુખુમં વા કોસેય્યસુખુમં વા કમ્બલસુખુમં વા કપ્પાસિકસુખુમં વા. તેસં ખો પન, ભિક્ખુ, ચતુરાસીતિયા થાલિપાકસહસ્સાનં એકોયેવ સો થાલિપાકો હોતિ યતો નાળિકોદનપરમં ભુઞ્જામિ તદુપિયઞ્ચ સૂપેય્યં [સૂપબ્યઞ્જનં (સ્યા॰ કં॰)]. ઇતિ ખો, ભિક્ખુ, સબ્બે તે સઙ્ખારા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા. એવં અનિચ્ચા ખો, ભિક્ખુ, સઙ્ખારા. એવં અદ્ધુવા ખો, ભિક્ખુ, સઙ્ખારા. એવં અનસ્સાસિકા ખો, ભિક્ખુ, સઙ્ખારા. યાવઞ્ચિદં , ભિક્ખુ, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. નખસિખાસુત્તં

૯૭. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કિઞ્ચિ રૂપં યં રૂપં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કાચિ વેદના યા વેદના નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કાચિ સઞ્ઞા...પે॰... કેચિ સઙ્ખારા, યે સઙ્ખારા નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં, યં વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી''તિ? ''નત્થિ ખો, ભિક્ખુ, કિઞ્ચિ રૂપં, યં રૂપં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. નત્થિ ખો, ભિક્ખુ, કાચિ વેદના... કાચિ સઞ્ઞા... કેચિ સઙ્ખારા...પે॰... કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં, યં વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી''તિ.

અથ ખો ભગવા પરિત્તં નખસિખાયં પંસું આરોપેત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''એત્તકમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, રૂપં નત્થિ નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. એત્તકં ચેપિ, ભિક્ખુ, રૂપં અભવિસ્સ નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં, નયિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખુ, એત્તકમ્પિ રૂપં નત્થિ નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય''.

''એત્તકાપિ ખો, ભિક્ખુ, વેદના નત્થિ નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. એત્તકા ચેપિ, ભિક્ખુ, વેદના અભવિસ્સ નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા, ન યિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખુ, એત્તકાપિ વેદના નત્થિ નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

''એત્તકાપિ ખો, ભિક્ખુ, સઞ્ઞા નત્થિ...પે॰... એત્તકાપિ ખો, ભિક્ખુ, સઙ્ખારા નત્થિ નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ. એત્તકા ચેપિ, ભિક્ખુ, સઙ્ખારા અભવિસ્સંસુ નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા, ન યિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખુ, એત્તકાપિ સઙ્ખારા નત્થિ નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

''એત્તકમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, વિઞ્ઞાણં નત્થિ નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. એત્તકમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, વિઞ્ઞાણં અભવિસ્સ નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં, ન યિદં બ્રહ્મચરિયવાસો

પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખુ, એત્તકમ્પિ વિઞ્ઞાણં નત્થિ નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભિક્ખુ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં ભન્તે’’...પે॰... ‘‘તસ્માતિહ...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સુદ્ધિકસુત્તં

૯૮. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કિઞ્ચિ રૂપં, યં રૂપં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ? અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કાચિ વેદના...પે॰... કાચિ સઞ્ઞા... કેચિ સઙ્ખારા... કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં, યં વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી’’તિ? ‘‘નત્થિ ખો, ભિક્ખુ, કિઞ્ચિ રૂપં યં રૂપં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. નત્થિ ખો, ભિક્ખુ, કાચિ વેદના... કાચિ સઞ્ઞા... કેચિ સઙ્ખારા... કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં, યં વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં ધુવં સસ્સતં અવિપરિણામધમ્મં સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. ગદ્દુલબદ્ધસુત્તં

૯૯. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. હોતિ સો, ભિક્ખવે, સમયો યં મહાસમુદ્દો ઉસ્સુસ્સતિ વિસુસ્સતિ ન ભવતિ; ન ત્વેવાહં, ભિક્ખવે, અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામિ. હોતિ સો, ભિક્ખવે, સમયો યં સિનેરુ પબ્બતરાજા ડય્હતિ વિનસ્સતિ ન ભવતિ; ન ત્વેવાહં, ભિક્ખવે, અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામિ. હોતિ સો, ભિક્ખવે, સમયો યં મહાપથવી ડય્હતિ વિનસ્સતિ ન ભવતિ; ન ત્વેવાહં, ભિક્ખવે, અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સા ગદ્દુલબદ્ધો [ગદ્દૂલબન્ધો (સ્યા॰ કં॰)] દળ્હે ખીલે વા થમ્ભે વા ઉપનિબદ્ધો તમેવ ખીલં વા થમ્ભં વા અનુપરિધાવતિ અનુપરિવત્તતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી...પે॰... સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ... સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. સો રૂપઞ્ઞેવ અનુપરિધાવતિ અનુપરિવત્તતિ, વેદનઞ્ઞેવ...પે॰... સઞ્ઞઞ્ઞેવ... સઙ્ખારેયેવ... વિઞ્ઞાણઞ્ઞેવ અનુપરિધાવતિ અનુપરિવત્તતિ. સો રૂપં અનુપરિધાવં અનુપરિવત્તં, વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અનુપરિધાવં અનુપરિવત્તં, ન પરિમુચ્ચતિ રૂપમ્હા, ન પરિમુચ્ચતિ વેદનાય, ન પરિમુચ્ચતિ સઞ્ઞાય, ન પરિમુચ્ચતિ સઙ્ખારેહિ, ન પરિમુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણમ્હા, ન પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરામરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ. ‘ન પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા’તિ વદામિ’’.

‘‘સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી...પે॰... સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો, ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. સો રૂપં નાનુપરિધાવતિ નાનુપરિવત્તતિ, વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં નાનુપરિધાવતિ નાનુપરિવત્તતિ. સો રૂપં અનનુપરિધાવં અનનુપરિવત્તં, વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અનનુપરિધાવં અનનુપરિવત્તં; પરિમુચ્ચતિ રૂપમ્હા, પરિમુચ્ચતિ વેદનાય, પરિમુચ્ચતિ સઞ્ઞાય, પરિમુચ્ચતિ સઙ્ખારેહિ, પરિમુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણમ્હા, પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરામરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ. ‘પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા’તિ વદામી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયગદ્દુલબદ્ધસુત્તં

૧૦૦. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સા ગદ્દુલબદ્ધો દળ્હે ખીલે વા થમ્ભે વા ઉપનિબદ્ધો. સો ગચ્છતિ ચેપિ તમેવ ખીલં વા થમ્ભં વા ઉપગચ્છતિ; તિટ્ઠતિ ચેપિ તમેવ ખીલં વા થમ્ભં વા ઉપતિટ્ઠતિ; નિસીદતિ ચેપિ તમેવ ખીલં વા થમ્ભં વા ઉપનિસીદતિ; નિપજ્જતિ ચેપિ તમેવ ખીલં વા થમ્ભં વા ઉપનિપજ્જતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. સો ગચ્છતિ ચેપિ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ઉપગચ્છતિ; તિટ્ઠતિ ચેપિ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ઉપતિટ્ઠતિ; નિસીદતિ ચેપિ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ઉપનિસીદતિ; નિપજ્જતિ ચેપિ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે ઉપનિપજ્જતિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, અભિક્ખણં સકં ચિત્તં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘દીઘરત્તમિદં ચિત્તં સંકિલિટ્ઠં રાગેન દોસેન મોહેના’તિ. ચિત્તસંકિલેસા, ભિક્ખવે, સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ; ચિત્તવોદાના સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘દિટ્ઠં વો, ભિક્ખવે, ચરણં નામ ચિત્ત’’ન્તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘તમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ચરણં નામ ચિત્તં ચિત્તેનેવ ચિન્તિતં. તેનપિ ખો, ભિક્ખવે, ચરણેન ચિત્તેન ચિત્તઞ્ઞેવ ચિત્તતરં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, અભિક્ખણં સકં ચિત્તં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘દીઘરત્તમિદં ચિત્તં સંકિલિટ્ઠં રાગેન દોસેન મોહેના’તિ. ચિત્તસંકિલેસા, ભિક્ખવે, સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ; ચિત્તવોદાના સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘નાહં , ભિક્ખવે, અઞ્ઞં એકનિકાયમ્પિ સમનુપસ્સામિ એવં ચિત્તં. યથયિદં, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતા પાણા, તેપિ ખો, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતા પાણા ચિત્તેનેવ ચિન્તિતા, તેહિપિ ખો, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતેહિ પાણેહિ ચિત્તઞ્ઞેવ ચિત્તતરં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, અભિક્ખણં સકં ચિત્તં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘દીઘરત્તમિદં ચિત્તં સંકિલિટ્ઠં રાગેન દોસેન મોહેના’તિ. ચિત્તસંકિલેસા, ભિક્ખવે, સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ; ચિત્તવોદાના સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, રજકો વા ચિત્તકારકો વા રજનાય વા લાખાય વા હલિદ્દિયા વા નીલિયા વા મઞ્જિટ્ઠાય [મઞ્જેટ્ઠાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰), મઞ્જેટ્ઠિયા (પી॰)] વા સુપરિમટ્ઠે ફલકે વા ભિત્તિયા વા દુસ્સપટ્ટે વા ઇત્થિરૂપં વા પુરિસરૂપં વા અભિનિમ્મિનેય્ય સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપઞ્ઞેવ અભિનિબ્બત્તેન્તો અભિનિબ્બત્તેતિ, વેદનઞ્ઞેવ...પે॰... સઞ્ઞઞ્ઞેવ... સઙ્ખારે ચેવ... વિઞ્ઞાણઞ્ઞેવ અભિનિબ્બત્તેન્તો અભિનિબ્બત્તેતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘વેદના… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં…પે॰… ‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. વાસિજટસુત્તં

૧૦૧. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘જાનતો અહં, ભિક્ખવે, પસ્સતો આસવાનં ખયં વદામિ, નો અજાનતો નો અપસ્સતો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, જાનતો કિં પસ્સતો આસવાનં ખયો હોતિ? ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના… ઇતિ સઞ્ઞા… ઇતિ સઙ્ખારા… ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ – એવં ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો આસવાનં ખયો હોતિ’’.

‘‘ભાવનાનુયોગં અનનુયુત્તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો વિહરતો કિઞ્ચાપિ એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચેય્યા’તિ, અથ ખ્વસ્સ નેવ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અભાવિતત્તા’ તિસ્સ વચનીયં. કિસ્સ અભાવિતત્તા? અભાવિતત્તા ચતુન્નં સતિપટ્ઠાનાનં, અભાવિતત્તા ચતુન્નં સમ્મપ્પધાનાનં, અભાવિતત્તા ચતુન્નં ઇદ્ધિપાદાનં, અભાવિતત્તા પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં, અભાવિતત્તા પઞ્ચન્નં બલાનં, અભાવિતત્તા સત્તન્નં બોજ્ઝઙ્ગાનં, અભાવિતત્તા અરિયસ્સ અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કુક્કુટિયા અણ્ડાનિ અટ્ઠ વા દસ વા દ્વાદસ વા. તાનસ્સુ કુક્કુટિયા ન સમ્મા અધિસયિતાનિ, ન સમ્મા પરિસેદિતાનિ, ન સમ્મા પરિભાવિતાનિ. કિઞ્ચાપિ તસ્સા કુક્કુટિયા એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો, વત મે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જેય્યુ’ન્તિ, અથ ખો અભબ્બાવ તે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જિતું. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ પન, ભિક્ખવે, કુક્કુટિયા અણ્ડાનિ અટ્ઠ વા દસ વા દ્વાદસ વા; તાનિ કુક્કુટિયા ન સમ્મા અધિસયિતાનિ, ન સમ્મા પરિસેદિતાનિ, ન સમ્મા પરિભાવિતાનિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભાવનાનુયોગં અનનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો વિહરતો કિઞ્ચાપિ એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો, વત મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચેય્યા’તિ, અથ ખ્વસ્સ નેવ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અભાવિતત્તા’તિસ્સ વચનીયં. કિસ્સ અભાવિતત્તા? અભાવિતત્તા ચતુન્નં સતિપટ્ઠાનાનં…પે॰… અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ.

‘‘ભાવનાનુયોગં અનુયુત્તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો વિહરતો કિઞ્ચાપિ ન એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચેય્યા’તિ, અથ ખ્વસ્સ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘ભાવિતત્તા’તિસ્સ વચનીયં. કિસ્સ ભાવિતત્તા? ભાવિતત્તા ચતુન્નં સતિપટ્ઠાનાનં, ભાવિતત્તા ચતુન્નં સમ્મપ્પધાનાનં, ભાવિતત્તા ચતુન્નં ઇદ્ધિપાદાનં, ભાવિતત્તા પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં, ભાવિતત્તા પઞ્ચન્નં બલાનં, ભાવિતત્તા સત્તન્નં બોજ્ઝઙ્ગાનં, ભાવિતત્તા અરિયસ્સ અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કુક્કુટિયા અણ્ડાનિ અટ્ઠ વા દસ વા દ્વાદસ વા. તાનસ્સુ કુક્કુટિયા સમ્મા અધિસયિતાનિ, સમ્મા પરિસેદિતાનિ, સમ્મા પરિભાવિતાનિ . કિઞ્ચાપિ તસ્સા કુક્કુટિયા ન એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જેય્યુ’ન્તિ, અથ ખો ભબ્બાવ તે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જિતું. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ પન, ભિક્ખવે, કુક્કુટિયા અણ્ડાનિ અટ્ઠ વા દસ વા

દ્વાદસ વા; તાનસ્સુ કુક્કુટિયા સમ્મા અધિસયિતાનિ, સમ્મા પરિસેદિતાનિ, સમ્મા પરિભાવિતાનિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભાવનાનુયોગં અનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો વિહરતો કિઞ્ચાપિ ન એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – 'અહો વત મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચેય્યા'તિ, અથ ખ્વસ્સ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. તં કિસ્સ હેતુ? 'ભાવિતત્તા'તિસ્સ વચનીયં. કિસ્સ ભાવિતત્તા? ભાવિતત્તા ચતુન્નં સતિપટ્ઠાનાનં...પે॰... ભાવિતત્તા અરિયસ્સ અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પલગણ્ડસ્સ વા પલગણ્ડન્તેવાસિસ્સ વા વાસિજટે દિસ્સન્તેવ અઙ્ગુલિપદાનિ દિસ્સતિ અઙ્ગુટ્ઠપદં. નો ચ ખ્વસ્સ એવં ઞાણં હોતિ – 'એત્તકં વત મે અજ્જ વાસિજટસ્સ ખીણં, એત્તકં હિય્યો, એત્તકં પરે'તિ. અથ ખ્વસ્સ ખીણે ખીણન્ત્વેવ ઞાણં હોતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભાવનાનુયોગં અનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો વિહરતો કિઞ્ચાપિ ન એવં ઞાણં હોતિ – 'એત્તકં વત મે અજ્જ આસવાનં ખીણં, એત્તકં હિય્યો, એત્તકં પરે'તિ, અથ ખ્વસ્સ ખીણે ખીણન્ત્વેવ ઞાણં હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સામુદ્દિકાય નાવાય વેત્તબન્ધનબદ્ધાય વસ્સમાસાનિ ઉદકે પરિયાદાય હેમન્તિકેન થલં ઉક્ખિત્તાય વાતાતપપરેતાનિ વેત્તબન્ધનાનિ. તાનિ પાવુસકેન મેઘેન અભિપ્પવુટ્ઠાનિ અપ્પકસિરેનેવ પટિપ્પસ્સમ્ભન્તિ પૂતિકાનિ ભવન્તિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભાવનાનુયોગં અનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો વિહરતો અપ્પકસિરેનેવ સંયોજનાનિ પટિપ્પસ્સમ્ભન્તિ પૂતિકાનિ ભવન્તી''તિ. નવમં.

૧૦. અનિચ્ચસઞ્ઞાસુત્તં

૧૦૨. સાવત્થિનિદાનં. ''અનિચ્ચસઞ્ઞા, ભિક્ખવે, ભાવિતા બહુલીકતા સબ્બં કામરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં રૂપરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં ભવરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અવિજ્જં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ''.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સરદસમયે કસ્સકો મહાનઙ્ગલેન કસન્તો સબ્બાનિ મૂલસન્તાનકાનિ સમ્પદાલેન્તો કસતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા સબ્બં કામરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં રૂપરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં ભવરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અવિજ્જં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પબ્બજલાયકો પબ્બજં લાયિત્વા અગ્ગે ગહેત્વા ઓધુનાતિ નિદ્ધુનાતિ નિચ્છોટેતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા સબ્બં કામરાગં પરિયાદિયતિ...પે॰... સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, અમ્બપિણ્ડિયા વણ્ટચ્છિન્નાય યાનિ તત્થ અમ્બાનિ વણ્ટપટિબન્ધાનિ સબ્બાનિ તાનિ તદન્વયાનિ ભવન્તિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવિતા...પે॰... સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કૂટાગારસ્સ યા કાચિ ગોપાનસિયો સબ્બા તા કૂટઙ્ગમા કૂટનિન્ના કૂટસમોસરણા, કૂટં તાસં અગ્ગમક્ખાયતિ ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવિતા...પે॰... સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ મૂલગન્ધા કાળાનુસારિગન્ધો તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા...પે॰... સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ સારગન્ધા, લોહિતચન્દનં તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા…પે॰… સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ પુપ્ફગન્ધા, વસ્સિકં તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા…પે॰… સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ કુદ્દરાજાનો [કુટ્ટરાજાનો (સી॰)], સબ્બેતે રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અનુયન્તા ભવન્તિ, રાજા તેસં ચક્કવત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા…પે॰… સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યા કાચિ તારકરૂપાનં પભા, સબ્બા તા ચન્દિમપ્પભાય કલં નાગ્ઘન્તિ સોળસિં, ચન્દપ્પભા તાસં અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા…પે॰… સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે આદિચ્ચો નતં અબ્ભુસ્સક્કમાનો, સબ્બં આકાસગતં તમગતં અભિવિહચ્ચ ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતે ચ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા સબ્બં કામરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં રૂપરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં ભવરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અવિજ્જં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ.

“કથં ભાવિતા ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા કથં બહુલીકતા સબ્બં કામરાગં પરિયાદિયતિ…પે॰… સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતિ? ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના… ઇતિ સઞ્ઞા… ઇતિ સઙ્ખારા… ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ – એવં ભાવિતા ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચસઞ્ઞા એવં બહુલીકતા સબ્બં કામરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં રૂપરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં ભવરાગં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અવિજ્જં પરિયાદિયતિ, સબ્બં અસ્મિમાનં સમૂહનતી”તિ. દસમં.

પુપ્ફવગ્ગો દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

નદી પુપ્ફઞ્ચ ફેણઞ્ચ, ગોમયઞ્ચ નખાસિખં;
સુદ્ધિકં દ્વે ચ ગદ્દુલા, વાસીજટં અનિચ્ચતાતિ.

મજ્ઝિમપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ મજ્ઝિમપણ્ણાસકસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

ઉપયો અરહન્તો ચ, ખજ્જની થેરસવ્હયં;
પુપ્ફવગ્ગેન પણ્ણાસ, દુતિયો તેન વુચ્ચતીતિ.

૧૧. અન્તવગ્ગો

૧. અન્તસુત્તં

૧૦૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અન્તા. કતમે ચત્તારો? સક્કાયન્તો , સક્કાયસમુદયન્તો, સક્કાયનિરોધન્તો, સક્કાયનિરોધગામિનિપ્પટિપદન્તો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયન્તો? પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાતિસ્સ વચનીયં. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયન્તો’’.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયસમુદયન્તો? યાયં તણ્હા પોનોભવિકા નન્દિરાગસહગતા તત્રતત્રાભિનન્દિની, સેય્યથિદં – કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયસમુદયન્તો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધન્તો? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધન્તો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધગામિનિપ્પટિપદન્તો? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધગામિનિપ્પટિપદન્તો . ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અન્તા’’તિ. પઠમં.

૨. દુક્ખસુત્તં

૧૦૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘દુક્ખઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ દુક્ખસમુદયઞ્ચ દુક્ખનિરોધઞ્ચ દુક્ખનિરોધગામિનિઞ્ચ પટિપદં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખં? પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાતિસ્સ વચનીયં. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયો? યાયં તણ્હા પોનોભવિકા...પે॰... કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધો? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધો. કતમા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’’તિ. દુતિયં.

૩. સક્કાયસુત્તં

૧૦૫. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘સક્કાયઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સક્કાયસમુદયઞ્ચ સક્કાયનિરોધઞ્ચ સક્કાયનિરોધગામિનિઞ્ચ પટિપદં. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયો? પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાતિસ્સ વચનીયં . કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયસમુદયો? યાયં તણ્હા પોનોભવિકા...પે॰... કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયસમુદયો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધો? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય...પે॰... અયં વુચ્ચતિ , ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધો. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા’’તિ. તતિયં.

૪. પરિઞ્ઞેય્યસુત્તં

૧૦૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘પરિઞ્ઞેય્યે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ પરિઞ્ઞઞ્ચ પરિઞ્ઞાતાવિઞ્ચ પુગ્ગલં. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા? રૂપં, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો. વેદના…પે॰… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞા? રાગક્ખયો, દોસક્ખયો, મોહક્ખયો – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞા. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાતાવી પુગ્ગલો? અરહાતિસ્સ વચનીયં. ય્વાયં આયસ્મા એવંનામો એવંગોત્તો – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાતાવી પુગ્ગલો’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સમણસુત્તં

૧૦૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો… પે॰… વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ…પે॰… પજાનન્તિ, સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયસમણસુત્તં

૧૦૮. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ…પે॰… પજાનન્તિ, સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. સોતાપન્નસુત્તં

૧૦૯. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો… પે॰… વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. સત્તમં.

૮. અરહન્તસુત્તં

૧૧૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો… પે॰… વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. છન્દપ્પહાનસુત્તં

૧૧૧. સાવત્થિનિદાનં . ''રૂપે, ભિક્ખવે, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તં પજહથ. એવં તં રૂપં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તં પજહથ. એવં તં વિઞ્ઞાણં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મ''ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયછન્દપ્પહાનસુત્તં

૧૧૨. સાવત્થિનિદાનં. ''રૂપે, ભિક્ખવે, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તે પજહથ . એવં તં રૂપં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં...પે॰... વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ યો છન્દો...પે॰... એવં તે સઙ્ખારા પહીના ભવિસ્સન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. વિઞ્ઞાણે યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તે પજહથ. એવં તં વિઞ્ઞાણં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મ''ન્તિ. દસમં.

અન્તવગ્ગો એકાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અન્તો દુક્ખઞ્ચ સક્કાયો, પરિઞ્ઞેય્યા સમણા દુવે;
સોતાપન્નો અરહા ચ, દુવે ચ છન્દપ્પહાનાતિ.

૧૨. ધમ્મકથિકવગ્ગો

૧. અવિજ્જાસુત્તં

૧૧૩. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – '''અવિજ્જા અવિજ્જા'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, ભન્તે, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપં નપ્પજાનાતિ, રૂપસમુદયં નપ્પજાનાતિ, રૂપનિરોધં નપ્પજાનાતિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનાતિ; વેદનં નપ્પજાનાતિ... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે નપ્પજાનાતિ...પે॰... વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, અવિજ્જા. એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ. પઠમં.

૨. વિજ્જાસુત્તં

૧૧૪. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – '''વિજ્જા વિજ્જા'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, ભન્તે, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપં પજાનાતિ, રૂપસમુદયં પજાનાતિ, રૂપનિરોધં પજાનાતિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે પજાનાતિ...પે॰... વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, વિજ્જા. એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ. દુતિયં.

૩. ધમ્મકથિકસુત્તં

૧૧૫. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – '''ધમ્મકથિકો ધમ્મકથિકો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મકથિકો હોતી''તિ ? ''રૂપસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. રૂપસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. રૂપસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. વેદનાય ચે, ભિક્ખુ...પે૰... સઞ્ઞાય ચે, ભિક્ખુ... સઙ્ખારાનં ચે, ભિક્ખુ... વિઞ્ઞાણસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. વિઞ્ઞાણસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. વિઞ્ઞાણસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાયા''તિ. તતિયં.

૪. દુતિયધમ્મકથિકસુત્તં

૧૧૬. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – '''ધમ્મકથિકો ધમ્મકથિકો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મકથિકો હોતિ, કિત્તાવતા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ, કિત્તાવતા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો હોતી''તિ? ''રૂપસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. રૂપસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. રૂપસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. વેદનાય ચે, ભિક્ખુ...પે૰... સઞ્ઞાય ચે, ભિક્ખુ... સઙ્ખારાનં ચે, ભિક્ખુ... વિઞ્ઞાણસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. વિઞ્ઞાણસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. વિઞ્ઞાણસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાયા''તિ. ચતુત્થં.

૫. બન્ધનસુત્તં

૧૧૭. સાવત્થિનિદાનં . ''ઇધ ભિક્ખવે અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી...પે૰... સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં; અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપબન્ધનબદ્ધો સન્તરબાહિરબન્ધનબદ્ધો અતીરદસ્સી અપારદસ્સી, બદ્ધો જીયતિ [બદ્ધો જાયતિ (સી॰ પી॰) બદ્ધો જાયતિ બદ્ધો જીયતિ (સી॰ અટ્ઠ॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰)] બદ્ધો મીયતિ બદ્ધો અસ્મા લોકા પરં લોકં ગચ્છતિ. વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે૰... વેદનાય વા અત્તાનં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો વેદનાબન્ધનબદ્ધો સન્તરબાહિરબન્ધનબદ્ધો અતીરદસ્સી અપારદસ્સી, બદ્ધો જીયતિ બદ્ધો મીયતિ બદ્ધો અસ્મા લોકા પરં લોકં ગચ્છતિ. સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે૰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો વિઞ્ઞાણબન્ધનબદ્ધો સન્તરબાહિરબન્ધનબદ્ધો અતીરદસ્સી અપારદસ્સી, બદ્ધો જીયતિ બદ્ધો મીયતિ બદ્ધો અસ્મા લોકા પરં લોકં ગચ્છતિ''.

‘‘સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી...પે॰... સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં; ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ન રૂપબન્ધનબદ્ધો, ન સન્તરબાહિરબન્ધનબદ્ધો, તીરદસ્સી, પારદસ્સી; ‘પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્મા’તિ વદામિ. ન વેદનં અત્તતો...પે॰... ન સઞ્ઞં અત્તતો...પે॰... ન સઙ્ખારે અત્તતો...પે॰... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ન વિઞ્ઞાણબન્ધનબદ્ધો, ન સન્તરબાહિરબન્ધનબદ્ધો, તીરદસ્સી, પારદસ્સી, ‘પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્મા’તિ વદામી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. પરિપુચ્છિતસુત્તં

૧૧૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે! રૂપં, ભિક્ખવે, ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. ‘‘વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે! વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ , ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... એવં પસ્સં...પે॰... કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતીતિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયપરિપુચ્છિતસુત્તં

૧૧૯. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સથા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ ભિક્ખવે! રૂપં, ભિક્ખવે, ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સથા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ ભિક્ખવે! વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... એવં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. સત્તમં.

૮. સંયોજનિયસુત્તં

૧૨૦. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘સંયોજનિયે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામી સંયોજનઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા, કતમં સંયોજનં? રૂપં, ભિક્ખવે, સંયોજનિયો ધમ્મો; યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં સંયોજનિયો ધમ્મો; યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા, ઇદં સંયોજન’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. ઉપાદાનિયસુત્તં

૧૨૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ઉપાદાનિયે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ ઉપાદાનઞ્ચ . તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા, કતમં ઉપાદાનં? રૂપં, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયો ધમ્મો, યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ ઉપાદાનં. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં ઉપાદાનિયો ધમ્મો; યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ ઉપાદાનં. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા, ઇદં ઉપાદાન’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. સીલવન્તસુત્તં

१२२. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો [મહાકોટ્ઠિતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એતદવોચ – ''સીલવતાવુસો, સારિપુત્ત, ભિક્ખુના કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિકાતબ્બા''તિ? ''સીલવતાવુસો, કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. સીલવતાવુસો, કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં સીલવા ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કરોન્તો સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરેય્યા''તિ.

''સોતાપન્નેન પનાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''સોતાપન્નેનપિ ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં સોતાપન્નો ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કરોન્તો સકદાગામિફલં સચ્છિકરેય્યા''તિ.

''સકદાગામિના પનાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''સકદાગામિનાપિ ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં સકદાગામી ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કરોન્તો અનાગામિફલં સચ્છિકરેય્યા''તિ.

''અનાગામિના પનાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''અનાગામિનાપિ ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અનાગામી ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કરોન્તો અરહત્તં સચ્છિકરેય્યા''તિ.

''અરહતા પનાવુસો સારિપુત્ત, કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''અરહતાપિ ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. નત્થિ, ખ્વાવુસો, અરહતો ઉત્તરિ કરણીયં કતસ્સ વા પતિચયો ; અપિ ચ ઇમે ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારા ચેવ સંવત્તન્તિ સતિસમ્પજઞ્ઞા ચા''તિ. દસમં.

૧૧. સુતવન્તસુત્તં

१२३. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... એતદવોચ –

''સુતવતાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''સુતવતાવુસો કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. કતમે પઞ્ચ? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. સુતવતાવુસો કોટ્ઠિક, ભિક્ખુના ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ – યં સુતવા ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કરોન્તો સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરેય્યા''તિ.

''સોતાપન્નેન પનાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''સોતાપન્નેનપિ ખો આવુસો કોટ્ઠિક , ભિક્ખુના ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ – યં સોતાપન્નો ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે અનિચ્ચતો...પે॰... અનત્તતો યોનિસો મનસિ કરોન્તો સકદાગામિફલં...પે॰... અનાગામિફલં...પે॰... અરહત્તફલં સચ્છિકરેય્યા''તિ.

''અરહતા પનાવુસો સારિપુત્ત, કતમે ધમ્મા યોનિસો મનસિ કાતબ્બા''તિ? ''અરહતાપિ ખ્વાવુસો, કોટ્ઠિક, ઇમે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો યોનિસો મનસિ કાતબ્બા. નત્થિ, ખ્વાવુસો, અરહતો ઉત્તરિ કરણીયં, કતસ્સ વા પતિચયો; અપિ ચ ખો ઇમે ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય ચેવ સંવત્તન્તિ સતિસમ્પજઞ્ઞા ચા''તિ. એકાદસમં.

૧૨. કપ્પસુત્તં

૧૨૪. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા કપ્પો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કપ્પો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી''તિ?

''યં કિઞ્ચિ, કપ્પ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એવં ખો, કપ્પ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી''તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. દુતિયકપ્પસુત્તં

૧૨૫. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કપ્પો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત''ન્તિ?

''યં કિઞ્ચિ, કપ્પ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... સબ્બં રૂપં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ

સઙ્ખારા… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ. એવં ખો, કપ્પ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત’’ન્તિ. તેરસમં.

ધમ્મકથિકવગ્ગો દ્વાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અવિજ્જા વિજ્જા દ્વે કથિકા, બન્ધના પરિપુચ્છિતા દુવે;
સંયોજનં ઉપાદાનં, સીલં સુતવા દ્વે ચ કપ્પેનાતિ.

૧૩. અવિજ્જાવગ્ગો

૧. સમુદયધમ્મસુત્તં

૧૨૬. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘અવિજ્જા અવિજ્જા’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, ભન્તે, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધ , ભિક્ખુ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો સમુદયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ ; વયધમ્મં રૂપં ‘વયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયવયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વેદનં ‘સમુદયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; વયધમ્મં વેદનં ‘વયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મં વેદનં ‘સમુદયવયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં સઞ્ઞં…પે॰… સમુદયધમ્મે સઙ્ખારે ‘સમુદયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; વયધમ્મે સઙ્ખારે ‘વયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મે સઙ્ખારે ‘સમુદયવયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘સમુદયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; વયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘વયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ.

એવં વુત્તે, સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘વિજ્જા વિજ્જા’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, ભન્તે, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, સુતવા અરિયસાવકો સમુદયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; વયધમ્મં રૂપં ‘વયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ ; સમુદયવયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયવયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વેદનં ‘સમુદયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; વયધમ્મં વેદનં ‘વયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મં વેદનં ‘સમુદયવયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં સઞ્ઞં… સમુદયધમ્મે સઙ્ખારે ‘સમુદયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; વયધમ્મે સઙ્ખારે ‘વયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં

પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મે સઙ્ખારે ‘સમુદયવયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘સમુદયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; વયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘વયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયસમુદયધમ્મસુત્તં

૧૨૭. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘‘અવિજ્જા, અવિજ્જા’તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો અસ્સુતવા પુથુજ્જનો સમુદયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; વયધમ્મં રૂપં…પે॰… ‘સમુદયવયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વેદનં…પે॰… વયધમ્મં વેદનં…પે॰… ‘સમુદયવયધમ્મા વેદના’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં સઞ્ઞં…પે॰… સમુદયધમ્મે સઙ્ખારે…પે॰… વયધમ્મે સઙ્ખારે…પે॰… સમુદયવયધમ્મે સઙ્ખારે ‘સમુદયવયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વિઞ્ઞાણં…પે॰… સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, આવુસો, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ. દુતિયં.

૩. તતિયસમુદયધમ્મસુત્તં

૧૨૮. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘‘વિજ્જા, વિજ્જા’તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો, સુતવા અરિયસાવકો સમુદયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; વયધમ્મં રૂપં…પે॰… સમુદયવયધમ્મં રૂપં ‘સમુદયવયધમ્મં રૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; સમુદયધમ્મં વેદનં…પે॰… સમુદયવયધમ્મા વેદના … સમુદયધમ્મં સઞ્ઞં…પે॰… સમુદયધમ્મે સઙ્ખારે… વયધમ્મે સઙ્ખારે… સમુદયવયધમ્મે સઙ્ખારે ‘સમુદયવયધમ્મા સઙ્ખારા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સમુદયધમ્મં વિઞ્ઞાણં… વયધમ્મં વિઞ્ઞાણં… સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણં ‘સમુદયવયધમ્મં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ. તતિયં.

૪. અસ્સાદસુત્તં

૧૨૯. બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘‘અવિજ્જા, અવિજ્જા’તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયઅસ્સાદસુત્તં

૧૩૦. બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે...પે॰... ‘‘‘વિજ્જા, વિજ્જા’તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમુદયસુત્તં

૧૩૧. બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે...પે॰... ‘‘‘અવિજ્જા, અવિજ્જા’તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયસમુદયસુત્તં

૧૩૨. બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘‘વિજ્જા, વિજ્જા’તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી’’તિ. સત્તમં.

૮. કોટ્ઠિકસુત્તં

૧૩૩. બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – ‘‘‘અવિજ્જા, અવિજ્જા’તિ, આવુસો કોટ્ઠિક, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ.

અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – '''વિજ્જા, વિજ્જા'તિ, આવુસો કોટ્ઠિક, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ?

''ઇધાવુસો સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદનાય... પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયકોટ્ઠિકસુત્તં

૧૩૪. બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે...પે॰... '''અવિજ્જા, અવિજ્જા'તિ, આવુસો કોટ્ઠિક, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ?

''ઇધાવુસો, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – '''વિજ્જા, વિજ્જા'તિ, આવુસો કોટ્ઠિક, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ?

''ઇધાવુસો, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ. નવમં.

૧૦. તતિયકોટ્ઠિકસુત્તં

૧૩૫. તઞ્ઞેવ નિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – '''અવિજ્જા, અવિજ્જા'તિ, આવુસો કોટ્ઠિક, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા, કિત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ?

''ઇધાવુસો, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો રૂપં નપ્પજાનાતિ, રૂપસમુદયં નપ્પજાનાતિ, રૂપનિરોધં નપ્પજાનાતિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનાતિ. વેદનં નપ્પજાનાતિ...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં નપ્પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસમુદયં નપ્પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધં નપ્પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા; એત્તાવતા ચ અવિજ્જાગતો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – '''વિજ્જા, વિજ્જા'તિ, આવુસો કોટ્ઠિક, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વિજ્જા, કિત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ? ''ઇધાવુસો, સુતવા અરિયસાવકો રૂપં પજાનાતિ, રૂપસમુદયં પજાનાતિ, રૂપનિરોધં પજાનાતિ, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. વેદનં...

સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસમુદયં પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધં પજાનાતિ , વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, વિજ્જા; એત્તાવતા ચ વિજ્જાગતો હોતી''તિ. દસમં.

અવિજ્જાવગ્ગો તેરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમુદયધમ્મે તીણિ, અસ્સાદો અપરે દુવે;
સમુદયે ચ દ્વે વુત્તા, કોટ્ઠિકે અપરે તયોતિ.

૧૪. કુક્કુળવગ્ગો

૧. કુક્કુળસુત્તં

૧૩૬. સાવત્થિનિદાનં . ''રૂપં, ભિક્ખવે, કુક્કુળં, વેદના કુક્કુળા, સઞ્ઞા કુક્કુળા, સઙ્ખારા કુક્કુળા, વિઞ્ઞાણં કુક્કુળં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. પઠમં.

૨. અનિચ્ચસુત્તં

૧૩૭. સાવત્થિનિદાનં. ''યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? રૂપં , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. વેદના અનિચ્ચા…પે॰… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો''તિ. દુતિયં.

૩. દુતિયઅનિચ્ચસુત્તં

૧૩૮. સાવત્થિનિદાનં . ''યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. વેદના અનિચ્ચા… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો''તિ. તતિયં.

૪. તતિયઅનિચ્ચસુત્તં

૧૩૯. સાવત્થિનિદાનં. ''યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો . કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. વેદના અનિચ્ચા… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો''તિ. ચતુત્થં.

૫. દુક્ખસુત્તં

૧૪૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયદુક્ખસુત્તં

૧૪૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો…પે॰… યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો’’તિ. છટ્ઠં.

૭. તતિયદુક્ખસુત્તં

૧૪૨. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰… યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ. સત્તમં.

૮. અનત્તસુત્તં

૧૪૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. કો ચ, ભિક્ખવે, અનત્તા? રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. વેદના અનત્તા… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. યો, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયઅનત્તસુત્તં

૧૪૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો . કો ચ, ભિક્ખવે, અનત્તા? રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. વેદના અનત્તા… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં અનત્તા; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. યો, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો’’તિ. નવમં.

૧૦. તતિયઅનત્તસુત્તં

૧૪૫. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. કો ચ, ભિક્ખવે, અનત્તા? રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. વેદના અનત્તા… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં અનત્તા; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. યો , ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ. દસમં.

૧૧. નિબ્બિદાબહુલસુત્તં

૧૪૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘સદ્ધાપબ્બજિતસ્સ, ભિક્ખવે, કુલપુત્તસ્સ અયમનુધમ્મો હોતિ – યં રૂપે નિબ્બિદાબહુલો [નિબ્બિદાબહુલં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] વિહરેય્ય. વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે નિબ્બિદાબહુલો વિહરેય્ય. યો રૂપે નિબ્બિદાબહુલો વિહરન્તો, વેદનાય… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે નિબ્બિદાબહુલો વિહરન્તો રૂપં પરિજાનાતિ, વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં પરિજાનાતિ; સો રૂપં પરિજાનં વેદનં પરિજાનં સઞ્ઞં પરિજાનં સઙ્ખારે પરિજાનં વિઞ્ઞાણં પરિજાનં પરિમુચ્ચતિ રૂપમ્હા, પરિમુચ્ચતિ વેદનાય, પરિમુચ્ચતિ સઞ્ઞાય, પરિમુચ્ચતિ સઙ્ખારેહિ, પરિમુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણમ્હા, પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ; ‘પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા’તિ વદામી’’તિ. એકાદસમં.

૧૨. અનિચ્ચાનુપસ્સીસુત્તં

૧૪૭. સાવત્થિનિદાનં. ''સદ્ધાપબ્બજિતસ્સ, ભિક્ખવે, કુલપુત્તસ્સ અયમનુધમ્મો હોતિ – યં રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરેય્ય. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરેય્ય...પે૰... 'પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા'તિ વદામી''તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. દુક્ખાનુપસ્સીસુત્તં

૧૪૮. સાવત્થિનિદાનં . ''સદ્ધાપબ્બજિતસ્સ, ભિક્ખવે, કુલપુત્તસ્સ અયમનુધમ્મો હોતિ – યં રૂપે દુક્ખાનુપસ્સી વિહરેય્ય. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે દુક્ખાનુપસ્સી વિહરેય્ય...પે૰... 'પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા'તિ વદામી''તિ. તેરસમં.

૧૪. અનત્તાનુપસ્સીસુત્તં

૧૪૯. સાવત્થિનિદાનં . ''સદ્ધાપબ્બજિતસ્સ, ભિક્ખવે, કુલપુત્તસ્સ અયમનુધમ્મો હોતિ – યં રૂપે અનત્તાનુપસ્સી વિહરેય્ય. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે અનત્તાનુપસ્સી વિહરેય્ય. (સો રૂપે) અનત્તાનુપસ્સી વિહરન્તો, વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે અનત્તાનુપસ્સી વિહરન્તો રૂપં પરિજાનાતિ, વેદનં...પે૰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં પરિજાનાતિ. સો રૂપં પરિજાનં વેદનં પરિજાનં સઞ્ઞં પરિજાનં સઙ્ખારે પરિજાનં વિઞ્ઞાણં પરિજાનં પરિમુચ્ચતિ રૂપમ્હા, પરિમુચ્ચતિ વેદનાય, પરિમુચ્ચતિ સઞ્ઞાય, પરિમુચ્ચતિ સઙ્ખારેહિ, પરિમુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણમ્હા , પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ; 'પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા'તિ વદામી''તિ. ચુદ્દસમં.

કુક્કુળવગ્ગો ચુદ્દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કુક્કુળા તયો અનિચ્ચેન, દુક્ખેન અપરે તયો;
અનત્તેન તયો વુત્તા, કુલપુત્તેન દ્વે દુકાતિ.

૧૫. દિટ્ઠિવગ્ગો

૧. અજ્ઝત્તસુત્તં

૧૫૦. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખ''ન્તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે૰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ રૂપં ઉપાદાય ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. વેદનાય સતિ...પે૰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્ય અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના...પે૰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં

વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્ય અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવં પસ્સં... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. પઠમં.

૨. એતંમમસુત્તં

૧૫૧. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતી''તિ ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ ...પે॰... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ સમનુપસ્સેય્યાતિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં ભન્તે''...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ સમનુપસ્સેય્યાતિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવં પસ્સં..પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. દુતિયં.

૩. સોઅત્તાસુત્તં

૧૫૨. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰.... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો'તિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ ...પે॰... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'સો અત્તા સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતીતિ. તતિયં.

૪. નોચમેસિયાસુત્તં

૧૫૩. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'તિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય,

વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ, એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. મિચ્છાદિટ્ઠિસુત્તં

૧૫૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતી’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. વેદનાય સતિ... મિચ્છાદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય મિચ્છાદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય મિચ્છાદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.‘પઞ્ચમં.

૬. સક્કાયદિટ્ઠિસુત્તં

૧૫૫. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ સક્કાયદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતી’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ સક્કાયદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ સક્કાયદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’ . ‘‘યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય સક્કાયદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય સક્કાયદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. અત્તાનુદિટ્ઠિસુત્તં

૧૫૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ અત્તાનુદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતી’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ અત્તાનુદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ અત્તાનુદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ . તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં

વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય અત્તાનુદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય અત્તાનુદિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. અભિનિવેસસુત્તં

૧૫૭. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ ઉપ્પજ્જન્તિ સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધા''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ ઉપ્પજ્જન્તિ સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધા. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ ઉપ્પજ્જન્તિ સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધા. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્યું સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''...પે॰... ''એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયઅભિનિવેસસુત્તં

૧૫૮. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ ઉપ્પજ્જન્તિ સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધાજ્ઝોસાના''તિ? [વિનિબન્ધા અજ્ઝોસાનાતિ (સી॰ ક॰)] ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ ઉપ્પજ્જન્તિ સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધાજ્ઝોસાના. વેદનાય સતિ ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ ઉપ્પજ્જન્તિ સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધાજ્ઝોસાના. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્યું સંયોજનાભિનિવેસવિનિબન્ધાજ્ઝોસાના''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''...પે॰... ''એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. નવમં.

૧૦. આનન્દસુત્તં

૧૫૯. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, આનન્દ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''

[નો હેતં ભન્તે. તસ્માતિહાનન્દ યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં…પે॰… દટ્ઠબ્બં. (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].
‘‘એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. દસમં.

દિટ્ઠિવગ્ગો પઞ્ચદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અજ્ઝત્તિકં એતંમમ, સોઅત્તા નોચમેસિયા;
મિચ્છાસક્કાયત્તાનુ દ્વે, અભિનિવેસા આનન્દેનાતિ.

ઉપરિપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ ઉપરિપણ્ણાસકસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

અન્તો ધમ્મકથિકા વિજ્જા, કુક્કુળં દિટ્ઠિપઞ્ચમં;
તતિયો પણ્ણાસકો વુત્તો, નિપાતોતિ પવુચ્ચતીતિ [નિપાતો તેન વુચ્ચતીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)].

ખન્ધસંયુત્તં સમત્તં.

૨. રાધસંયુત્તં

૧. પઠમવગ્ગો

૧. મારસુત્તં

૧૬૦. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા રાધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ –

'''મારો, મારો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, મારો''તિ? ''રૂપે ખો, રાધ, સતિ મારો વા અસ્સ મારેતા વા યો વા પન મીયતિ. તસ્માતિહ ત્વં, રાધ, રૂપં મારોતિ પસ્સ, મારેતાતિ પસ્સ, મીયતીતિ પસ્સ, રોગોતિ પસ્સ, ગણ્ડોતિ પસ્સ, સલ્લન્તિ પસ્સ, અઘન્તિ પસ્સ, અઘભૂતન્તિ પસ્સ. યે નં એવં પસ્સન્તિ તે સમ્મા પસ્સન્તિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ મારો વા અસ્સ મારેતા વા યો વા પન મીયતિ. તસ્માતિહ ત્વં, રાધ, વિઞ્ઞાણં મારોતિ પસ્સ, મારેતાતિ પસ્સ, મીયતીતિ પસ્સ, રોગોતિ પસ્સ, ગણ્ડોતિ પસ્સ, સલ્લન્તિ પસ્સ, અઘન્તિ પસ્સ, અઘભૂતન્તિ પસ્સ. યે નં એવં પસ્સન્તિ, તે સમ્મા પસ્સન્તી''તિ.

''સમ્માદસ્સનં પન, ભન્તે, કિમત્થિય''ન્તિ? ''સમ્માદસ્સનં ખો, રાધ, નિબ્બિદત્થં''. ''નિબ્બિદા પન, ભન્તે, કિમત્થિયા''તિ? ''નિબ્બિદા ખો, રાધ, વિરાગત્થા''. ''વિરાગો પન, ભન્તે , કિમત્થિયો''તિ? ''વિરાગો ખો, રાધ, વિમુત્તત્થો''. ''વિમુત્તિ પન, ભન્તે, કિમત્થિયા''તિ? ''વિમુત્તિ ખો, રાધ, નિબ્બાનત્થા''. ''નિબ્બાનં પન, ભન્તે, કિમત્થિય''ન્તિ? ''અચ્ચયાસિ [અચ્ચસરા (સી॰ સ્યા॰ કં॰), અસ્સ (પી॰), અચ્ચયા (ક॰)], રાધ, પઞ્હં, નાસક્ખિ પઞ્હસ્સ પરિયન્તં ગહેતું. નિબ્બાનોગધઞ્હિ, રાધ, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ, નિબ્બાનપરાયનં નિબ્બાનપરિયોસાન''ન્તિ. પઠમં.

૨. સત્તસુત્તં

૧૬૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''સત્તો, સત્તો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે , સત્તોતિ વુચ્ચતી''તિ? ''રૂપે ખો, રાધ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તત્ર સત્તો, તત્ર વિસત્તો, તસ્મા સત્તોતિ વુચ્ચતિ. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તત્ર સત્તો, તત્ર વિસત્તો, તસ્મા સત્તોતિ વુચ્ચતિ''.

''સેય્યથાપિ, રાધ, કુમારકા વા કુમારિકાયો વા પંસ્વાગારકેહિ કીળન્તિ. યાવકીવઞ્ચ તેસુ પંસ્વાગારકેસુ અવિગતરાગા હોન્તિ અવિગતચ્છન્દા અવિગતપેમા અવિગતપિપાસા અવિગતપરિળાહા અવિગતતણ્હા, તાવ તાનિ પંસ્વાગારકાનિ અલ્લીયન્તિ કેળાયન્તિ ધનાયન્તિ [મનાયન્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)] મમાયન્તિ. યતો ચ ખો, રાધ, કુમારકા વા કુમારિકાયો વા તેસુ પંસ્વાગારકેસુ વિગતરાગા હોન્તિ વિગતચ્છન્દા વિગતપેમા વિગતપિપાસા વિગતપરિળાહા વિગતતણ્હા, અથ ખો તાનિ પંસ્વાગારકાનિ હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વિકિરન્તિ વિધમન્તિ વિદ્ધંસેન્તિ વિકીળનિયં [વિકીળનિકં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કરોન્તિ. એવમેવ ખો, રાધ, તુમ્હેપિ રૂપં વિકિરથ વિધમથ વિદ્ધંસેથ વિકીળનિયં કરોથ તણ્હાક્ખયાય પટિપજ્જથ. વેદનં વિકિરથ વિધમથ વિદ્ધંસેથ વિકીળનિયં કરોથ તણ્હાક્ખયાય પટિપજ્જથ. સઞ્ઞં... સઙ્ખારે વિકિરથ વિધમથ વિદ્ધંસેથ વિકીળનિયં કરોથ

તણ્હાક્ખયાય પટિપજ્જથ. વિઞ્ઞાણં વિકિરથ વિધમથ વિદ્ધંસેથ વિકીળનિયં કરોથ તણ્હાક્ખયાય પટિપજ્જથ. તણ્હાક્ખયો હિ, રાધ, નિબ્બાન''ન્તિ. દુતિયં.

૩. ભવનેત્તિસુત્તં

૧૬૨. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''ભવનેત્તિનિરોધો [ભવનેત્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ભવનેત્તિનિરોધો'તિ [ભવનેત્તીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, ભન્તે, ભવનેત્તિ, કતમો ભવનેત્તિનિરોધો''તિ? ''રૂપે ખો, રાધ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા – અયં વુચ્ચતિ ભવનેત્તિ. તેસં નિરોધો [નિરોધા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવનેત્તિનિરોધો. વેદનાય... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ ... વિઞ્ઞાણે યો છન્દો...પે॰... અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા – અયં વુચ્ચતિ ભવનેત્તિ. તેસં નિરોધો ભવનેત્તિનિરોધો''તિ. તતિયં.

૪. પરિઞ્ઞેય્યસુત્તં

૧૬૩. સાવત્થિનિદાનં. આયસ્મા રાધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ –

''પરિઞ્ઞેય્યે ચ, રાધ, ધમ્મે દેસેસ્સામિ પરિઞ્ઞઞ્ચ પરિઞ્ઞાતાવિં પુગ્ગલઞ્ચ. તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા રાધો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ – ''કતમે ચ, રાધ, પરિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા? રૂપં ખો, રાધ, પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, વેદના પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, સઞ્ઞા પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, સઙ્ખારા પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો, વિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યો ધમ્મો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, રાધ, પરિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા. કતમા ચ, રાધ, પરિઞ્ઞા? યો ખો, રાધ, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – અયં વુચ્ચતિ, રાધ, પરિઞ્ઞા. કતમો ચ, રાધ, પરિઞ્ઞાતાવી પુગ્ગલો? 'અરહા'તિસ્સ વચનીયં. ય્વાયં આયસ્મા એવંનામો એવંગોત્તો – અયં વુચ્ચતિ, રાધ, પરિઞ્ઞાતાવી પુગ્ગલો''તિ. ચતુત્થં.

૫. સમણસુત્તં

૧૬૪. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ''પઞ્ચિમે, રાધ, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો , સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યે હિ કેચિ, રાધ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ; ન મે તે, રાધ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. યે ચ ખો કેચિ, રાધ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનન્તિ; તે ખો મે, રાધ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા , તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયસમણસુત્તં

૧૬૫. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ''પઞ્ચિમે, રાધ, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યે હિ કેચિ, રાધ, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ...પે॰... સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. છટ્ઠં.

૭. સોતાપન્નસુત્તં

૧૬૬. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ''પઞ્ચિમે, રાધ, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યતો ખો, રાધ, અરિયસાવકો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ – અયં વુચ્ચતિ, રાધ, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. સત્તમં.

૮. અરહન્તસુત્તં

૧૬૭. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ''પઞ્ચિમે, રાધ, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો...પે॰... વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. યતો ખો, રાધ, ભિક્ખુ ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, રાધ, અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો''તિ. અટ્ઠમં.

૯. છન્દરાગસુત્તં

૧૬૮. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ''રૂપે ખો, રાધ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તં પજહથ. એવં તં રૂપં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. વેદનાય યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તં પજહથ . એવં સા વેદના પહીના ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તં પજહથ. એવં તે સઙ્ખારા પહીના ભવિસ્સન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. વિઞ્ઞાણે યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા, તં પજહથ. એવં તં વિઞ્ઞાણં પહીનં ભવિસ્સતિ...પે॰... અનુપ્પાદધમ્મ''ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયછન્દરાગસુત્તં

૧૬૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ''રૂપે ખો, રાધ, યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તે પજહથ. એવં તં રૂપં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. વેદનાય યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તે પજહથ. એવં સા વેદના પહીના ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તે પજહથ. એવં તે સઙ્ખારા પહીના

ભવિસ્સન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. વિઞ્ઞાણે યો છન્દો યો રાગો યા નન્દી યા તણ્હા યે ઉપયુપાદાના ચેતસો અધિટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયા, તે પજહથ. એવં તં વિઞ્ઞાણં પહીનં ભવિસ્સતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મ''ન્તિ. દસમં.

રાધસંયુત્તસ્સ પઠમો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

મારો સત્તો ભવનેત્તિ, પરિઞ્ઞેય્યા સમણા દુવે;
સોતાપન્નો અરહા ચ, છન્દરાગાપરે દુવેતિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. મારસુત્તં

૧૭૦. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''મારો, મારો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, મારો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, મારો, વેદના મારો, સઞ્ઞા મારો, સઙ્ખારા મારો, વિઞ્ઞાણં મારો. એવં પસ્સં, રાધ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. પઠમં.

૨. મારધમ્મસુત્તં

૧૭૧. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''મારધમ્મો, મારધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, મારધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, મારધમ્મો, વેદના મારધમ્મો, સઞ્ઞા મારધમ્મો, સઙ્ખારા મારધમ્મો, વિઞ્ઞાણં મારધમ્મો. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. દુતિયં.

૩. અનિચ્ચસુત્તં

૧૭૨. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''અનિચ્ચં, અનિચ્ચ'ન્તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, ભન્તે, અનિચ્ચ''ન્તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, અનિચ્ચં, વેદના અનિચ્ચા, સઞ્ઞા અનિચ્ચા, સઙ્ખારા અનિચ્ચા, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. તતિયં.

૪. અનિચ્ચધમ્મસુત્તં

૧૭૩. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''અનિચ્ચધમ્મો, અનિચ્ચધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, અનિચ્ચધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, અનિચ્ચધમ્મો,

વેદના અનિચ્ચધમ્મો , સઞ્ઞા અનિચ્ચધમ્મો, સઙ્ખારા અનિચ્ચધમ્મો, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચધમ્મો. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. દુક્ખસુત્તં

૧૭૪. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''દુક્ખં, દુક્ખ'ન્તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, ભન્તે, દુક્ખ''ન્તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, દુક્ખં, વેદના દુક્ખા, સઞ્ઞા દુક્ખા, સઙ્ખારા દુક્ખા, વિઞ્ઞાણં દુક્ખં. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુક્ખધમ્મસુત્તં

૧૭૫. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''દુક્ખધમ્મો, દુક્ખધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, દુક્ખધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, દુક્ખધમ્મો, વેદના દુક્ખધમ્મો, સઞ્ઞા દુક્ખધમ્મો, સઙ્ખારા દુક્ખધમ્મો, વિઞ્ઞાણં દુક્ખધમ્મો. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. અનત્તસુત્તં

૧૭૬. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''અનત્તા, અનત્તા'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, અનત્તા''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, અનત્તા, વેદના અનત્તા, સઞ્ઞા અનત્તા, સઙ્ખારા અનત્તા, વિઞ્ઞાણં અનત્તા. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. અનત્તધમ્મસુત્તં

૧૭૭. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''અનત્તધમ્મો, અનત્તધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, અનત્તધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, અનત્તધમ્મો, વેદના અનત્તધમ્મો , સઞ્ઞા અનત્તધમ્મો, સઙ્ખારા અનત્તધમ્મો, વિઞ્ઞાણં અનત્તધમ્મો. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯.ખયધમ્મસુત્તં

૧૭૮. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''ખયધમ્મો, ખયધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, ખયધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, ખયધમ્મો, વેદના ખયધમ્મો, સઞ્ઞા ખયધમ્મો, સઙ્ખારા ખયધમ્મો, વિઞ્ઞાણં ખયધમ્મો. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. નવમં.

૧૦. વયધમ્મસુત્તં

૧૭૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''વયધમ્મો, વયધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, વયધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, વયધમ્મો, વેદના વયધમ્મો,

સઞ્ઞા વયધમ્મો, સઙ્ખારા વયધમ્મો, વિઞ્ઞાણં વયધમ્મો . એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. દસમં.

૧૧. સમુદયધમ્મસુત્તં

૧૮૦. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''સમુદયધમ્મો, સમુદયધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, સમુદયધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, સમુદયધમ્મો, વેદના સમુદયધમ્મો, સઞ્ઞા સમુદયધમ્મો, સઙ્ખારા સમુદયધમ્મો, વિઞ્ઞાણં સમુદયધમ્મો. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. એકાદસમં.

૧૨. નિરોધધમ્મસુત્તં

૧૮૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – '''નિરોધધમ્મો, નિરોધધમ્મો'તિ , ભન્તે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, ભન્તે, નિરોધધમ્મો''તિ? ''રૂપં ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો, વેદના નિરોધધમ્મો, સઞ્ઞા નિરોધધમ્મો, સઙ્ખારા નિરોધધમ્મો, વિઞ્ઞાણં નિરોધધમ્મો. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ. દ્વાદસમં.

રાધસંયુત્તસ્સ દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

મારો ચ મારધમ્મો ચ, અનિચ્ચેન અપરે દુવે;
દુક્ખેન ચ દુવે વુત્તા, અનત્તેન [અનત્તેહિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] તથેવ ચ;
ખયવયસમુદયં, નિરોધધમ્મેન દ્વાદસાતિ.

૩. આયાચનવગ્ગો

૧-૧૧. મારાદિસુત્તએકાદસકં

૧૮૨. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ.

''યો ખો, રાધ, મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો [સીહળપોત્થકે પન ''તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બોતિ એકં સુત્તં, તત્ર તે રાગો પહાતબ્બોતિ એકં સુત્તં, તત્ર તે છન્દરાગો પહાતબ્બોતિ એકં સુત્ત''ન્તિ એવં વિસું વિસું તીણિ સુત્તાનિ વિભજિત્વા દસ્સિતાનિ. એવમુપરિસુત્તેસુપિ]. કો ચ, રાધ, મારો? રૂપં ખો, રાધ, મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો [સીહળપોત્થકે પન ''તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બોતિ એકં સુત્તં, તત્ર તે રાગો પહાતબ્બોતિ એકં સુત્તં, તત્ર તે છન્દરાગો પહાતબ્બોતિ એકં સુત્ત''ન્તિ એવં વિસું વિસું તીણિ સુત્તાનિ વિભજિત્વા દસ્સિતાનિ. એવમુપરિસુત્તેસુપિ]. વેદના મારો; તત્ર તે છન્દો

પહાતબ્બો…પે॰… સઞ્ઞા મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… સઙ્ખારા મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… વિઞ્ઞાણં મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… યો ખો, રાધ, મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો''તિ.

૧૮૩. યો ખો, રાધ, મારધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰….

૧૮૪. યં ખો, રાધ, અનિચ્ચં…પે॰….

૧૮૫. યો ખો, રાધ, અનિચ્ચધમ્મો…પે॰….

૧૮૬. યં ખો, રાધ, દુક્ખં…પે॰….

૧૮૭. યો ખો, રાધ, દુક્ખધમ્મો…પે॰….

૧૮૮. યો ખો, રાધ, અનત્તા…પે॰….

૧૮૯. યો ખો, રાધ, અનત્તધમ્મો…પે॰….

૧૯૦. યો ખો, રાધ, ખયધમ્મો…પે॰….

૧૯૧. યો ખો, રાધ, વયધમ્મો…પે॰….

૧૯૨. યો ખો, રાધ, સમુદયધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰….

૧૨. નિરોધધમ્મસુત્તં

૧૯૩. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ.

''યો ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કો ચ, રાધ, નિરોધધમ્મો? રૂપં ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… વેદના નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… સઞ્ઞા નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… સઙ્ખારા નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… વિઞ્ઞાણં નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… યો ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો''તિ [સીહળપોત્થકે પન ઇમસ્મિં વગ્ગે છત્તિંસ સુત્તાનિ વિભત્તાનિ એકેકં સુત્તં તીણિ તીણિ કત્વા, એવં ચતુત્થવગ્ગેપિ].

આયાચનવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

મારો ચ મારધમ્મો ચ, અનિચ્ચેન અપરે દુવે;
દુક્ખેન ચ દુવે વુત્તા, અનત્તેન તથેવ ચ;
ખયવયસમુદયં, નિરોધધમ્મેન દ્વાદસાતિ.

૪. ઉપનિસિન્નવગ્ગો

૧-૧૧. મારાદિસુત્તએકાદસકં

૧૯૪. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ‘‘યો ખો, રાધ, મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કો ચ, રાધ, મારો? રૂપં ખો, રાધ, મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો...પે॰... વિઞ્ઞાણં મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો...પે॰... યો ખો, રાધ, મારો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

૧૯૫. યો ખો, રાધ, મારધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો...પે॰....

૧૯૬. યં ખો, રાધ, અનિચ્ચં...પે॰....

૧૯૭. યો ખો, રાધ, અનિચ્ચધમ્મો...પે॰....

૧૯૮. યં ખો, રાધ, દુક્ખં...પે॰....

૧૯૯. યો ખો, રાધ, દુક્ખધમ્મો...પે॰....

૨૦૦. યો ખો, રાધ, અનત્તા...પે॰....

૨૦૧. યો ખો, રાધ, અનત્તધમ્મો...પે॰....

૨૦૨. યો ખો, રાધ, ખયધમ્મો...પે॰....

૨૦૩. યો ખો, રાધ, વયધમ્મો...પે॰....

૨૦૪. યો ખો, રાધ, સમુદયધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો...પે॰....

૧૨. નિરોધધમ્મસુત્તં

૨૦૫. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાધં ભગવા એતદવોચ – ‘‘યો ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કો ચ, રાધ, નિરોધધમ્મો? રૂપં ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા...પે॰... સઙ્ખારા...પે॰... વિઞ્ઞાણં નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. યો ખો, રાધ, નિરોધધમ્મો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

ઉપનિસિન્નવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

મારો ચ મારધમ્મો ચ, અનિચ્ચેન અપરે દુવે;
દુક્ખેન ચ દુવે વુત્તા, અનત્તેન તથેવ ચ;
ખયવયસમુદયં, નિરોધધમ્મેન દ્વાદસાતિ.

રાધસંયુત્તં સમત્તં.

૩. દિટ્ઠિસંયુત્તં

૧. સોતાપત્તિવગ્ગો

૧. વાતસુત્તં

૨૦૬. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. ભગવા એતદવોચ – ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા'''તિ?

''ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તઞ્ઞેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ. ''તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા'તિ. વેદનાય સતિ…પે॰… સઞ્ઞાય સતિ… સઙ્ખારેસુ સતિ… વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા'તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે'' . ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''વેદના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ… ''સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યમ્પિદં [યમિદં (અઞ્ઞત્થ)] દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ [ઇમેસુ છસુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) એવમુપરિપિ] ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખસમુદયેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખનિરોધેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. પઠમં.

૨. એતંમમસુત્તં

૨૦૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ. વેદનાય સતિ…પે॰… સઞ્ઞાય સતિ … સઙ્ખારેસુ સતિ… વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘વેદના… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ… પે॰… દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. દુતિયં.

૩. સોઅત્તાસુત્તં

૨૦૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰….

‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’તિ . વેદનાય સતિ…પે॰… સઞ્ઞાય સતિ… સઙ્ખારેસુ સતિ… વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં ભન્તે’’…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘સો અત્તા…પે॰… અવિપરિણામધમ્મો’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં ભન્તે…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘સો અત્તા…પે॰… અવિપરિણામધમ્મો’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘સો અત્તા, સો લોકો, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ… પે॰… દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો

સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. તતિયં.

૪. નોચમેસિયાસુત્તં

૨૦૯. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰....

''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'તિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નો ચસ્સં, નો ચ મે સિયા, નાભવિસ્સ, ન મે ભવિસ્સતી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ... પે॰... દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. ચતુત્થં.

૫. નત્થિદિન્નસુત્તં

૨૧૦. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં [સુક્કટદુક્કટાનં (સી॰ પી॰)] કમ્માનં ફલં વિપાકો; નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા; નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા [સમગ્ગતા (ક॰)] સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તિ. ચાતુમહાભૂતિકો [ચાતુમ્મહાભૂતિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અયં પુરિસો યદા કાલઙ્કરોતિ પથવી પથવીકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, આપો આપોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, તેજો તેજોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, વાયો વાયોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ. આકાસં ઇન્દ્રિયાનિ સઙ્કમન્તિ. આસન્દિપઞ્ચમા પુરિસા મતં આદાય ગચ્છન્તિ. યાવ આળાહના પદાનિ પઞ્ઞાયન્તિ. કાપોતકાનિ અટ્ઠીનિ ભવન્તિ. ભસ્સન્તા આહુતિયો. દત્તુપઞ્ઞત્તં યદિદં દાનં [દત્તુપઞ્ઞત્તમિદં દાનં નામ (સબ્બત્થ)]. તેસં તુચ્છં મુસા વિલાપો યે કેચિ અત્થિકવાદં વદન્તિ. બાલે ચ પણ્ડિતે ચ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'તિ. વેદનાય સતિ...પે॰...

સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ , વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... યે કેચિ અત્થિકવાદં વદન્તિ; બાલે ચ પણ્ડિતે ચ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ... પે॰... દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે , અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. પઞ્ચમં.

૬. કરોતોસુત્તં

૨૧૧. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'કરોતો કારયતો છિન્દતો છેદાપયતો પચતો પાચાપયતો સોચતો સોચાપયતો કિલમતો કિલમાપયતો ફન્દતો ફન્દાપયતો પાણમતિપાતયતો અદિન્નં આદિયતો સન્ધિં છિન્દતો નિલ્લોપં હરતો એકાગારિકં કરોતો પરિપન્થે તિટ્ઠતો પરદારં ગચ્છતો મુસા ભણતો કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકમંસખલં એકમંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય; હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય; દદન્તો દાપેન્તો યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'''તિ. ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'કરોતો કારયતો...પે॰... નત્થિ પુઞ્ઞં નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'તિ. વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'કરોતો કારયતો...પે॰... નત્થિ પુઞ્ઞં નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'કરોતો...પે॰... નત્થિ પુઞ્ઞં નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'કરોતો કારયતો ...પે॰... નત્થિ પુઞ્ઞં નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં

વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'કરોતો કારયતો...પે॰... નત્થિ પુઞ્ઞં નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ... પે॰... દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. છટ્ઠં.

૭. હેતુસુત્તં

૨૧૨. સાવત્થિનિદાનં . ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય. અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા. અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. નત્થિ બલં નત્થિ વીરિયં નત્થિ પુરિસથામો નત્થિ પુરિસપરક્કમો. સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસઙ્ગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા... પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો...પે॰... સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી'તિ . વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો...પે॰... સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો...પે॰... સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો...પે॰... સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નત્થિ હેતુ નત્થિ પચ્ચયો... પે॰... સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ ... પે॰... દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. સત્તમં.

૮. મહાદિટ્ઠિસુત્તં

૨૧૩. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સત્તિમે કાયા અકટા, અકટવિધા, અનિમ્મિતા, અનિમ્માતા, વઞ્ઝા, કૂટટ્ઠા, એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા; તે ન ઇઞ્જન્તિ, ન વિપરિણમન્તિ [ન વિપરિણામેન્તિ (પી॰ ક॰)], ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ; નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. કતમે સત્ત? પથવીકાયો, આપોકાયો, તેજોકાયો, વાયોકાયો, સુખે, દુક્ખે, જીવે સત્તમે. ઇમે સત્ત [જીવે. સત્તિમે (બહૂસુ)] કાયા અકટા, અકટવિધા, અનિમ્મિતા, અનિમ્માતા, વઞ્ઝા, કૂટટ્ઠા

એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા; તે ન ઇઞ્જન્તિ, ન વિપરિણમન્તિ, ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ; નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. યોપિ તિણ્હેન સત્થેન સીસં છિન્દતિ, ન સોપિ કઞ્ચિ [ન કોચિ કઞ્ચિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), ન કોચિ તં (પી॰ ક॰)] જીવિતા વોરોપેતિ; સત્તન્નંત્વેવ કાયાનમન્તરેન સત્થં વિવરમનુપવિસતિ [વિવરમનુપતતિ (કત્થચિ) દીઘમજ્ઝિમેસુપિ]. ચુદ્દસ ખો પનિમાનિ યોનિપમુખસતસહસ્સાનિ સટ્ઠિ ચ સતાનિ છ ચ સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્મુનો સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્માનિ, તીણિ ચ કમ્માનિ , કમ્મે ચ અડ્ઢકમ્મે ચ દ્વટ્ઠિપટિપદા, દ્વટ્ઠન્તરકપ્પા, છળાભિજાતિયો, અટ્ઠપુરિસભૂમિયો, એકૂનપઞ્ઞાસ આજીવકસતે, એકૂનપઞ્ઞાસ પરિબ્બાજકસતે, એકૂનપઞ્ઞાસ નાગવાસસતે, વીસે ઇન્દ્રિયસતે, તિંસે નિરયસતે, છત્તિંસરજોધાતુયો, સત્ત સઞ્ઞીગબ્ભા, સત્ત અસઞ્ઞીગબ્ભા, સત્ત નિગણ્ઠિગબ્ભા, સત્ત દેવા , સત્ત માનુસા, સત્ત પેસાચા, સત્ત સરા, સત્ત પવુટા [સપુટા (ક॰), પવુધા (પી॰)], સત્ત પપાતા, સત્ત ચ પપાતસતાનિ, સત્ત સુપિના, સત્ત સુપિનસતાનિ, ચુલ્લાસીતિ મહાકપ્પિનો [મહાકપ્પુનો (સી॰ પી॰)] સતસહસ્સાનિ, યાનિ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ. તત્થ નત્થિ ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા અપરિપક્કં વા કમ્મં પરિપાચેસ્સામિ; પરિપક્કં વા કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરિસ્સામીતિ હેવં નત્થિ દોણમિતે સુખદુક્ખે પરિયન્તકતે સંસારે, નત્થિ હાયનવડ્ઢને, નત્થિ ઉક્કંસાવકંસે. સેય્યથાપિ નામ સુત્તગુળે ખિત્તે નિબ્બેઠિયમાનમેવ પલેતિ; એવમેવ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ નિબ્બેઠિયમાના સુખદુક્ખં પલેન્તી'''તિ?

ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સત્તિમે કાયા અકટા, અકટવિધા...પે॰... સુખદુક્ખં પલેન્તી'તિ. વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સત્તિમે કાયા અકટા, અકટવિધા...પે॰... સુખદુક્ખં પલેન્તી'''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'સત્તિમે કાયા અકટા અકટવિધા...પે॰... સુખદુક્ખં પલેન્તી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'સત્તિમે કાયા અકટા અકટવિધા...પે॰... નિબ્બેઠિયમાના સુખદુક્ખં પલેન્તી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ... પે॰... દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો''તિ. અટ્ઠમં.

૯. સસ્સતદિટ્ઠિસુત્તં

૨૧૪. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સસ્સતો લોકો'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સસ્સતો લોકો'તિ. વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'સસ્સતો લોકો'''તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘સસ્સતો લોકો’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના … સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘સસ્સતો લોકો’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘સસ્સતો લોકો’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ…પે॰… દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. નવમં.

૧૦. અસસ્સતદિટ્ઠિસુત્તં

૨૧૫. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અસસ્સતો લોકો’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ…પે॰… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – અસસ્સતો લોકોતિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે…પે॰… અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અસસ્સતો લોકો’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ…પે॰… દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. દસમં.

૧૧. અન્તવાસુત્તં

૨૧૬. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અન્તવા લોકો’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. એકાદસમં.

૧૨. અનન્તવાસુત્તં

૨૧૭. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અનન્તવા લોકો’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. તંજીવંતંસરીરંસુત્તં

૨૧૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘તં જીવં તં સરીર’’’ન્તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. તેરસમં.

૧૪. અઞ્ઞંજીવંઅઞ્ઞંસરીરંસુત્તં

૨૧૯. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’’’ન્તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. ચુદ્દસમં.

૧૫. હોતિતથાગતોસુત્તં

૨૨૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. પન્નરસમં.

૧૬. નહોતિતથાગતોસુત્તં

૨૨૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. સોળસમં.

૧૭. હોતિચનચહોતિતથાગતોસુત્તં

૨૨૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય , કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. સત્તરસમં.

૧૮. નેવહોતિનનહોતિતથાગતોસુત્તં

૨૨૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ…પે॰….

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમેસુ ચ ઠાનેસુ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખસમુદયેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખનિરોધેપિસ્સ કઙ્ખા પહીના હોતિ, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાયપિસ્સ

કઙ્ખા પહીના હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. અટ્ઠારસમં .

સોતાપત્તિવગ્ગો.

અટ્ઠારસવેય્યાકરણં નિટ્ઠિતં.

તસ્સુદ્દાનં –

વાતં એતં મમ, સો અત્તા નો ચ મે સિયા;
નત્થિ કરોતો હેતુ ચ, મહાદિટ્ઠેન અટ્ઠમં.

સસ્સતો લોકો ચ, અસસ્સતો ચ અન્તવા ચ;
અનન્તવા ચ તં જીવં તં સરીરન્તિ;
અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ ચ.

હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ;
ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ;
નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ.

૨. દુતિયગમનવગ્ગો

૧. વાતસુત્તં

૨૨૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા, એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ...પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’તિ. વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ...પે॰... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ...પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ન વાતા વાયન્તિ...પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ...પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ. ‘‘વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય ‘ન વાતા વાયન્તિ...પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા, એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ. પઠમં.

૨૨૫-૨૪૦. (પુરિમવગ્ગે વિય અટ્ઠારસ વેય્યાકરણાનિ વિત્થારેતબ્બાનીતિ .) સત્તરસમં.

૧૮. નેવહોતિનનહોતિસુત્તં

૨૪૧. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''વેદના... સઞ્ઞા ... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. અટ્ઠારસમં.

૧૯. રૂપીઅત્તાસુત્તં

૨૪૨. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય , કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'રૂપી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'''તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'રૂપી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'તિ. વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'રૂપી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – 'રૂપી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'રૂપી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'''તિ? ''વેદના...પે॰... ''નો હેતં, ભન્તે''. ''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'રૂપી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'''તિ. એકૂનવીસતિમં.

૨૦. અરૂપીઅત્તાસુત્તં

૨૪૩. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'અરૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા'''તિ? (પેય્યાલો) વીસતિમં.

૨૧. રૂપીચઅરૂપીચઅત્તાસુત્તં

૨૪૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ…પે॰…. એકવીસતિમં.

૨૨. નેવરૂપીનારૂપીઅત્તાસુત્તં

૨૪૫. ‘‘નેવ રૂપી નારૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ…પે॰…. બાવીસતિમં.

૨૩. એકન્તસુખીસુત્તં

૨૪૬. ‘‘એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ…પે॰…. તેવીસતિમં.

૨૪. એકન્તદુક્ખીસુત્તં

૨૪૭. ‘‘એકન્તદુક્ખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ…પે॰…. ચતુવીસતિમં.

૨૫. સુખદુક્ખીસુત્તં

૨૪૮. ‘‘સુખદુક્ખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ…પે॰…. પઞ્ચવીસતિમં.

૨૬. અદુક્ખમસુખીસુત્તં

૨૪૯. ‘‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… ‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’તિ. વેદનાય સતિ… સઞ્ઞાય સતિ… સઙ્ખારેસુ સતિ… વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘વેદના… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે , દુક્ખે સતિ, દુક્ખં ઉપાદાય, દુક્ખં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ. છબ્બીસતિમં.

દુતિયપેય્યાલો.

તસ્સુદ્દાનં –

વાતં એતં મમ સો, અત્તા નો ચ મે સિયા;
નત્થિ કરોતો હેતુ ચ, મહાદિટ્ઠેન અટ્ઠમં.

સસ્સતો અસસ્સતો ચેવ, અન્તાનન્તવા ચ વુચ્ચતિ;
તં જીવં અઞ્ઞં જીવઞ્ચ, તથાગતેન ચત્તારો.

રૂપી અત્તા હોતિ, અરૂપી ચ અત્તા હોતિ;
રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ;
નેવ રૂપી નારૂપી અત્તા હોતિ, એકન્તસુખી અત્તા હોતિ.

એકન્તદુક્ખી અત્તા હોતિ, સુખદુક્ખી અત્તા હોતિ;
અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણાતિ;
ઇમે છબ્બીસતિ સુત્તા, દુતિયવારેન દેસિતા.

૩. તતિયગમનવગ્ગો

૧. નવાતસુત્તં

૨૫૦. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰….

‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ન વાતા વાયન્તિ…પે॰… વેદનાય સતિ… સઞ્ઞાય સતિ… સઙ્ખારેસુ સતિ… વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ…પે॰… એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘ન વાતા વાયન્તિ…પે॰… એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યદનિચ્ચં તં દુક્ખં. તસ્મિં સતિ, તદુપાદાય, એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ, ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ. ‘‘વેદના… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’…પે॰… વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘ન વાતા વાયન્તિ…પે॰… એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યદનિચ્ચં તં દુક્ખં. તસ્મિં સતિ, તદુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ…પે॰… એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ. પઠમં.

૨૫૧-૨૭૪. (દુતિયવગ્ગે વિય ચતુવીસતિ સુત્તાનિ પૂરેતબ્બાનિ.) પઞ્ચવીસતિમં.

૨૬. અદુક્ખમસુખીસુત્તં

૨૭૫. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰….

‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’તિ. વેદનાય સતિ ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰... વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યદનિચ્ચં તં દુક્ખં. તસ્મિં સતિ, તદુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰... વિપરિણામધમ્મં , અપિ નુ તં અનુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યદનિચ્ચં તં દુક્ખં. તસ્મિં સતિ, તદુપાદાય એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ. છબ્બીસતિમં.

તતિયપેય્યાલો.

૪. ચતુત્થગમનવગ્ગો

૧. નવાતસુત્તં

૨૭૬. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ, ન નજ્જો સન્દન્તિ , ન ગબ્ભિનિયો વિજાયન્તિ, ન ચન્દિમસૂરિયા ઉદેન્તિ વા અપેન્તિ વા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰....

‘‘રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ... પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’તિ. વેદનાય સતિ...પે॰... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – ‘ન વાતા વાયન્તિ...પે॰... એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા’’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના ... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા, ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – ‘નેતં મમ , નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૨૭૭-૩૦૦. (દુતિયવગ્ગે વિય ચતુવીસતિ સુત્તાનિ પૂરેતબ્બાનિ.) પઞ્ચવીસતિમં.

૨૬. અદુક્ખમસુખીસુત્તં

૩૦૧. સાવત્થિનિદાનં. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ, કિં ઉપાદાય, કિં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા''’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰....

''રૂપે ખો, ભિક્ખવે, સતિ, રૂપં ઉપાદાય, રૂપં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા'તિ. વેદનાય સતિ... સઞ્ઞાય સતિ... સઙ્ખારેસુ સતિ... વિઞ્ઞાણે સતિ, વિઞ્ઞાણં ઉપાદાય, વિઞ્ઞાણં અભિનિવિસ્સ એવં દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ – 'અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ, અરોગો પરં મરણા''’તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે'' . ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે ''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા''’તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? ''અનિચ્ચં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા''’તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા, ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા''’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

''એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં , નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. છબ્બીસતિમં.

તસ્સુદ્દાનં –

પુરિમગમને અટ્ઠારસ વેય્યાકરણા;
દુતિયગમને છબ્બીસં વિત્થારેતબ્બાનિ.

તતિયગમને છબ્બીસં વિત્થારેતબ્બાનિ;
ચતુત્થગમને છબ્બીસં વિત્થારેતબ્બાનિ.

દિટ્ઠિસંયુત્તં સમત્તં.

૪. ઓક્કન્તસંયુત્તં

૧. ચક્ખુસુત્તં

૩૦૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચક્ખું, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ; સોતં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ; ઘાનં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ; જિવ્હા અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી [વિપરિણામિની અઞ્ઞથાભાવિની (?)]; કાયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; મનો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ – અયં વુચ્ચતિ સદ્ધાનુસારી, ઓક્કન્તો સમ્મત્તનિયામં, સપ્પુરિસભૂમિં ઓક્કન્તો, વીતિવત્તો પુથુજ્જનભૂમિં; અભબ્બો તં કમ્મં કાતું, યં કમ્મં કત્વા નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જેય્ય; અભબ્બો ચ [અભબ્બોવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] તાવ કાલં કાતું યાવ ન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરોતિ’’.

‘‘યસ્સ ખો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મા એવં પઞ્ઞાય મત્તસો નિજ્ઝાનં ખમન્તિ, અયં વુચ્ચતિ – ‘ધમ્માનુસારી, ઓક્કન્તો સમ્મત્તનિયામં, સપ્પુરિસભૂમિં ઓક્કન્તો, વીતિવત્તો પુથુજ્જનભૂમિં; અભબ્બો તં કમ્મં કાતું, યં કમ્મં કત્વા નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જેય્ય; અભબ્બો ચ તાવ કાલં કાતું યાવ ન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરોતિ’. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં પજાનાતિ એવં પસ્સતિ, અયં વુચ્ચતિ – ‘સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. પઠમં.

૨. રૂપસુત્તં

૩૦૩. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો; સદ્દા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો; ગન્ધા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો ; રસા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો; ફોટ્ઠબ્બા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો; ધમ્મા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. યો , ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ સદ્ધાનુસારી, ઓક્કન્તો સમ્મત્તનિયામં, સપ્પુરિસભૂમિં ઓક્કન્તો, વીતિવત્તો પુથુજ્જનભૂમિં; અભબ્બો તં કમ્મં કાતું, યં કમ્મં કત્વા નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જેય્ય; અભબ્બો ચ તાવ કાલં કાતું યાવ ન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરોતિ’’.

‘‘યસ્સ ખો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મા એવં પઞ્ઞાય મત્તસો નિજ્ઝાનં ખમન્તિ, અયં વુચ્ચતિ – ‘ધમ્માનુસારી, ઓક્કન્તો સમ્મત્તનિયામં, સપ્પુરિસભૂમિં ઓક્કન્તો, વીતિવત્તો પુથુજ્જનભૂમિં; અભબ્બો તં કમ્મં કાતું, યં કમ્મં કત્વા નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જેય્ય; અભબ્બો ચ તાવ કાલં કાતું યાવ ન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરોતિ’. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં પજાનાતિ એવં પસ્સતિ, અયં વુચ્ચતિ – ‘સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. દુતિયં.

૩. વિઞ્ઞાણસુત્તં

૩૦૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ; સોતવિઞ્ઞાણં... ઘાનવિઞ્ઞાણં... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં... કાયવિઞ્ઞાણં... મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. યો

ભિક્ખવે…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’તિ. તતિયં.

૪. સમ્ફસ્સસુત્તં

૩૦૫. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી ; સોતસમ્ફસ્સો… ઘાનસમ્ફસ્સો… જિવ્હાસમ્ફસ્સો… કાયસમ્ફસ્સો… મનોસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ ‘સદ્ધાનુસારી…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સમ્ફસ્સજાસુત્તં

૩૦૬. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સજા, ભિક્ખવે, વેદના અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; સોતસમ્ફસ્સજા વેદના…પે॰… ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના…પે॰… જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના…પે॰… કાયસમ્ફસ્સજા વેદના…પે॰… મનોસમ્ફસ્સજા વેદના અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ ‘સદ્ધાનુસારી…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. રૂપસઞ્ઞાસુત્તં

૩૦૭. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘રૂપસઞ્ઞા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; સદ્દસઞ્ઞા… ગન્ધસઞ્ઞા… રસસઞ્ઞા… ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા… ધમ્મસઞ્ઞા અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ ‘સદ્ધાનુસારી…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. છટ્ઠં.

૭. રૂપસઞ્ચેતનાસુત્તં

૩૦૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપસઞ્ચેતના, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; સદ્દસઞ્ચેતના… ગન્ધસઞ્ચેતના… રસસઞ્ચેતના… ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના… ધમ્મસઞ્ચેતના અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ ‘સદ્ધાનુસારી…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. સત્તમં.

૮. રૂપતણ્હાસુત્તં

૩૦૯. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘રૂપતણ્હા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; સદ્દતણ્હા… ગન્ધતણ્હા… રસતણ્હા… ફોટ્ઠબ્બતણ્હા… ધમ્મતણ્હા અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી . યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ ‘સદ્ધાનુસારી…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પથવીધાતુસુત્તં

૩૧૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘પથવીધાતુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; આપોધાતુ… તેજોધાતુ… વાયોધાતુ… આકાસધાતુ… વિઞ્ઞાણધાતુ અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ ‘સદ્ધાનુસારી…પે॰… સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. નવમં.

૧૦. ખન્ધસુત્તં

૩૧૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ; વેદના અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી; સઞ્ઞા... સઙ્ખારા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો; વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ . યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં સદ્દહતિ અધિમુચ્ચતિ, અયં વુચ્ચતિ સદ્ધાનુસારી, ઓક્કન્તો સમ્મત્તનિયામં , સપ્પુરિસભૂમિં ઓક્કન્તો, વીતિવત્તો પુથુજ્જનભૂમિં; અભબ્બો તં કમ્મં કાતું, યં કમ્મં કત્વા નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જેય્ય; અભબ્બો ચ તાવ કાલં કાતું યાવ ન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરોતિ’’.

‘‘યસ્સ ખો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મા એવં પઞ્ઞાય મત્તસો નિજ્ઝાનં ખમન્તિ, અયં વુચ્ચતિ – ‘ધમ્માનુસારી, ઓક્કન્તો સમ્મત્તનિયામં, સપ્પુરિસભૂમિં ઓક્કન્તો, વીતિવત્તો પુથુજ્જનભૂમિં; અભબ્બો તં કમ્મં કાતું, યં કમ્મં કત્વા નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જેય્ય; અભબ્બો ચ તાવ કાલં કાતું યાવ ન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરોતિ’. યો, ભિક્ખવે, ઇમે ધમ્મે એવં પજાનાતિ એવં પસ્સતિ, અયં વુચ્ચતિ – ‘સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. દસમં.

ઓક્કન્તસંયુત્તં [ઓક્કન્તિકસંયુત્તં (પી॰ ક॰)] સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

ચક્ખુ રૂપઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, ફસ્સો ચ વેદનાય ચ;
સઞ્ઞા ચ ચેતના તણ્હા, ધાતુ ખન્ધેન તે દસાતિ.

૫. ઉપ્પાદસંયુત્તં

૧. ચક્ખુસુત્તં

૩૧૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો સોતસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… યો ઘાનસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ… યો જિવ્હાય ઉપ્પાદો ઠિતિ… યો કાયસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ… યો મનસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો સોતસ્સ નિરોધો…પે॰… યો ઘાનસ્સ નિરોધો… યો જિવ્હાય નિરોધો… યો કાયસ્સ નિરોધો… યો મનસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. પઠમં.

૨. રૂપસુત્તં

૩૧૩. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, રૂપાનં ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો સદ્દાનં… યો ગન્ધાનં… યો રસાનં… યો ફોટ્ઠબ્બાનં… યો ધમ્માનં ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપાનં નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો સદ્દાનં… યો ગન્ધાનં… યો રસાનં… યો ફોટ્ઠબ્બાનં… યો ધમ્માનં નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. દુતિયં.

૩. વિઞ્ઞાણસુત્તં

૩૧૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો…પે॰… યો મનોવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… યો મનોવિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. તતિયં.

૪. સમ્ફસ્સસુત્તં

૩૧૫. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો…પે॰… યો મનોસમ્ફસ્સસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્સ નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… યો મનોસમ્ફસ્સસ્સ નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સમ્ફસ્સજસુત્તં

૩૧૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસમ્ફસ્સજાય વેદનાય ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો…પે॰….

યો મનોસમ્ફસ્સજાય વેદનાય ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસમ્ફસ્સજાય વેદનાય નિરોધો વૂપસમો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… યો મનોસમ્ફસ્સજાય વેદનાય નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સઞ્ઞાસુત્તં

૩૧૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, રૂપસઞ્ઞાય ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો…પે॰… યો ધમ્મસઞ્ઞાય ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપસઞ્ઞાય નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… યો ધમ્મસઞ્ઞાય નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. છટ્ઠં.

૭. સઞ્ચેતનાસુત્તં

૩૧૮. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, રૂપસઞ્ચેતનાય ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો…પે॰… યો ધમ્મસઞ્ચેતનાય ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપસઞ્ચેતનાય નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… યો ધમ્મસઞ્ચેતનાય નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. સત્તમં.

૮. તણ્હાસુત્તં

૩૧૯. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, રૂપતણ્હાય ઉપ્પાદો ઠિતિ…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો…પે॰… યો ધમ્મતણ્હાય ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપતણ્હાય નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… યો ધમ્મતણ્હાય નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. ધાતુસુત્તં

૩૨૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો…પે॰… જરામરણસ્સ પાતુભાવો; યો આપોધાતુયા… યો તેજોધાતુયા… યો વાયોધાતુયા… યો આકાસધાતુયા… યો વિઞ્ઞાણધાતુયા ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા નિરોધો…પે॰… જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો; યો આપોધાતુયા નિરોધો… યો તેજોધાતુયા નિરોધો… યો વાયોધાતુયા નિરોધો… યો આકાસધાતુયા નિરોધો… યો વિઞ્ઞાણધાતુયા નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. નવમં.

૧૦. ખન્ધસુત્તં

૩૨૧. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો ખો, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો વેદનાય... યો સઞ્ઞાય... યો સઙ્ખારાનં... યો વિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો વેદનાય... યો સઞ્ઞાય... યો સઙ્ખારાનં... યો વિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. દસમં.

ઉપ્પાદસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

ચક્ખુ રૂપઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, ફસ્સો ચ વેદનાય ચ;
સઞ્ઞા ચ ચેતના તણ્હા, ધાતુ ખન્ધેન તે દસાતિ.

૬. કિલેસસંયુત્તં

૧. ચક્ખુસુત્તં

૩૨૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સોતસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો ઘાનસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો જિવ્હાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો કાયસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો મનસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમેસુ છસુ ઠાનેસુ ચેતસો ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ, નેક્ખમ્મનિન્નઞ્ચસ્સ ચિત્તં હોતિ. નેક્ખમ્મપરિભાવિતં ચિત્તં કમ્મનિયં ખાયતિ, અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. પઠમં.

૨. રૂપસુત્તં

૩૨૩. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપેસુ છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સદ્દેસુ... યો ગન્ધેસુ... યો રસેસુ... યો ફોટ્ઠબ્બેસુ... યો ધમ્મેસુ છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમેસુ છસુ ઠાનેસુ ચેતસો ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ, નેક્ખમ્મનિન્નઞ્ચસ્સ ચિત્તં હોતિ. નેક્ખમ્મપરિભાવિતં ચિત્તં કમ્મનિયં ખાયતિ, અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. દુતિયં.

૩. વિઞ્ઞાણસુત્તં

૩૨૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સોતવિઞ્ઞાણસ્મિં... યો ઘાનવિઞ્ઞાણસ્મિં... યો જિવ્હાવિઞ્ઞાણસ્મિં... યો કાયવિઞ્ઞાણસ્મિં... યો મનોવિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમેસુ છસુ ઠાનેસુ ચેતસો ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ, નેક્ખમ્મનિન્નઞ્ચસ્સ ચિત્તં હોતિ. નેક્ખમ્મપરિભાવિતં ચિત્તં કમ્મનિયં ખાયતિ, અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. તતિયં.

૪. સમ્ફસ્સસુત્તં

૩૨૫. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સોતસમ્ફસ્સસ્મિં... યો ઘાનસમ્ફસ્સસ્મિં... યો જિવ્હાસમ્ફસ્સસ્મિં... યો કાયસમ્ફસ્સસ્મિં... યો મનોસમ્ફસ્સસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો...પે॰... અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સમ્ફસ્સજસુત્તં

૩૨૬. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસમ્ફસ્સજાય વેદનાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સોતસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... યો ઘાનસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... યો જિવ્હાસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... યો કાયસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... યો મનોસમ્ફસ્સજાય વેદનાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો...પે॰... અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સઞ્ઞાસુત્તં

૩૨૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપસઞ્ઞાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સદ્દસઞ્ઞાય… યો ગન્ધસઞ્ઞાય… યો રસસઞ્ઞાય… યો ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞાય… યો ધમ્મસઞ્ઞાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો . યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો…પે॰… અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. છટ્ઠં.

૭. સઞ્ચેતનાસુત્તં

૩૨૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપસઞ્ચેતનાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સદ્દસઞ્ચેતનાય… યો ગન્ધસઞ્ચેતનાય… યો રસસઞ્ચેતનાય… યો ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતનાય… યો ધમ્મસઞ્ચેતનાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો…પે॰… અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. સત્તમં.

૮. તણ્હાસુત્તં

૩૨૯. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપતણ્હાય છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો સદ્દતણ્હાય… યો ગન્ધતણ્હાય… યો રસતણ્હાય… યો ફોટ્ઠબ્બતણ્હાય… યો ધમ્મતણ્હાય છન્દરાગો , ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો…પે॰… અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. ધાતુસુત્તં

૩૩૦. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યો આપોધાતુયા… યો તેજોધાતુયા… યો વાયોધાતુયા… યો આકાસધાતુયા… યો વિઞ્ઞાણધાતુયા છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમેસુ છસુ ઠાનેસુ ચેતસો ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ, નેક્ખમ્મનિન્નઞ્ચસ્સ ચિત્તં હોતિ. નેક્ખમ્મપરિભાવિતં ચિત્તં કમ્મનિયં ખાયતિ, અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. નવમં.

૧૦. ખન્ધસુત્તં

૩૩૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો…પે॰… યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગો, ચિત્તસ્સેસો ઉપક્કિલેસો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઠાનેસુ ચેતસો ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ, નેક્ખમ્મનિન્નઞ્ચસ્સ ચિત્તં હોતિ. નેક્ખમ્મપરિભાવિતં ચિત્તં કમ્મનિયં ખાયતિ, અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. દસમં.

કિલેસસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

ચક્ખુ રૂપઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, ફસ્સો ચ વેદનાય ચ;
સઞ્ઞા ચ ચેતના તણ્હા, ધાતુ ખન્ધેન તે દસાતિ.

૭. સારિપુત્તસંયુત્તં

૧. વિવેકજસુત્તં

૩૩૨. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન અન્ધવનં તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. અન્ધવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન જેતવનં અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો સારિપુત્ત, ઇન્દ્રિયાનિ; પરિસુદ્ધો મુખવણ્ણો પરિયોદાતો. કતમેનાયસ્મા સારિપુત્તો અજ્જ વિહારેન વિહાસી''તિ?

''ઇધાહં, આવુસો, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ન એવં હોતિ – 'અહં પઠમં ઝાનં સમાપજ્જામી'તિ વા 'અહં પઠમં ઝાનં સમાપન્નો'તિ વા 'અહં પઠમા ઝાના વુટ્ઠિતો'તિ વા''તિ. ''તથા હિ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા સુસમૂહતા. તસ્મા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ન એવં હોતિ – 'અહં પઠમં ઝાનં સમાપજ્જામી'તિ વા 'અહં પઠમં ઝાનં સમાપન્નો'તિ વા 'અહં પઠમા ઝાના વુટ્ઠિતો'તિ વા''તિ. પઠમં.

૨. અવિતક્કસુત્તં

૩૩૩. સાવત્થિનિદાનં . અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો...પે॰... આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો સારિપુત્ત, ઇન્દ્રિયાનિ; પરિસુદ્ધો મુખવણ્ણો પરિયોદાતો. કતમેનાયસ્મા સારિપુત્તો અજ્જ વિહારેન વિહાસી''તિ?

''ઇધાહં , આવુસો, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ન એવં હોતિ – 'અહં દુતિયં ઝાનં સમાપજ્જામી'તિ વા 'અહં દુતિયં ઝાનં સમાપન્નો'તિ વા 'અહં દુતિયા ઝાના વુટ્ઠિતો'તિ વા''તિ. ''તથા હિ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા સુસમૂહતા. તસ્મા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ન એવં હોતિ – 'અહં દુતિયં ઝાનં સમાપજ્જામી'તિ વા 'અહં દુતિયં ઝાનં સમાપન્નો'તિ વા 'અહં દુતિયા ઝાના વુટ્ઠિતો'તિ વા''તિ. દુતિયં.

૩. પીતિસુત્તં

૩૩૪. સાવત્થિનિદાનં. અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો...પે॰... ''વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો સારિપુત્ત, ઇન્દ્રિયાનિ; પરિસુદ્ધો મુખવણ્ણો પરિયોદાતો. કતમેનાયસ્મા સારિપુત્તો અજ્જ વિહારેન વિહાસી''તિ?

‘‘ઇધાહં, આવુસો, પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહાસિં સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેમિ; યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ન એવં હોતિ – ‘અહં તતિયં ઝાનં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં તતિયં ઝાનં સમાપન્નો’તિ વા ‘અહં તતિયા ઝાના વુટ્ઠિતો’તિ વા’’તિ. ‘‘તથા હિ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા સુસમૂહતા. તસ્મા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘અહં તતિયં ઝાનં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં તતિયં ઝાનં સમાપન્નો’તિ વા ‘અહં તતિયા ઝાના વુટ્ઠિતો’તિ વા’’તિ. તતિયં.

૪. ઉપેક્ખાસુત્તં

૩૩૫. સાવત્થિનિદાનં . અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો…પે॰… ‘‘વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો સારિપુત્ત, ઇન્દ્રિયાનિ; પરિસુદ્ધો મુખવણ્ણો પરિયોદાતો. કતમેનાયસ્મા સારિપુત્તો અજ્જ વિહારેન વિહાસી’’તિ?

‘‘ઇધાહં, આવુસો, સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ન એવં હોતિ – ‘અહં ચતુત્થં ઝાનં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નો’તિ વા ‘અહં ચતુત્થા ઝાના વુટ્ઠિતો’તિ વા’’તિ. ‘‘તથા હિ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા સુસમૂહતા. તસ્મા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘અહં ચતુત્થં ઝાનં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નો’તિ વા ‘અહં ચતુત્થા ઝાના વુટ્ઠિતો’તિ વા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. આકાસાનઞ્ચાયતનસુત્તં

૩૩૬. સાવત્થિનિદાનં . અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો…પે॰… ‘‘ઇધાહં, આવુસો, સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ…પે॰… વુટ્ઠિતોતિ વા’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસુત્તં

૩૩૭. સાવત્થિનિદાનં. અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો…પે॰… ‘‘ઇધાહં, આવુસો, સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ…પે॰… વુટ્ઠિતોતિ વા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસુત્તં

૩૩૮. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો…પે॰… ‘‘ઇધાહં, આવુસો, સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ, નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ…પે॰… વુટ્ઠિતોતિ વા’’તિ. સત્તમં.

૮. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસુત્તં

૩૩૯. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો…પે॰… ‘‘ઇધાહં, આવુસો, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ…પે॰… વુટ્ઠિતોતિ વા’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. નિરોધસમાપત્તિસુત્તં

૩૪૦. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો...પે॰... . ‘‘ઇધાહં, આવુસો, સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ન એવં હોતિ – ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો’તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધા વુટ્ઠિતો’તિ વા’’તિ. ‘‘તથા હિ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા સુસમૂહતા. તસ્મા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો’તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધા વુટ્ઠિતો’તિ વા’’તિ. નવમં.

૧૦. સૂચિમુખીસુત્તં

૩૪૧. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહે પિણ્ડાય પાવિસિ. રાજગહે સપદાનં પિણ્ડાય ચરિત્વા તં પિણ્ડપાતં અઞ્ઞતરં કુટ્ટમૂલં [કુડ્ડમૂલં (સી॰ સ્યા॰ કં॰), કુડ્ડં (પી॰)] નિસ્સાય પરિભુઞ્જતિ. અથ ખો સૂચિમુખી પરિબ્બાજિકા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, સમણ, અધોમુખો ભુઞ્જસી’’તિ? ‘‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, અધોમુખો ભુઞ્જામી’’તિ. ‘‘તેન હિ, સમણ, ઉબ્ભમુખો [ઉદ્ધંમુખો (સી॰ અટ્ઠ॰)] ભુઞ્જસી’’તિ? ‘‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, ઉબ્ભમુખો ભુઞ્જામી’’તિ. ‘‘તેન હિ, સમણ, દિસામુખો ભુઞ્જસી’’તિ? ‘‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, દિસામુખો ભુઞ્જામી’’તિ. ‘‘તેન હિ, સમણ, વિદિસામુખો ભુઞ્જસી’’તિ? ‘‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, વિદિસામુખો ભુઞ્જામી’’તિ.

‘‘‘કિં નુ, સમણ, અધોમુખો ભુઞ્જસી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, અધોમુખો ભુઞ્જામી’તિ વદેસિ. ‘તેન હિ, સમણ, ઉબ્ભમુખો ભુઞ્જસી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, ઉબ્ભમુખો ભુઞ્જામી’તિ વદેસિ. ‘તેન હિ, સમણ, દિસામુખો ભુઞ્જસી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, દિસામુખો ભુઞ્જામી’તિ વદેસિ. ‘તેન હિ, સમણ, વિદિસામુખો ભુઞ્જસી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખ્વાહં, ભગિનિ, વિદિસામુખો ભુઞ્જામી’તિ વદેસિ’’.

‘‘કથઞ્ચરહિ , સમણ, ભુઞ્જસી’’તિ? ‘‘યે હિ કેચિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા [સમણા વા બ્રાહ્મણા વા (સી॰) નિગમનવાક્યે પન સબ્બત્થાપિ સમાસોયેવ દિસ્સતિ] વત્થુવિજ્જાતિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિકં [જીવિતં (ક॰)] કપ્પેન્તિ, ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા ‘અધોમુખા ભુઞ્જન્તી’તિ. યે હિ કેચિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા નક્ખત્તવિજ્જાતિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેન્તિ, ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા ‘ઉબ્ભમુખા ભુઞ્જન્તી’તિ. યે હિ કેચિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગાય [... નુયોગા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), ... નુયોગેન (?)] મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેન્તિ, ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા ‘દિસામુખા ભુઞ્જન્તી’તિ. યે હિ કેચિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા અઙ્ગવિજ્જાતિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેન્તિ, ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભગિનિ, સમણબ્રાહ્મણા ‘વિદિસામુખા ભુઞ્જન્તી’’’તિ.

‘‘સો ખ્વાહં, ભગિનિ, ન વત્થુવિજ્જાતિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેમિ, ન નક્ખત્તવિજ્જાતિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેમિ, ન દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગાય મિચ્છાજીવેન

જીવિકં કપ્પેમિ, ન અઙ્ગવિજ્જાતિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેમિ. ધમ્મેન ભિક્ખં પરિયેસામિ; ધમ્મેન ભિક્ખં પરિયેસિત્વા ભુઞ્જામી''તિ.

અથ ખો સૂચિમુખી પરિબ્બાજિકા રાજગહે રથિયાય રથિયં, સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમારોચેસિ – ''ધમ્મિકં સમણા સક્યપુત્તિયા આહારં આહારેન્તિ; અનવજ્જં [અનવજ્જેન (ક॰)] સમણા સક્યપુત્તિયા આહારં આહારેન્તિ. દેથ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં પિણ્ડ''ન્તિ. દસમં.

સારિપુત્તસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

વિવેકજં અવિતક્કં, પીતિ ઉપેક્ખા ચતુત્થકં;
આકાસઞ્ચેવ વિઞ્ઞાણં, આકિઞ્ચં નેવસઞ્ઞિના;
નિરોધો નવમો વુત્તો, દસમં સૂચિમુખી ચાતિ.

૮. નાગસંયુત્તં

૧. સુદ્ધિકસુત્તં

૩૪૨. સાવત્થિનિદાનં . ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, નાગયોનિયો. કતમા ચતસ્સો? અણ્ડજા નાગા, જલાબુજા નાગા, સંસેદજા નાગા, ઓપપાતિકા નાગા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો નાગયોનિયો''તિ. પઠમં.

૨. પણીતતરસુત્તં

૩૪૩. સાવત્થિનિદાનં. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, નાગયોનિયો. કતમા ચતસ્સો? અણ્ડજા નાગા, જલાબુજા નાગા, સંસેદજા નાગા, ઓપપાતિકા નાગા. તત્ર , ભિક્ખવે, અણ્ડજેહિ નાગેહિ જલાબુજા ચ સંસેદજા ચ ઓપપાતિકા ચ નાગા પણીતતરા. તત્ર, ભિક્ખવે, અણ્ડજેહિ ચ જલાબુજેહિ ચ નાગેહિ સંસેદજા ચ ઓપપાતિકા ચ નાગા પણીતતરા. તત્ર, ભિક્ખવે, અણ્ડજેહિ ચ જલાબુજેહિ ચ સંસેદજેહિ ચ નાગેહિ ઓપપાતિકા નાગા પણીતતરા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો નાગયોનિયો''તિ. દુતિયં.

૩. ઉપોસથસુત્તં

૩૪૪. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે અણ્ડજા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ?

''ઇધ , ભિક્ખુ, એકચ્ચાનં અણ્ડજાનં નાગાનં એવં હોતિ – 'મયં ખો પુબ્બે કાયેન દ્વયકારિનો અહુમ્હ, વાચાય દ્વયકારિનો, મનસા દ્વયકારિનો. તે મયં કાયેન દ્વયકારિનો, વાચાય દ્વયકારિનો, મનસા દ્વયકારિનો, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપન્ના. સચજ્જ મયં કાયેન સુચરિતં ચરેય્યામ, વાચાય સુચરિતં ચરેય્યામ, મનસા સુચરિતં ચરેય્યામ, એવં મયં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્યામ. હન્દ, મયં એતરહિ કાયેન સુચરિતં ચરામ, વાચાય સુચરિતં ચરામ, મનસા સુચરિતં ચરામા'તિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે અણ્ડજા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ. તતિયં.

૪. દુતિયઉપોસથસુત્તં

૩૪૫. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે જલાબુજા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ...પે॰... અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે જલાબુજા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ. ચતુત્થં.

૫. તતિયઉપોસથસુત્તં

૩૪૬. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સંસેદજા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ...પે॰... અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સંસેદજા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. ચતુત્થઉપોસથસુત્તં

૩૪૭. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે ઓપપાતિકા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ?

''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચાનં ઓપપાતિકાનં નાગાનં એવં હોતિ – 'મયં ખો પુબ્બે કાયેન દ્વયકારિનો અહુમ્હ, વાચાય દ્વયકારિનો, મનસા દ્વયકારિનો. તે મયં કાયેન દ્વયકારિનો, વાચાય દ્વયકારિનો, મનસા દ્વયકારિનો, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપન્ના. સચજ્જ મયં કાયેન સુચરિતં ચરેય્યામ , વાચાય... મનસા સુચરિતં ચરેય્યામ, એવં મયં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્યામ. હન્દ, મયં એતરહિ કાયેન સુચરિતં ચરામ, વાચાય... મનસા સુચરિતં ચરામા'તિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે ઓપપાતિકા નાગા ઉપોસથં ઉપવસન્તિ વોસ્સટ્ઠકાયા ચ ભવન્તી''તિ. છટ્ઠં.

૭. સુતસુત્તં

૩૪૮. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ ?

''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી હોતિ, મનસા દ્વયકારી હોતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'અણ્ડજા નાગા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયસુતસુત્તં

૩૪૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા જલાબુજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ?...પે॰... અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા જલાબુજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતીતિ. અટ્ઠમં.

૯. તતિયસુતસુત્તં

૩૫૦. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સંસેદજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ?...પે॰... અયં

ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સંસેદજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતીતિ. નવમં.

૧૦. ચતુત્થસુતસુત્તં

૩૫૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’તિ?

‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – ‘ઓપપાતિકા નાગા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’તિ. દસમં.

૧૧-૨૦. અણ્ડજદાનૂપકારસુત્તદસકં

૩૫૨-૩૬૧. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’તિ?

‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – ‘અણ્ડજા નાગા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ. સો અન્નં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ…પે॰… ઉપપજ્જતીતિ…પે॰… સો પાનં દેતિ…પે॰… વત્થં દેતિ…પે॰… યાનં દેતિ…પે॰… માલં દેતિ…પે॰… ગન્ધં દેતિ…પે॰… વિલેપનં દેતિ…પે॰… સેય્યં દેતિ…પે॰… આવસથં દેતિ…પે॰… પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’તિ. વીસતિમં.

૨૧-૫૦. જલાબુજાદિદાનૂપકારસુત્તત્તિંસકં

૩૬૨-૩૯૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા જલાબુજાનં નાગાનં…પે॰… સંસેદજાનં નાગાનં…પે॰… ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’તિ?

‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – ‘ઓપપાતિકા નાગા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ. સો અન્નં દેતિ…પે॰… પાનં દેતિ…પે॰… પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં નાગાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’તિ.

(ઇમિના પેય્યાલેન દસ દસ સુત્તન્તા કાતબ્બા. એવં ચતૂસુ યોનીસુ ચત્તાલીસં વેય્યાકરણા હોન્તિ. પુરિમેહિ પન દસહિ સુત્તન્તેહિ સહ હોન્તિ પણ્ણાસસુત્તન્તાતિ.)

નાગસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સુદ્ધિકં પણીતતરં, ચતુરો ચ ઉપોસથા;
તસ્સ સુતં ચતુરો ચ, દાનૂપકારા ચ તાલીસં;
પણ્ણાસ પિણ્ડતો સુત્તા, નાગમ્હિ સુપ્પકાસિતાતિ.

૯. સુપણ્ણસંયુત્તં

૧. સુદ્ધિકસુત્તં

૩૯૨. સાવત્થિનિદાનં . ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સુપણ્ણયોનિયો. કતમા ચતસ્સો? અણ્ડજા સુપણ્ણા, જલાબુજા સુપણ્ણા, સંસેદજા સુપણ્ણા, ઓપપાતિકા સુપણ્ણા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો સુપણ્ણયોનિયો''તિ. પઠમં.

૨. હરન્તિસુત્તં

૩૯૩. સાવત્થિનિદાનં . ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સુપણ્ણયોનિયો. કતમા ચતસ્સો? અણ્ડજા...પે॰... ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો સુપણ્ણયોનિયો. તત્ર, ભિક્ખવે, અણ્ડજા સુપણ્ણા અણ્ડજેવ નાગે હરન્તિ, ન જલાબુજે, ન સંસેદજે, ન ઓપપાતિકે. તત્ર, ભિક્ખવે, જલાબુજા સુપણ્ણા અણ્ડજે ચ જલાબુજે ચ નાગે હરન્તિ, ન સંસેદજે, ન ઓપપાતિકે. તત્ર, ભિક્ખવે, સંસેદજા સુપણ્ણા અણ્ડજે ચ જલાબુજે ચ સંસેદજે ચ નાગે હરન્તિ, ન ઓપપાતિકે. તત્ર, ભિક્ખવે, ઓપપાતિકા સુપણ્ણા અણ્ડજે ચ જલાબુજે ચ સંસેદજે ચ ઓપપાતિકે ચ નાગે હરન્તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો સુપણ્ણયોનિયો''તિ. દુતિયં.

૩. દ્વયકારીસુત્તં

૩૯૪. સાવત્થિનિદાનં. અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – 'અણ્ડજા સુપણ્ણા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો , યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. તતિયં.

૪-૬. દુતિયાદિદ્વયકારીસુત્તત્તિકં

૩૯૫-૩૯૭. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા જલાબુજાનં સુપણ્ણાનં...પે॰... સંસેદજાનં સુપણ્ણાનં... પે॰... ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – 'ઓપપાતિકા સુપણ્ણા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. છટ્ઠં.

૭-૧૬. અણ્ડજદાનૂપકારસુત્તદસકં

૩૯૮-૪૦૭. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – 'અણ્ડજા સુપણ્ણા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો અન્નં દેતિ...પે॰... પાનં દેતિ... વત્થં દેતિ... યાનં દેતિ... માલં દેતિ... ગન્ધં દેતિ... વિલેપનં દેતિ... સેય્યં દેતિ... આવસથં દેતિ... પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અણ્ડજાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. સોળસમં.

૧૭-૪૬. જલાબુજાદિદાનૂપકારસુત્તતિંસકં

૪૦૮-૪૩૭. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા જલાબુજાનં સુપણ્ણાનં...પે॰... સંસેદજાનં સુપણ્ણાનં... પે॰... ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન દ્વયકારી હોતિ, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી. તસ્સ સુતં હોતિ – 'ઓપપાતિકા સુપણ્ણા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો અન્નં દેતિ...પે॰... પાનં દેતિ...પે॰... પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઓપપાતિકાનં સુપણ્ણાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. છચત્તાલીસમં.

(એવં પિણ્ડકેન છચત્તાલીસં સુત્તન્તા હોન્તિ.)

સુપણ્ણસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સુદ્ધિકં હરન્તિ ચેવ, દ્વયકારી ચ ચતુરો;
દાનૂપકારા તાલીસં, સુપણ્ણે સુપ્પકાસિતાતિ.

૧૦. ગન્ધબ્બકાયસંયુત્તં

૧. સુદ્ધિકસુત્તં

૪૩૮. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે ...પે॰... ભગવા એતદવોચ – ''ગન્ધબ્બકાયિકે વો, ભિક્ખવે, દેવે દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, ગન્ધબ્બકાયિકા દેવા? સન્તિ, ભિક્ખવે, મૂલગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, સારગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, ફેગ્ગુગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, તચગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, પપટિકગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, પત્તગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, પુપ્ફગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, ફલગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, રસગન્ધે અધિવત્થા દેવા. સન્તિ, ભિક્ખવે, ગન્ધગન્ધે અધિવત્થા દેવા. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ગન્ધબ્બકાયિકા દેવા''તિ. પઠમં.

૨. સુચરિતસુત્તં

૪૩૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધબ્બકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'ગન્ધબ્બકાયિકા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધબ્બકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધબ્બકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ , હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધબ્બકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. દુતિયં.

૩. મૂલગન્ધદાતાસુત્તં

૪૪૦. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'મૂલગન્ધે અધિવત્થા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો દાતા હોતિ મૂલગન્ધાનં. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ...પે॰... યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. તતિયં.

૪-૧૨. સારગન્ધાદિદાતાસુત્તનવકં

૪૪૧-૪૪૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સારગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં...પે॰... ફેગ્ગુગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... તચગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પપટિકગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પત્તગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પુપ્ફગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... ફલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... રસગન્ધે અધિવત્થાનં

દેવાનં... ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'સારગન્ધે અધિવત્થા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સારગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં...પે॰... ફેગ્ગુગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... તચગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પપટિકગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પત્તગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પુપ્ફગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... ફલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... રસગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો દાતા હોતિ સારગન્ધાનં...પે॰... સો દાતા હોતિ ફેગ્ગુગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ તચગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ પપટિકગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ પત્તગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ પુપ્ફગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ ફલગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ રસગન્ધાનં... સો દાતા હોતિ ગન્ધગન્ધાનં. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. દ્વાદસમં.

૧૩-૨૨. મૂલગન્ધદાનૂપકારસુત્તદસકં

૪૫૦-૪૫૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'મૂલગન્ધે અધિવત્થા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો અન્નં દેતિ... પે॰... પાનં દેતિ... વત્થં દેતિ... યાનં દેતિ... માલં દેતિ... ગન્ધં દેતિ... વિલેપનં દેતિ... સેય્યં દેતિ... આવસથં દેતિ... પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મૂલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. બાવીસતિમં.

૨૩-૧૧૨. સારગન્ધાદિદાનૂપકારસુત્તનવુતિકં

૪૬૦-૫૪૯. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સારગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં...પે॰... ફેગ્ગુગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... તચગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં ... પપટિકગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પત્તગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... પુપ્ફગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... ફલગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... રસગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં... ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'ગન્ધગન્ધે અધિવત્થા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો અન્નં દેતિ...પે॰... પાનં દેતિ... વત્થં દેતિ... યાનં દેતિ... માલં દેતિ... ગન્ધં દેતિ... વિલેપનં દેતિ... સેય્યં દેતિ... આવસથં દેતિ... પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગન્ધગન્ધે અધિવત્થાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. દ્વાદસસતિમં.

(એવં પિણ્ડકેન એકસતઞ્ચ દ્વાદસ ચ સુત્તન્તા હોન્તિ.)

ગન્ધબ્બકાયસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સુદ્ધિકઞ્ચ સુચરિતં, દાતા હિ અપરે દસ;
દાનૂપકારા સતધા, ગન્ધબ્બે સુપ્પકાસિતાતિ.

૧૧. વલાહકસંયુત્તં

૧. સુદ્ધિકસુત્તં

૫૫૦. સાવત્થિનિદાનં . ''વલાહકકાયિકે વો, ભિક્ખવે, દેવે દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, વલાહકકાયિકા દેવા? સન્તિ, ભિક્ખવે, સીતવલાહકા દેવા; સન્તિ ઉણ્હવલાહકા દેવા; સન્તિ અબ્ભવલાહકા દેવા; સન્તિ વાતવલાહકા દેવા; સન્તિ વસ્સવલાહકા દેવા – ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, 'વલાહકકાયિકા દેવા'''તિ. પઠમં.

૨. સુચરિતસુત્તં

૫૫૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વલાહકકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'વલાહકકાયિકા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વલાહકકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વલાહકકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વલાહકકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. દુતિયં.

૩-૧૨. સીતવલાહકદાનૂપકારસુત્તદસકં

૫૫૨-૫૬૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સીતવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'સીતવલાહકા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સીતવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો અન્નં દેતિ...પે॰... પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સીતવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સીતવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. દ્વાદસમં.

૧૩-૫૨. ઉણ્હવલાહકદાનૂપકારસુત્તચાલીસકં

૫૬૨-૬૦૧. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઉણ્હવલાહકાનં દેવાનં...પે॰... અબ્ભવલાહકાનં દેવાનં...પે॰... વાતવલાહકાનં દેવાનં...પે॰... વસ્સવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ? ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – 'વસ્સવલાહકા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા'તિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વસ્સવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો અન્નં દેતિ...પે॰... પદીપેય્યં દેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વસ્સવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વસ્સવલાહકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી''તિ. દ્વેપઞ્ઞાસમં.

૫૩. સીતવલાહકસુત્તં

૬૦૨. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેકદા સીતં હોતી’’તિ? ‘‘સન્તિ, ભિક્ખુ, સીતવલાહકા નામ દેવા. તેસં યદા એવં હોતિ – ‘યંનૂન મયં સકાય રતિયા વસેય્યામા’તિ [રમેય્યામાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) એવમુપરિપિ], તેસં તં ચેતોપણિધિમન્વાય સીતં હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેકદા સીતં હોતી’’તિ. તેપઞ્ઞાસમં.

૫૪. ઉણ્હવલાહકસુત્તં

૬૦૩. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેકદા ઉણ્હં હોતી’’તિ? ‘‘સન્તિ, ભિક્ખુ, ઉણ્હવલાહકા નામ દેવા. તેસં યદા એવં હોતિ – ‘યંનૂન મયં સકાય રતિયા વસેય્યામા’તિ, તેસં તં ચેતોપણિધિમન્વાય ઉણ્હં હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેકદા ઉણ્હં હોતી’’તિ. ચતુપઞ્ઞાસમં.

૫૫. અબ્ભવલાહકસુત્તં

૬૦૪. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેકદા અબ્ભં હોતી’’તિ? ‘‘સન્તિ, ભિક્ખુ, અબ્ભવલાહકા નામ દેવા. તેસં યદા એવં હોતિ – ‘યંનૂન મયં સકાય રતિયા વસેય્યામા’તિ, તેસં તં ચેતોપણિધિમન્વાય અબ્ભં હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેકદા અબ્ભં હોતી’’તિ. પઞ્ચપઞ્ઞાસમં.

૫૬. વાતવલાહકસુત્તં

૬૦૫. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેકદા વાતો હોતી’’તિ? ‘‘સન્તિ, ભિક્ખુ, વાતવલાહકા નામ દેવા. તેસં યદા એવં હોતિ – ‘યંનૂન મયં સકાય રતિયા વસેય્યામા’તિ, તેસં તં ચેતોપણિધિમન્વાય વાતો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેકદા વાતો હોતી’’તિ. છપ્પઞ્ઞાસમં.

૫૭. વસ્સવલાહકસુત્તં

૬૦૬. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેકદા દેવો વસ્સતી’’તિ? ‘‘સન્તિ, ભિક્ખુ, વસ્સવલાહકા નામ દેવા. તેસં યદા એવં હોતિ – ‘યંનૂન મયં સકાય રતિયા વસેય્યામા’તિ, તેસં તં ચેતોપણિધિમન્વાય દેવો વસ્સતિ. અયં ખો, ભિક્ખુ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેકદા દેવો વસ્સતી’’તિ. સત્તપઞ્ઞાસમં.

સત્તપઞ્ઞાસસુત્તન્તં નિટ્ઠિતં.

વલાહકસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સુદ્ધિકં સુચરિતઞ્ચ દાનૂપકારપઞ્ઞાસં;
સીતં ઉણ્હઞ્ચ અબ્ભઞ્ચ વાતવસ્સવલાહકાતિ.

૧૨. વચ્છગોત્તસંયુત્તં

૧. રૂપઅઞ્ઞાણસુત્તં

૬૦૭. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ [યેનિમાનિ (?)] અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા, અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ? ''રૂપે ખો, વચ્છ, અઞ્ઞાણા, રૂપસમુદયે અઞ્ઞાણા, રૂપનિરોધે અઞ્ઞાણા, રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણા; એવમિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વાતિ. અયં ખો, વચ્છ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યાનિમાનિ [યેન (સી॰), યેનિમાનિ (?)] અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ. પઠમં.

૨. વેદનાઅઞ્ઞાણસુત્તં

૬૦૮. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ? ''વેદનાય ખો, વચ્છ, અઞ્ઞાણા, વેદનાસમુદયે અઞ્ઞાણા, વેદનાનિરોધે અઞ્ઞાણા, વેદનાનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણા; એવમિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વાતિ. અયં ખો, વચ્છ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ. દુતિયં.

૩. સઞ્ઞાઅઞ્ઞાણસુત્તં

૬૦૯. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ? ''સઞ્ઞાય ખો, વચ્છ, અઞ્ઞાણા, સઞ્ઞાસમુદયે અઞ્ઞાણા, સઞ્ઞાનિરોધે અઞ્ઞાણા, સઞ્ઞાનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણા; એવમિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વાતિ. અયં ખો, વચ્છ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યાનિમાનિ

અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ. તતિયં.

૪. સઙ્ખારઅઞ્ઞાણસુત્તં

૬૧૦. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ? ''સઙ્ખારેસુ ખો, વચ્છ, અઞ્ઞાણા, સઙ્ખારસમુદયે અઞ્ઞાણા, સઙ્ખારનિરોધે અઞ્ઞાણા, સઙ્ખારનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણા; એવમિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વાતિ. અયં ખો, વચ્છ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ. ચતુત્થં.

૫. વિઞ્ઞાણઅઞ્ઞાણસુત્તં

૬૧૧. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા …પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ? ''વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અઞ્ઞાણા, વિઞ્ઞાણસમુદયે અઞ્ઞાણા, વિઞ્ઞાણનિરોધે અઞ્ઞાણા, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણા; એવમિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વાતિ. અયં ખો, વચ્છ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ. પઞ્ચમં.

૬-૧૦. રૂપઅદસ્સનાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૧૨-૬૧૬. સાવત્થિનિદાનં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ? રૂપે ખો, વચ્છ, અદસ્સના…પે॰… રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અદસ્સના…પે॰… વેદનાય … સઞ્ઞાય … સઙ્ખારેસુ ખો, વચ્છ, અદસ્સના…પે॰… વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અદસ્સના…પે॰… વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અદસ્સના…પે॰…. દસમં.

૧૧-૧૫. રૂપઅનભિસમયાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૧૭-૬૨૧. સાવત્થિનિદાનં . રૂપે ખો, વચ્છ, અનભિસમયા…પે॰… રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અનભિસમયા…પે॰….

સાવત્થિનિદાનં. વેદનાય ખો, વચ્છ, અનભિસમયા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં . સઞ્ઞાય ખો, વચ્છ, અનભિસમયા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. સઙ્ખારેસુ ખો, વચ્છ, અનભિસમયા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અનભિસમયા...પે॰.... પન્નરસમં.

૧૬-૨૦. રૂપઅનનુબોધાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૨૨-૬૨૬. સાવત્થિનિદાનં . એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો...પે॰... રૂપે ખો, વચ્છ, અનનુબોધા...પે॰... રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અનનુબોધા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. વેદનાય ખો, વચ્છ...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. સઞ્ઞાય ખો, વચ્છ...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. સઙ્ખારેસુ ખો, વચ્છ...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ અનનુબોધા...પે॰... વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અનનુબોધા. વીસતિમં.

૨૧-૨૫. રૂપઅપ્પટિવેધાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૨૭-૬૩૧. સાવત્થિનિદાનં. કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો...પે॰... . રૂપે ખો, વચ્છ, અપ્પટિવેધા...પે॰... વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અપ્પટિવેધા...પે॰.... પઞ્ચવીસતિમં.

૨૬-૩૦. રૂપઅસલ્લક્ખણાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૩૨-૬૩૬. સાવત્થિનિદાનં. રૂપે ખો, વચ્છ, અસલ્લક્ખણા...પે॰... વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અસલ્લક્ખણા...પે॰.... તિંસતિમં.

૩૧-૩૫. રૂપઅનુપલક્ખણાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૩૭-૬૪૧. સાવત્થિનિદાનં . રૂપે ખો, વચ્છ, અનુપલક્ખણા...પે॰... વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અનુપલક્ખણા...પે॰.... પઞ્ચતિંસતિમં.

૩૬-૪૦. રૂપઅપ્પચ્ચુપલક્ખણાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૪૨-૬૪૬. સાવત્થિનિદાનં . રૂપે ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચુપલક્ખણા...પે॰... વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચુપલક્ખણા...પે॰.... ચત્તાલીસમં.

૪૧-૪૫. રૂપઅસમપેક્ખણાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૪૭-૬૫૧. સાવત્થિનિદાનં. રૂપે ખો, વચ્છ, અસમપેક્ખણા...પે॰... વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અસમપેક્ખણા...પે॰.... પઞ્ચચત્તાલીસમં.

૪૬-૫૦. રૂપઅપ્પચ્ચુપેક્ખણાદિસુત્તપઞ્ચકં

૬૫૨-૬૫૬. સાવત્થિનિદાનં . રૂપે ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચુપેક્ખણા...પે॰... વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચુપેક્ખણા...પે॰.... પઞ્ઞાસમં.

૫૧-૫૪. રૂપઅપ્પચ્ચક્ખકમ્માદિસુત્તચતુક્કં

૬૫૭-૬૬૦. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા’’તિ? રૂપે ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા, રૂપસમુદયે અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા , રૂપનિરોધે અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા, રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં . વેદનાય ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰... વેદનાનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં. સઞ્ઞાય ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰... સઞ્ઞાનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰....

સાવત્થિનિદાનં . સઙ્ખારેસુ ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰... સઙ્ખારનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા...પે॰.... ચતુપઞ્ઞાસમં.

૫૫. વિઞ્ઞાણઅપ્પચ્ચક્ખકમ્મસુત્તં

૬૬૧. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘વિઞ્ઞાણે ખો, વચ્છ, અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા, વિઞ્ઞાણસમુદયે અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા, વિઞ્ઞાણનિરોધે અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અપ્પચ્ચક્ખકમ્મા; એવમિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વાતિ. અયં ખો, વચ્છ, હેતુ, અયં પચ્ચયો , યાનિમાનિ અનેકવિહિતાનિ દિટ્ઠિગતાનિ લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા, અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન

હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા’’તિ. પઞ્ચપઞ્ઞાસમં.

વચ્છગોત્તસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

અઞ્ઞાણા અદસ્સના ચેવ, અનભિસમયા અનનુબોધા;
અપ્પટિવેધા અસલ્લક્ખણા, અનુપલક્ખણેન અપ્પચ્ચુપલક્ખણા;
અસમપેક્ખણા અપ્પચ્ચુપેક્ખણા, અપ્પચ્ચક્ખકમ્મન્તિ.

૧૩. ઝાનસંયુત્તં

૧. સમાધિમૂલકસમાપત્તિસુત્તં

૬૬૨. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો [પામોક્ખો (સ્યા॰ કં॰) એવમુપરિપિ] ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો તત્ર અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચા’’તિ. પઠમં.

૨. સમાધિમૂલકઠિતિસુત્તં

૬૬૩. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ , સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો તત્ર અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચા’’તિ. દુતિયં.

૩. સમાધિમૂલકવુટ્ઠાનસુત્તં

૬૬૪. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં…પે॰… પવરો ચા’’તિ. તતિયં.

૪. સમાધિમૂલકકલ્લિતસુત્તં

૬૬૫. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં…પે॰… પવરો ચા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સમાધિમૂલકઆરમ્મણસુત્તં

૬૬૬. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં…પે॰… પવરો ચા’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમાધિમૂલકગોચરસુત્તં

૬૬૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં…પે॰… પવરો ચા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. સમાધિમૂલકઅભિનીહારસુત્તં

૬૬૮. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો . ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો

ચ હોતિ સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં...પે॰... પવરો ચા''તિ. સત્તમં.

૮. સમાધિમૂલકસક્કચ્ચકારીસુત્તં

૬૬૯. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં...પે॰... પવરો ચા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. સમાધિમૂલકસાતચ્ચકારીસુત્તં

૬૭૦. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન , ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં...પે॰... પવરો ચા''તિ. નવમં.

૧૦. સમાધિમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તં

૬૭૧. સાવત્થિનિદાનં . ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાધિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં...પે॰... પવરો ચા''તિ. દસમં. (સમાધિમૂલકં.)

૧૧. સમાપત્તિમૂલકઠિતિસુત્તં

૬૭૨. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં

સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં...પે॰... પવરો ચા''તિ. એકાદસમં.

૧૨. સમાપત્તિમૂલકવુટ્ઠાનસુત્તં

૬૭૩. સાવત્થિનિદાનં . ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી ...પે॰... પવરો ચા''તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. સમાપત્તિમૂલકકલ્લિતસુત્તં

૬૭૪. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો ચ. તત્ર...પે॰... પવરો ચા''તિ. તેરસમં.

૧૪. સમાપત્તિમૂલકઆરમ્મણસુત્તં

૬૭૫. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો ચ. તત્ર...પે॰... પવરો ચા''તિ. ચુદ્દસમં.

૧૫. સમાપત્તિમૂલકગોચરસુત્તં

૬૭૬. સાવત્થિનિદાનં . ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો ચ. તત્ર...પે॰... પવરો ચા''તિ. પન્નરસમં.

૧૬. સમાપત્તિમૂલકઅભિનીહારસુત્તં

૬૭૭. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો ચ. તત્ર...પે॰... પવરો ચા’’તિ. સોળસમં.

૧૭. સમાપત્તિમૂલકસક્કચ્ચસુત્તં

૬૭૮. સાવત્થિનિદાનં. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી ચ. તત્ર...પે॰... પવરો ચા’’તિ. સત્તરસમં.

૧૮. સમાપત્તિમૂલકસાતચ્ચસુત્તં

૬૭૯. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ. તત્ર...પે॰... પવરો ચા’’તિ. અટ્ઠારસમં.

૧૯. સમાપત્તિમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તં

૬૮૦. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો તત્ર અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સમાપત્તિકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચા’’તિ. એકૂનવીસતિમં. (સમાપત્તિમૂલકં.)

૨૦-૨૭. ઠિતિમૂલકવુટ્ઠાનસુત્તાદિઅટ્ઠકં

૬૮૧-૬૮૮. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે , એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં ઠિતિકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. વીસતિમં. (પુરિમમૂલકાનિ વિય યાવ સત્તવીસતિમા ઠિતિમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તા અટ્ઠ સુત્તાનિ પૂરેતબ્બાનિ. ઠિતિમૂલકં .)

૨૮-૩૪. વુટ્ઠાનમૂલકકલ્લિતસુત્તાદિસત્તકં

૬૮૯-૬૯૫. સાવત્થિનિદાનં. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો... સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો... નેવ સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો... સમાધિસ્મિં વુટ્ઠાનકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. અટ્ઠવીસતિમં. (પુરિમમૂલકાનિ વિય યાવ ચતુત્તિંસતિમા વુટ્ઠાનમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તા સત્ત સુત્તાનિ પૂરેતબ્બાનિ. વુટ્ઠાનમૂલકં.)

૩૫-૪૦. કલ્લિતમૂલકઆરમ્મણસુત્તાદિછક્કં

૬૯૬-૭૦૧. સાવત્થિનિદાનં ... ''સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો... સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો... નેવ સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો... સમાધિસ્મિં કલ્લિતકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. પઞ્ચતિંસતિમં. (પુરિમમૂલકાનિ વિય યાવ ચત્તાલીસમા કલ્લિતમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તા છ સુત્તાનિ પૂરેતબ્બાનિ. કલ્લિતમૂલકં.)

૪૧-૪૫. આરમ્મણમૂલકગોચરસુત્તાદિપઞ્ચકં

૭૦૨-૭૦૬. સાવત્થિનિદાનં ... ''સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો... સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો... નેવ સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો... સમાધિસ્મિં આરમ્મણકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. એકચત્તાલીસમં. (પુરિમમૂલકાનિ વિય યાવ પઞ્ચચત્તાલીસમા આરમ્મણમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તા પઞ્ચ સુત્તાનિ પૂરેતબ્બાનિ. આરમ્મણમૂલકં .)

૪૬-૪૯. ગોચરમૂલકઅભિનીહારસુત્તાદિચતુક્કં

૭૦૭. સાવત્થિનિદાનં... ''સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો... સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ , ન સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો... નેવ સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો... સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો ચ... સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો તત્ર અગ્ગમક્ખાયતિ;

એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો ચ હોતિ સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. છચત્તાલીસમં.

૭૦૮. સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી...પે॰.... વિત્થારેતબ્બં. સત્તચત્તાલીસમં.

૭૦૯. સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી...પે॰.... અટ્ઠચત્તાલીસમં.

૭૧૦. સમાધિસ્મિં ગોચરકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી...પે॰.... એકૂનપઞ્ઞાસમં. (ગોચરમૂલકં.)

૫૦-૫૨. અભિનીહારમૂલકસક્કચ્ચસુત્તાદિતિકં

૭૧૧. સાવત્થિનિદાનં ... ''સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી... સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો... નેવ સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી... સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. પઞ્ઞાસમં.

૭૧૨. સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી...પે॰.... એકપઞ્ઞાસમં.

૭૧૩. સમાધિસ્મિં અભિનીહારકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી...પે॰.... દ્વેપઞ્ઞાસમં. (અભિનીહારમૂલકં.)

૫૩-૫૪. સક્કચ્ચમૂલકસાતચ્ચકારીસુત્તાદિદુકં

૭૧૪. સાવત્થિનિદાનં ... ''સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી... સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી ... નેવ સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી... સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં...પે॰... ઉત્તમો ચ પવરો ચા''તિ. તેપઞ્ઞાસમં.

૭૧૫. સમાધિસ્મિં સક્કચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી...પે॰.... ચતુપઞ્ઞાસમં.

૫૫. સાતચ્ચમૂલકસપ્પાયકારીસુત્તં

૭૧૬. સાવત્થિનિદાનં. ''ચતારોમે, ભિક્ખવે, ઝાયી. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે , એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી હોતિ, ન સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી નેવ સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી હોતિ, ન ચ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઝાયી સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ હોતિ સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી ચ અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો તત્ર અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ય્વાયં ઝાયી સમાધિસ્મિં સાતચ્ચકારી ચ હોતિ, સમાધિસ્મિં સપ્પાયકારી

અયં ઇમેસં ચતુન્નં ઝાયીનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ મોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચા’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. પઞ્ચપઞ્ઞાસમં. (યથા પઞ્ચપઞ્ઞાસં વેય્યાકરણાનિ હોન્તિ તથા વિત્થારેતબ્બાનિ.)

ઝાનસંયુત્તં [સમાધિસંયુત્તં (સ્યા॰ કં॰)] સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સમાધિ સમાપત્તિ ઠિતિ ચ, વુટ્ઠાનં કલ્લિતારમ્મણેન ચ;
ગોચરા અભિનીહારો સક્કચ્ચ, સાતચ્ચ અથોપિ સપ્પાયન્તિ.

ખન્ધવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ખન્ધ રાધસંયુત્તઞ્ચ, દિટ્ઠિઓક્કન્ત [ઓક્કન્તિ (સબ્બત્થ)] ઉપ્પાદા;
કિલેસ સારિપુત્તા ચ, નાગા સુપણ્ણ ગન્ધબ્બા;
વલાહ વચ્છઝાનન્તિ , ખન્ધવગ્ગમ્હિ તેરસાતિ.

ખન્ધવગ્ગસંયુત્તપાળિ નિટ્ઠિતા.